

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**на тему: Формування статево-рольових уявлень дітей
дошкільного віку**

Виконала: студентка II курсу,
групи 8.0530-з
спеціальності: 053 Психологія
освітньої програми: 053 Психологія
Суліма Ольга Михайлівна
Керівник: д.психол.н., професор кафедри
психології Овсяннікова В.В.
Рецензент: викладач Томченко М.В.

Запоріжжя

2021

РЕФЕРАТ

Дипломна робота спеціаліста.: 93 с., 12 таблиць, 4 рисунка, 8 додатків.

Об'єкт дослідження: формування статево – рольових уявлень.

Предмет дослідження: вплив гендерних характеристик особистості батьків на процес формування статево – рольових уявлень дітей дошкільного віку.

Мета: теоретичне і емпіричне дослідження впливу гендерних характеристик особливостей батьків на формування статево – рольових уявлень дітей.

Гіпотезою: виступає припущення про те, що гендерні характеристики особистості батьків мають значний вплив на формування статево – рольових уявлень дітей.

Методи дослідження: теоретичні : аналіз філософської, педагогічної та психологічної літератури з метою виявлення і обґрунтування теоретичних положень (синтез, порівняння, систематизація, узагальнення); емпіричні: спостереження, анкетування(методика “маскулінності–фемінності” С. Бем; проєктивні: методика виявлення статево-рольової орієнтації дітей старшого дошкільного віку «Намалюй себе» А.М. Прихожан ,З. Васіляускайте; методика «Намалюй людину» Гудинаф-Харріса, , методика «Малюнок сім'ї»; асоціативні: методика «Вільні асоціації», методика «Сходінки»;діагностичні: методика «Статевовікова ідентифікація » Н. Л. Білопільської, методика «Бесіда з дитиною » (А.М. Щетиніна, О.І. Іванова); методика « Спостереження за поведінкою дитини » (Н. Є. Татаринцева)).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

– здійснено комплексне теоретичне та емпіричне дослідження процесу впливу гендерних характеристик батьків на формування статево-рольових уявлень дітей;

- обґрунтовано принципи формування статево – рольових уявлень дітей цього віку;

- поглиблено психологічний зміст понять «статево – рольові уявлення» і «батьківсько-дитячі стосунки», завдяки визначенню структурних компонентів формування статево – рольових уявлень дітей – емоційного, когнітивного, діяльнісного – і з'ясуванню їх взаємозв'язку з гендерними характеристиками особистостей батьків;

- розширено теоретичні уявлення про особливості дитячо-батьківської взаємодії в контексті становлення статево – рольових уявлень дошкільників;

- емпірично підтверджено наявність зв'язку між гендерними характеристиками особистостей батьків та статево – рольовими уявленнями дітей;

Практичне значення результатів дослідження: результати роботи можуть бути використані практичними психологами, педагогами а також студентами педагогічного університету при підготовці до занять з психології

СТАТЬ, СТАТЕВА ІДЕНТИФІКАЦІЯ, СТАТЕВО – РОЛЬОВІ УЯВЛЕННЯ, ГЕНДЕР, ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ, МАСКУЛІНІСТЬ, ФЕМІНІСТЬ, АНДРОГІНІСТЬ, СТАТЕВА ТИПІЗАЦІЯ, СТАТЕВА САМОСВІДОМІСТЬ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	10
РОЗДІЛ 1. Теоретичне обґрунтування формування статево- рольових уявлень дітей, як предмету досліджень в психології.....	14
1.1. Статево – рольові уявлення , як складова формування особистості дитини.....	14
1.2. Вікова динаміка формування статево – рольових уявлень дитини.....	22
РОЗДІЛ 2. Теоретичне обґрунтування психологічних чинників формування статево – рольових уявлень дітей під впливом гендерних характеристик особистості батьків.....	31
2.1. Гендер як соціальна, біологічна та культурна характеристика особистості.....	31
2.2. Формування статево – рольових уявлень хлопчиків та дівчаток дошкільного віку у контексті впливу ціннісних гендерних пріоритетів батьків.....	40
2.3. Особливості статево - рольових уявлень дітей в неповних і змішаних сім'ях.....	46
Розділ 3. Емпіричне дослідження впливу гендерних характеристик особистості батьків на формування статево – рольових уявлень дитини	51
3.1 Методи й методики дослідження впливу гендерних характеристик особистості батьків на статево – рольові уявлення дитини.....	51
3.2 Результати дослідження впливу гендерних характеристик особистості батьків на статево – рольові уявлення дитини та їх інтерпретація.....	61
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	89
ДОДАТКИ.....	94

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що в сьогоденному суспільстві особливу роль у формуванні особистості хлопчика і дівчинки належить саме статево - рольові ідентичності. Як відомо гендерні установки у взаємодії із ціннісними орієнтаціями особистості зумовлюють характер засвоєння нею гендерних ролей. Сама ж гендерна роль виступає не лише як механізм формування людини про себе, як представника певної статі, але й є способом закріплення на суб'єктивному рівні цінностей між статевих взаємин. Статево-рольові уявлення особистості, як складові самосвідомості та основа гендерних установок безпосередньо впливають на афективну, регулятивно-поведінкову і когнітивну сфери конкретної людини. Тому ми можемо зробити висновок, що формування відповідного ціннісного підґрунтя гендерних установок відповідно до власної та протилежної статі є важливим завданням виховання особистості дитини.

Сам по собі сучасний етап розвитку суспільства характеризує суттєві зміни в системі статево – рольових відносин, внаслідок чого, з одного боку ми можемо побачити відкритті шляхи їх оптимізації, а з іншого – виникає ризик розвитку порушень у формуванні гендерної ідентичності у підростаючого покоління. З огляду на те, що нові трансформаційні процеси у світовій спільноті, складні соціально-економічні перебудови в українському суспільстві призвели до зміни демографічної ситуації, духовних та культурних цінностей, уявлень про сім'ю як чинника статево-рольової ідентифікації дитини в умовах швидкозмінного соціального середовища, тому вони підлягають глибшому осмисленню традиційних поглядів щодо специфіки впливу та функцій сім'ї на процес формування статево-рольових уявлень дошкільників.

Статево-рольове самовизначення особистості, що, по суті, являє собою процес, за допомогою якого відбувається формування уявлень про свій «Я-

образ» як носія чоловічих або жіночих соціальних ролей, зумовлене соціально-культурною ситуацією. Існуючі зміни в системі гендерних відносин часто супроводжуються негативними наслідками, що відбивається на сімейних стосунках і поглиблює проблему неповних сімей. Враховуючи вплив оточення й статево-рольових стереотипів на психіку дітей, сім'ю як одну з найбільш значних оптимальних сфер виховання треба розглядати як важливу детермінанту формування статево-рольових уявлень дітей. Аналіз психолого-педагогічних джерел засвідчив доволі активний інтерес вчених і практиків до цієї проблеми.

Помітний доробок у цій галузі належить таким дослідникам, як Д. В. Колесов, Дж. Стоккард, Д. Ісаєв, Е. Маккобі, І. С. Кон, К. Джеклін, Л. Колберг, М. Джонсон, М. Ткалич, С. Гришак, С. Ковальов. Різні аспекти формування статево – рольових уявлень індивіда і впливу сім'ї на цей перебіг висвітлюються у працях І. Беґа, М. Лукашевича, Т. Кравченко, І. Рогальської. Відповідно до сучасних досліджень дитина, пізнаючи соціальний світ, не лише стає сама особистістю, а й практично та духовно перетворює довкілля й водночас розвиває саму себе, реалізує свої прагнення та ідеали.

Об'єкт дослідження: формування статево – рольових уявлень.

Предмет дослідження: вплив гендерних характеристик особистості батьків на процес формування статево – рольових уявлень дітей дошкільного віку.

Мета: теоретичне і емпіричне дослідження впливу гендерних характеристик особливостей батьків на формування статево – рольових уявлень дітей.

Гіпотезою: виступає припущення про те, що гендерні характеристики особистості батьків мають значний вплив на формування статево – рольових уявлень дітей.

Завдання :

- здійснити аналіз психологічної та педагогічної літератури з проблеми впливу гендерних характеристик особливостей батьків на формування статево-рольових уявлень дітей ;
- визначити сутність статевої позиції, статевої ідентифікації та статевої поведінки хлопчиків і дівчаток як структурних компонентів формування статево – рольових уявлень дітей;
- розкрити особливості прояву статево – рольових уявлень дошкільників у системі впливу гендерних характеристик батьків;
- практично проаналізувати взаємозв'язок між рівнями прояву статево – рольових уявлень дошкільників і гендерними характеристиками особистості батьків;
- охарактеризувати ефективні чинники формування статево – рольових уявлень хлопчиків і дівчаток дошкільного віку у структурі впливу батьків.

Методи дослідження: теоретичні : аналіз філософської, педагогічної та психологічної літератури з метою виявлення і обґрунтування теоретичних положень (синтез, порівняння, систематизація, узагальнення); емпіричні: спостереження, анкетування(методика “маскулінності–фемінності” С. Бем; проєктивні: методика виявлення статево-рольової орієнтації дітей старшого дошкільного віку «Намалюй себе» А.М. Прихожан ,З. Васіляускайте; методика «Намалюй людину» Гудинаф-Харріса, , методика «Малюнок сім'ї»; асоціативні: методика «Вільні асоціації», методика «Сходінки»;діагностичні: методика «Статевовікова ідентифікація » Н. Л. Білопільської, методика «Бесіда з дитиною » (А.М. Щетиніна, О.І. Іванова); методика « Спостереження за поведінкою дитини » (Н. Є. Татаринцева)).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що -

- здійснено комплексне теоретичне та емпіричне дослідження процесу впливу гендерних характеристик батьків на формування статево-рольових уявлень дітей;

- обґрунтовано принципи формування статево – рольових уявлень дітей цього віку;

- поглиблено психологічний зміст понять «статево – рольові уявлення» і «батьківсько-дитячі стосунки», завдяки визначенню структурних компонентів формування статево – рольових уявлень дітей – емоційного, когнітивного, діяльнісного – і з'ясуванню їх взаємозв'язку з гендерними характеристиками особистостей батьків;

- розширено теоретичні уявлення про особливості дитячо-батьківської взаємодії в контексті становлення статево – рольових уявлень дошкільників;

- емпірично підтверджено наявність зв'язку між гендерними характеристиками особистостей батьків та статево – рольовими уявленнями дітей;

Практичне значення результатів дослідження: результати роботи можуть бути використані практичними психологами, педагогами а також студентами педагогічного університету при підготовці до занять з психології

Надійність і вірогідність результатів дослідження забезпечено методологічною обґрунтованістю вихідних положень, об'єктивним аналізом досліджуваної проблеми в теорії і психологічній практиці, відповідністю методів дослідження його меті і завданням.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ФОРМУВАННЯ
СТАТЕВО – РОЛЬОВИХ УЯВЛЕНЬ ДІТЕЙ, ЯК ПРЕДМЕТУ
ДОСЛІДЖЕНЬ В ПСИХОЛОГІЇ

**1.1. Статеві – рольові уявлення дітей, як складова
формування особистості дитини**

На початку життя в немовляти немає сформованої статевої свідомості, оскільки ще не існує самосвідомості. Поступово дитина «відкриває» своїх батьків, світ матеріальних речей, себе, і основне — власне тіло, а разом із ним і статеву сферу. Ці «відкриття» супроводжуються такими ж емоціями, як і решта «відкриттів», адже сприйняття своєї статі в дитини формується пізніше. На наступному етапі розвитку дитина абстрагується і починає спостерігати за іншими людьми. Поступово вона усвідомлює, що світ складається з двох частин: мами і тата, дівчаток і хлопчиків, чоловіків і жінок. Саме потреба дитини в ідентифікації, зокрема статевої, викликає потребу протиставлення своєї сексуальності протилежній статі.

У перші роки життя дитини взірцем статевої ідентифікації для неї є батьки: батько — для хлопчика і матір — для дівчинки. Для статевого розвитку дитини вагомим є цілісне прийняття себе як особистості, включно зі статевою. Відчуття чоловічості чи жіночості — основний чинник, що впливає не лише на статеве становлення, а й на психічний і фізичний розвиток дитини. Безумовне прийняття дитини в її статевої ідентичності є першою ранньою формою статевого виховання. Стать виступає формувальним чинником, який із перших днів життя впливає на все подальше існування особистості в соціумі, сприймання себе та інших, відповідність - невідповідність соціальним, зокрема гендерним нормам. Людина не може бути повноцінною особистістю поза статевою

приналежністю, водночас статева принадлежність визначає ставлення особистості до себе й оточення.

Є певні психологічні якості, що яскравіше виражені в представників тієї чи тієї статі, проте більшість якостей є бісексуальними, тобто притаманними обом статям. Загальнолюдські риси «перекривають» специфічні статеві особливості хлопчиків або дівчаток. Тож в цілому обидві статі психологічно рівноцінні, проте мають переваги в певних взаєминах і обставинах. Зазвичай розрізняють процес формування психологічної статі і статеву ідентифікацію.

Формування психологічної статі (статева типізація) — це опанування атрибутів поведінки, особливостей емоційних реакцій, установок, уявлень, пов'язаних із чоловічою чи жіночою статевою роллю[1].

Статева роль — це система приписів, модель поведінки, яку має засвоїти та якій має відповідати особа, щоб її визнали за чоловіка чи жінку (хлопчика або дівчинку). Усвідомлення дитиною своєї статевої ролі передбачає певне ставлення до неї близьких дорослих. Насамперед, це статеворольова орієнтація — уявлення про те, наскільки його якості відповідають «вимогам» чоловічої або жіночої ролей. Також це статево-рольові преференції, тобто те, якій статевій ролі особа віддає перевагу[1].

Соціалізація — процес, зорієнтований на засвоєння наявного досвіду. Соціалізація в психології трактується як процес і результат засвоєння й активного відтворення особистістю соціального досвіду, який реалізується завдяки спілкуванню і діяльності. Статеву соціалізацію розглядають як процес активного засвоєння особистістю стандартів психосексуальної культури (стереотипів маскулінності/фемінності) під час послідовного входження в соціальні стосунки. Статева соціалізація тісно пов'язана з поняттям «статеве виховання», але не зводиться до нього[10].

Вчені вважають, що стать індивіда впливає на[10]:

- його суспільне статус і становище;
- те яку поведінку будуть вважати нормальною, а яку будуть брати під сумнів, тому що вона відхилятиметься від норми для чоловіків та жінок;

— те, якими психологічними якостями наділена та чи інша стать, тобто які властиві чоловіку та жінці.

Статева ідентичність (статева самосвідомість) — це уявлення особи про себе як про представника певної статі, відповідно до статевого еталону. Статеву приналежність особи визначають як складну багаторівневу систему, що формується в процесі індивідуального розвитку. Статева ідентичність — єдність поведінки і самосвідомості особи, який співвідносить себе із тією чи тією статтю та орієнтується на вимоги відповідної статевої ролі.

Статеву ідентифікацію визначають два аспекти: [22]

1. соціальний — засвоєння хлопчиком/дівчинкою відповідних статевих соціальних ролей і пов'язаних із ними прав та обов'язків;
2. психологічний — усвідомлення своєї статі та психосексуальної ідентичності.

Самі ж психологічні механізми виникнення статево-рольової ідентифікації розглядалися в рамках різних психологічних теорій [22].

Як стверджують Дж. Л. Хемпсон і Д. Г. Хемпсон, орієнтація на статеву роль хлопчика чи дівчинки не має вродженої, заздалегідь утвореної бази. Психологічне самовизначення статевої приналежності починається з другого і закріплюється до третього року життя дитини. До цього часу 75% дітей вже вважають себе хлопчиками або дівчатками.

Відповідно до соціально-когнітивної теорією (Бандура) і теорії соціального навчання (Дж. Роттер) модель ідентифікації виникає на основі абстрактної моделі своєї статі, яка створюється на основі багатьох спостережень над поведінкою осіб цієї статі. Суть моделі полягає в наслідуванні дитиною в тій мірі, в якій дитина вважає цю поведінку відповідною до своєї статі. Статева ідентичність відбувається після засвоєння типових ролей.

По теорії ідентифікації Дж. Кагана і П. Массена ідентифікація виникає на основі ідентифікації з одним із членів сім'ї. При цьому ідентифікація

відрізняється від простого наслідування, і багатьох форм поведінки формується спонтанно без жодного підкріплення, прямого тренування і винагороди і намірів вчитися. При цьому засвоюються не дискретні акти поведінки, а комплексний інтегрований стабільний зразок поведінки на основі інтимного особистого зв'язку з моделлю.

У відповідності з теорією об'єктних відносин В.Файєрбраєна і І.Мастерсона модель ідентифікації виникає на основі внутрішніх образів батька і матері, що характеризують особливості его-об'єктних зв'язків з матір'ю (оральної залежності, симбіотичної прихильності, нарцистичної досконалості і т.п.). Батько є базою для пізніших інтерперсональних зв'язків особистості і маскулінності. Маскулінність включає ті типи поведінки, які зазвичай очікуються від чоловіків для підтримки цільової орієнтації та відображають незатребуваність міжособистісних контактів. Маскулінна (інструментальна) компетентність визначається через рівень досягнення при наявності широти значущих цілей. Фемінна роль включає в себе види активності, орієнтованої на заохочення взаємно-корисних якостей в міжособистісних взаємодіях і орієнтована на образ матері.

Ідентифікація відповідно з даною моделлю відбувається шляхом інтеріоризації образів батьків з урахуванням характерологічних особливостей і дитячо-батьківських відносин з розщепленням на «погані» і «хороші» частини. Ідентифікація з батьками стає внутрішньо суперечливою, неоднозначною, «хороша» частину об'єкту дозволяє задовольняти лібідні бажання, в цьому сенсі вона має фемінінність, а «погана» частина несе загрозу покарання, критику, і в цьому сенсі вона має маскулінність. Між маскулінністю і фемінінністю існують відносини боротьби або агресії.

По теорії соціальних ролей Є. Маккобі ідентифікація виникає на базі засвоєння соціальних ролей батька і матері. При цьому ідентифікація визначається разом з почуттями, установками, ціннісними орієнтаціями, які дитина приписує носієві цієї ролі, соціальне схвалення і підтвердження визначає формування соціальної ролі і засвоюється в обсязі, визначеному

інтенсивністю і частотою взаємодії між дитиною і моделлю, соціальною владою над дитиною і контролем над його цінностями. Засвоєння моделі відбувається в процесі спілкування, тому в сім'ї, де є хлопчики і дівчатка, в процесі ідентифікації в індивіда спостерігаються риси протилежної статі.

Багатофакторна теорія статевої ідентичності Спенса описує ідентифікацію на основі зразків поведінки батьків і спостереженням за середовищем. Суттю моделі є складові статевої самосвідомості: статево – рольова ідентичність - вистава про типову для своєї статі поведінку або функцію, що виражаються як узагальнене судження про мужності чи жіночності і ставлення до них; статево-рольові стереотипи - уявлення про стереотипи поведінки і функцій, які характеризують чоловіків або жінок в даному суспільстві ; статево - рольова поведінка - відбиті патерни поведінки індивіда відповідно до соціальних стереотипів чоловіків або жінок або корелянти цих стереотипів; статево-рольові уподобання - цінності індивіда стосовно стереотипів корелювання поведінки тієї чи іншої статі; сексуальні переваги - цінності індивіда стосовно представників іншої біологічної статі .

Психоаналітична теорія З.Фрейда описує ідентифікацію як ідентифікацію з кимось із батьків своєї статі.

Відповідно до когнітивно-генетичної теорією С. Томпсона і Л. Кольберга модель ідентифікації заснована на трьох когнітивних процесах [2]:

- 1) дитина дізнається, що існує 2 статі;
- 2) він включає себе в одну з 2-х категорій;
- 3) на основі самовизначення він керує своєю поведінкою.

Суть моделі Томпсона і Кольберга полягає в активному відображенні у свідомості дитини його власного досвіду шляхом засвоєння когнітивних структур основних статевоїх установок пізнавальної сфери. Процес засвоєння ролі має такі етапи [2]:

- 1) самовизначення дитини в ролі хлопчика або дівчинки

- 2) когнітивне самовизначення або первинна статева ідентичність, при якій дитина позитивно оцінює ті речі, дії і форми поведінки, які пов'язані з роллю;
- 3) типова поведінка для даної статі викликає в ньому позитивні почуття;
- 4) статева типізація відбувається у дітей тільки тоді, коли вони усвідомлюють незворотність своєї статевої приналежності;
- 5) певні риси батьків можуть загальмувати або полегшити статево типізацію, але не можуть викликати її.

Модель ідентифікації Г. Мартіна побудована на основі статево-рольових стереотипів, що існують у вигляді схем, за допомогою яких організовується і структурується інформація.

За моделлю Мартіна і Халверсон із засвоєнням статевої ролі пов'язані 2 схеми[9]:

- 1) схема, яка містить загальну і необхідну дитині інформацію для категоризації поведінки і ролі чоловіка або жінки ;
- 2) схема своєї статі, яка є більш детальною специфічною версією першої схеми і включає інформацію про речі, формах поведінки, властивостях особистості, характерних для своєї статі.

По аналітичній теорії К. Юнга модель ідентифікації виникає на базі архетипів аніме і анімуса. При цьому К. Юнг вважає співвідношення чоловічості та жіночності показниками зрілості-незрілості особистості. Щоб стати зрілою особистістю індивіду слід звільнитися від первинної фемінної ідентичності, при цьому чоловік повинен подолати первинну фемінінність, а жінка - комплекс матері.

Найбільш докладно статево - рольова ідентифікація дитини в соціумі і онтогенезі, як динамічний процес, розглядається в теорії соціальних ролей (соціального навчання) і когнітивно-генетичної, причому основна відмінність у названих теорій полягає в поданні про момент виникнення у дитини статевої ідентичності[2]:

- 1) соціальних ролей - статева ідентичність відбувається після засвоєння типових ролей;
- 2) в когнітивно-генетичної - спочатку статева ідентичність, а потім дитина навчається поводитися відповідно статтю.

Теорія об'єктних відносин найкраще корелює з дослідженнями М. І. Лісіна та її послідовників, в яких показано, що образ себе та іншого починає формуватися у дитини в перший рік життя.

Ймовірно, процеси статево - рольової ідентичності і засвоєння і перегляду типових ролей відбуваються одночасно, про що говорить динаміка розвитку статево - рольової ідентичності не тільки в дитячі та юнацькі роки але і в більш пізні періоди життя.

У більшості культур діти до п'ятирічного віку починають вести себе у відповідності зі своєю статтю, хоча деякі специфічні для своєї статі моделі багато з них засвоюють вже до трьох років. Засвоєння статевої ролі відбувається за допомогою зразків поведінки і системи заохочень і покарань, що допомагають відрізнити прийнятне для їхньої статі поведінку від неприйнятної. Хлопчиків з перших років життя суспільство підштовхує до прийняття маскулітних стереотипів фізичної активності та відваги.

Г. Крайг вважає[16], що роль батька в засвоєнні статевої ролі може бути особливо значущою, т. к. батьки навіть більшою мірою, ніж матері, привчають дітей до відповідних статевої ролі, підкріплюючи розвиток мужності у хлопчиків і жіночності у дівчаток. Розвиток гендерних схем, обумовлених статтю соціокультурних норм або стереотипів є в одночасі наслідком рівня когнітивного розвитку дитини, частково результатом впливу окремих сторін життя. яку дитина спостерігає. Частина гендерних схем є уявленням про статева ідентичність, яка в певній послідовності розвивається у дитини протягом перших 5-6 років життя і досягають розуміння своєї статі.

Психологи відзначають, що первинна ідентифікація у дитини незалежно від статі, пов'язана з матір'ю, тому що батько в основному знаходиться за межами видимості дитини. За своєю суттю ця ідентифікація є фемінною.

Хлопчик при своїй статево - рольовій ідентифікації зустрічає наступні проблеми[19]:

- 1) йому треба змінити первинну фемінінну ідентифікацію на маскулінну; перевага жінок в дитячому садку і школі ускладнюють цей процес;
- 2) стимуляція з боку дорослих носить переважно негативний характер, тобто не заохочення за «чоловічі» вчинки, а покарання за «не чоловічі»; тобто від нього вимагається робити щось не що є досить ясним і засноване на причинах, які він не розуміє;
- 3) такий стан веде до наростання тривоги, що проявляється в надмірних зусиллях бути маскуліним і наявності страху зробити щось жіноче;
- 4) в результаті чоловіча ідентичність формується насамперед як результат ототожнення з деякою статусною позицією або соціальним міфом «яким має бути чоловік»;
- 5) не дивно, що така ідентичність носить дихотомічний характер і є дифузною, легко вразливою і дуже ригідною.

Основні труднощі ідентифікації дівчаток, на думку Ю. І. Алешіной і А. С. Воловіч були пов'язані з наступними фактами[27]:

- 1) мати схильна розглядати дочку як своє продовження, тому зв'язки між матір'ю і дочкою більш симбіотичні і амбівалентні, ніж з сином. Основною проблемою, яку доводиться вирішувати дівчинці - це проведення кордонів між собою і матір'ю. Це мотивує дівчинку шукати іншої людини, який міг би дати їй відчуття безпеки і запобігання загрози розчинення слабкого «Я» дитини в діаді «мати-дитина»;
- 2) дитина засвоював необхідність поєднання жіночої ролі з професійною , причому питання про ієрархію ролей залишався відкритим;

- 3) проголошена орієнтація на соціальну рівність призводило до того, що незалежно від статі, треба отримати освіту і роботу; сім'я, таким чином, для жінки «додаткова» сфера реалізації;
- 4) чоловічі якості суміщені з професійними, тобто ніяк по-суті не описані; в підсумку жіноча роль виглядає не тільки другорядної, але і більш важкою, з подвійним навантаженням, тому формування статево-рольової ідентичності утруднене;
- 5) суспільство, вимагаючи розвитку маскулінних якостей у дівчаток (конкуренції, домінування), демонструє соціальну дискримінацію у сфері оплати праці та кар'єрного зростання.

Розглядаючи процес формування статево – рольових уявлень у світлі прямих або опосередкованих контактів з іншими людьми, можна стверджувати, що[29]:

1) на процес формування статево-рольових уявлень впливають три основні фактори: вплив великого соціуму, приналежність до тієї чи іншої вікової групи, статевої, національно-етнічної і т. п., а також мала група - сім'я, дитячий садок і т.п.

2) статево - рольова ідентичність включає в себе як когнітивну, так і емоційну складові;

3) важливу роль при побудові образу свого «Я» як того,що належить до певної статі, грає образ близького дорослого вже на ранніх стадіях онтогенезу.

1.2. Вікова динаміка становлення психологічної статі дитини

Паралельно зі статевим дозріванням відбувається психосексуальний розвиток особистості. Психосексуальний розвиток дитини - розвиток комплексу якостей і властивостей, які характеризують статеву приналежність людини з точки зору дозрівання, її поведінки , здатності кохати, створити в майбутньому власну сім'ю, народити і виховати дітей, а також спілкуватися з

людьми, враховуючи їх статеву приналежність. Як свідчить аналіз наукового доробку [2], психосексуальний розвиток - один з аспектів онтогенезу, який тісно пов'язаний із загальним біологічним розвитком організму, особливо зі статевим дозріванням і подальшою зміною статевої функції. Разом з цим психосексуальний розвиток - результат статевої соціалізації, в процесі якої індивід засвоює певну статеву роль і правила сексуальної поведінки. Вирішальну роль відіграють соціальні фактори: вік і типові форми раннього сексуального експериментування, норми статевої моралі, його взаємини зі значущими людьми, структура діяльності індивіда, нормативне визначення подружніх ролей тощо.

Дослідники виділяють такі основні етапи психосексуального розвитку дитини[10] :

- дородовий (пренатальний), протягом якого відбувається диференціація генів, статевих органів і структур мозку, відповідальних за статеву поведінку;
- парапубертатний (від народження до 7 років), коли дитина усвідомлює свою статеву належність та її незворотність, тобто формується статева самосвідомість. У цьому віці виникає допитливість, спрямована на свої статеві ознаки. Формування у дітей статевої самосвідомості, усвідомлення належності до статі (1-5 років) виникає під впливом мікро - соціального середовища, але у значній мірі детерміновано статевою диференціацією мозку в пренатальному періоді. В цьому віці у дітей сформована вибірковість прихильностей і контактів[1]. Дитяча допитливість в цьому віці направлена на з'ясування причин появи на світ, вивчення статевих ознак. Мікросоціум у цей період обмежується близькими родичами, серед яких особливу роль відіграє мати, та декілька однолітків. У нормі в завершальній фазі цього етапу рівнозначну роль мають усі ознаки статевої приналежності;
- препубертатний етап (від 7 років до 13), характеризується формуванням в іграх, стереотипів і набуттям навичок статево-ролевої поведінки, формуванням характеру, інтенсивною гендерною соціалізацією дитини. На цьому етапі дитина здійснює вибір статевої ролі, яка найбільш відповідає

психофізіологічним особливостям й ідеалам маскулітності (або фемінності). Він характеризується інтенсивною соціалізацією дитини. У цей період відбувається навчання спілкування з однолітками, удосконалюються і диференціюються різні емоційні реакції, формується характер. Цьому віку властиві недостатній розвиток волі, імпульсивність поведінки, цікавість, довірливість, наслідування.. При спілкуванні з однолітками, в першу чергу в статево-рольових, "сімейних" іграх, які потребують виконання визначених ролей, а пробується і закріплюється вибрана статева роль, яка відображає різні аспекти людських взаємин, у тому числі і сексуальних. Такого роду "сімейні" ігри, в залежності від інформованості дітей, можуть відображати великий діапазон статево-рольової поведінки дорослих: від наслідування поведінки батьків до імітації статевого акту. Батьки в цей період ще є об'єктом наслідування, моделлю жіночності і мужності. Правильна статево-рольова поведінка батьків визначає формування адекватної статевої ролі дитини. Батьки і їх взаємні стосунки стають об'єктом пильної уваги і наслідування

- пубертатний період (13-18 років), для якого характерні еротичні ласки та ігри ,платонічні мрії і фантазії, платонічного, еротичного та сексуального лібідо. Платонічний потяг розвивається через « дитячу » закоханість, бажання духовного спілкування і потім його реалізацію, прояву уваги. Пізніше в платонічну закоханість включаються окремі елементи еротичного фантазування , які займають все більше місця. З'являється інтерес до інтимних стосунків статей, еротичної літератури. Це означає перехід до другої стадії – еротичної – підлітки починають уявляти статеві акти і фантазувати щодо бажаних партнерів. Завершує цю стадію реалізація еротичних фантазій з партнером у ласках, поцілунках, мастурбаціях, петінгу. Більшість дівчат "затримуються" на цій стадії, в той час як хлопці швидко "перескакують" до сексуального лібідо, власне статевого потягу й акту. Перехід до сексуальної стадії відбувається поступово, спочатку на стадії фантазування, а потім і закріплення в статевому акті, що виходить, зазвичай, вже за межі

пубертатного періоду. Для нормального психосексуального розвитку необхідне завершення кожної фази реалізацією її мети. Реалізація кожної стадії дає необхідну базу для наступної. Чим менший розрив у часі між фантазуванням і реалізацією, тим гармонійніше відбувається розвиток. На цьому етапі починається і досягає максимуму функціонування ендокринної системи, в тому числі і статевих залоз. На основі індивідуальних особливостей темпера-менту і характеру формується особистість. При цьому виникає перегляд набутих догм і свого становища у сім'ї, виробляється власний світогляд, розвиваються вищі емоції, формується суспільне уявлення і соціальну свідомість, адекватна оцінку своїх здібностей. Особливість цього етапу - формування психосексуальних орієнтацій, які обумовлюють у подальшому вибір об'єкта потягу з його індивідуальними особливостями .

Для всіх етапів психосексуального розвитку існують загальні закономірності, одна з них - фазність, інша - зміна відношення біологічного і соціального, їх ролі у становленні сексуальності як частини психічного розвитку людини. У першій фазі накопичується інформація: на I і II етапах - про існування статі, про статеву роль, на III етапі - про особливості статевої поведінки. її зовнішні прояви і сутність. У другій фазі перших двох етапів у ігрових ситуаціях виникає навчання визначенню статі і статевої поведінки, на III етапі - реалізація статевого потягу.

Наступність і взаємозв'язок етапів представляють третю закономірність психосексуального розвитку, причому на кожному етапі становлення сексуальності є початком наступного. Відсутність або порушення ранніх етапів психосексуального розвитку приводить до грубих деформацій, які зачіпають ядро особистості.

На думку Ш. Берн [33] більшість соціальних ролей виконується переважно або чоловіками, або жінками, а більшість людей з раннього віку обмежують своє коло спілкування представниками своєї статі. Коли ми ідентифікуємо себе як чи жінки і починаємо в певній мері формувати свою самооцінку і ідентичність на гендерної основі.

Переважна більшість випадків реакції на соціальні норми є автоматичне підпорядкування. На думку І.С.Клециной [33] існують 3 типу підпорядкування соціальним нормам:

1. Ідентифікація – тип підпорядкування соціальним нормам, у якому людина повторює дії рольової моделі.
2. Поступливість – тип підпорядкування соціальним нормам, коли людина не сприймає їх, але наводить свою поведінку у відповідність до поведінки батьків, щоб уникнути покарання й отримати соціальне схвалення.
3. Схвалення, інтерналізація– тип підпорядкування соціальним нормам, коли людина із нею може погодитися.

Набір норм, які містять загальну інформацію про якості, властиві кожній з статей, називаються статевими чи гендерними ролями.

Гендерна роль – це диференціація діяльності, статусів, правий і обов'язків індивідів залежно від своїх статі; належить до виду ролей соціальних, нормативна, висловлює певні соціальні очікування [38].

І. С. Кон зазначає [38]: «гендерні ролі завжди пов'язані з певній нормативної системою, яку особистість засвоює і переломлює у своєму людській свідомості та поведінці».

Отже, гендерні ролі можна визначити, як зовнішні прояви моделей поведінки й відносин, які дозволяють іншим будувати висновки про приналежності індивіда до різних статей.

Гендерні ролі можна вивчати на 3 різних рівнях[10]:

1. На макросоціальному . На цьому рівні мова йдеться про диференціації функцій за ознакою і лобіювання відповідних культурних нормах.

2. На рівні міжособистісних відносин гендерна роль похідна не тільки від загально-соціальних умов, а й від досліджуваної конкретної системи спільної діяльності.

3. На інтроіндивідуальному рівні інтерналізована гендерна роль – похідна від особливостей конкретної особи:

С. І. Клецина [41] підкреслює, що успішність виконання ролі індивідом залежить від створення низки чинників:

1. знання ролі й ставлення до правила і обов'язки, пов'язаних із цією роллю;
2. значимість виконуваної ролі;
3. вміння виконувати цю роль;
4. вміння рефлексувати свою рольову поведінку.

Механізми формування психологічної статі у дітей висвітлені в ряді зарубіжних та вітчизняних теоретичних концепцій психосексуального розвитку. Аналіз цих концепцій та їхня класифікація представлені у публікаціях В. Е. Кагана, Д. Н. Ісаєва, І. С. Кона та інших [44].

1. Базою теорії моделювання є психоаналітична концепція ідентифікації З. Фрейда. За цією теорією статево-рольові уявлення дитини формуються на підсвідомому рівні в результаті наслідування нею поведінки дорослих представників своєї статі (в першу чергу когось з батьків). Згідно з Фрейдом, сексуальна активність — це прагнення до втіхи та задоволення від функціонування як статевих органів, так і тіла в цілому. Лібідо фокусується у різних частинах тіла, які продукують сексуальне задоволення, в ерогенних зонах. На кожній з встановлених Фрейдом стадій ерогенні зони є фокусом бажань дитини. Від того, яким чином вони задовольнятимуться, залежатиме нормальний розвиток особистості: "Сексуальне життя дитини полягає лише у прояві цілої низки часткових інстинктів, що незалежно один від одного шукають задоволення почасти на власному тілі дитини, почасти на зовнішніх об'єктах" [44]. Саме дитячий вік, коли дитина проходить п'ять стадій психосексуального розвитку, закладає, згідно з Фрейдом, майбутню статево-рольову поведінку дорослого. Самі важкі зміни очікують дитину на фалічній фазі сексуального розвитку від 2-х до 5-6-ти років. Дитина починає цікавитися будовою як власних статевих органів, так і статевих органів інших людей,

набуває першого досвіду мастурбації та сексуальних ігор, проявляє сексуальну допитливість. Головне завдання психосексуального розвитку цього віку - формування адекватної статевої ідентифікації. Тобто головне, що має зробити хлопчик, - це ідентифікуватися є батьком, а дівчинка - з матір'ю [44].

2. Теорії соціального навчання. В даній теорії вирішального значення набувають механізми стимулювання, підкріплення із зовнішнього середовища: у хлопчиків заохочують маскуліну- поведінку і засуджують феміну, а в дівчаток - навпаки. В результаті у дітей поступово формуються уявлення про тип "хлопчачої" і "дівчачої" поведінки, що проявляється в їх статево-рольовій орієнтації. На думку А. Бандури і Р. Волтерса, батьки навчають, тренують дитину, перш ніж дитина сама не буде здатна спостерігати і розрізняти моделі обох статей [44]. Рольова диференціація статі починається відразу після народження дитини, коли малюків одягають в різні кольори, наділяють різними іграшками і таке інше, що вказує на статеву приналежність як самій дитині так і оточуючим. А. Бандура стверджує [49], що моделлю своєї статі є не конкретна особа чи особи, а абстрактний образ представника чоловічої або жіночої статі, який формується на основі статево-рольових уявлень в процесі перенесення у внутрішній план суспільних статево-рольових стереотипів. Такий абстрактний образ моделі своєї статі формується на основі багатьох спостережень за представниками як своєї, так і протилежної статі, і в результаті підкріплення і заохочення типової для статі поведінки з сторони значимих дорослих і ровесників, й засудження нетипової [50].

3. Когнітивна теорія. Згідно цієї теорії статева диференціація є наслідком засвоєння дитиною когнітивних структур. Засновник когнітивної теорії Л. Колберг вважає, що основи статевої установки безпосередньо формуються не біологічними інстинктами і не довільними нормами культури, а організацією пізнавальної сфери дитини у відповідності з її статевою роллю. Отже, базові компоненти психологічної статі дітей не є пасивним продуктом

соціального навчання. Вони формуються в результаті активного відображення дитиною власного досвіду у своїй свідомості. Л. Колберг вважає, що формування статево-рольової орієнтації залежить від загального інтелектуального розвитку дитини і, що цей процес пов'язаний з приписуванням дитиною себе до певної статі. Статева типізація і рольова диференціація поведінки відбувається завдяки тенденції до групування інформації. Представники когнітивної теорії вважають, що внаслідок конкретності мислення дошкільника і недостатньої переробки інформації, статеві ролі дітей строго регламентовані. Гнучкість виникає тільки тоді, коли досягається певний рівень когнітивного розвитку. На думку Колберга, певні риси батьків можуть гальмувати або полегшувати статево типізацію дітей. [44].

4. «Нова психологія статі». Представники даної теорії вважають, що основна роль в формуванні психологічної статі і статевої ролі належить соціальним очікуванням суспільства, які виникають у відповідності з конкретною соціально-культурною матрицею і знаходять своє відображення в процесі виховання. Д. Стокард, М. Джонсон стверджують, що біологічна стать, тобто вроджена, може лише допомагати визначити потенційну поведінку дитини, а головне - стать психологічна, соціальна, яка засвоюється за життя і на формування якої впливають расові, класові й етнічні варіанти статевої ролі і відповідні ним соціальні очікування. Представники «нової психології статі» доводять, що статево-рольова орієнтація дітей формується в результаті засвоєння соціальних статево-рольових стереотипів, які в концентрованому вигляді представлені в сімейних стосунках[50].

5. Стадіальна теорія. Основою теорії є вчення Ж. Піаже про стадії розвитку інтелекту дитини. Згідно з цією теорією дошкільники спочатку засвоюють стандарти соціальної поведінки завдяки пізнанню і виконанню правил, і лише потім здійснюють перехід від об'єктивної, зовнішньої відповідності до суб'єктивної, внутрішньої. Дитина приблизно до 2-2,5 років навчається відповідній поведінці, потім засвоює фізичні і поведінкові прояви

маскулінності і фемінності від оточуючих і до 5-6 років, усвідомивши незворотність своєї статевої приналежності, слідує поведінці своєї статі. Ф.Катц підкреслює, що засвоєння соціальних статевих ролей залежить, в першу чергу, від загального рівня розвитку інтелекту, пізнавальних психічних процесів. Основна причина деформації статево-рольової поведінки і орієнтації вбачалася не стільки в генетичних і гормональних факторах, не в поведінці батьків і соціальних стереотипах маскулінності - фемінності, скільки в індивідуальних інтелектуальних можливостях індивіда об'єктивно сприйняти, згрупувати і засвоїти інформацію [41].

На думку більшості дослідників всі ці теорії представляють сторони єдиної моделі формування психологічної статі, кожна з яких містить певну долю істини, але не охоплює всю складність даного процесу.

РОЗДІЛ 2.

ТЕОРИТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЗИЦІЇ ДИТИНИ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІСІ ПІД ВПЛИВОМ СТАТЕВО- РОЛЬОВИХ УЯВЛЕНЬ БАТЬКІВ

2.1. Гендер як соціальна, біологічна та культурна характеристика особистості

Поняття «гендер» у психології – це соціальна , соціально-біологічна і культурна характеристика, що вказує на спеціальні соціально-психологічні характеристики особистості і її соціальний статус, які тісно пов'язані з соціальною статтю і сексуальністю , за допомогою яких люди дають визначення поняттям «чоловік» і «жінка». Якщо будемо розглядати саме поняття «стать» з природньої точки зору, то вона є біологічною категорією. А якщо розглянути поняття « гендер » то це – відповідний тип поведінки, особистісних властивостей особистості, система аналізу умов розвитку представників різних статей, яка посиляються на біологічно обумовленні гендерні відмінності , як на «статеві відмінності ».

З самого початку термін «гендер» був запозичений з лінгвістики і використовувався для того, щоб позначити різницю між біологічним (сукупність фізіологічних і морфологічних особливостей) і соціальним у розвитку, орієнтованому з самого початку на підлогу індивіда. Саме це визначення дає нам розуміння того, що в додаток до біологічної основи існують соціально детерміновані уявлення про чоловіка і жінку, які надають найбільший вплив на соціокультурний розвиток хлопчика і дівчинки, як майбутніх жінки і чоловіка.

Вчені вважають, що стать індивіда впливає на:

- його суспільне статус і становище;
- те яку поведінку будуть вважати нормальною, а яку будуть брати під сумнів, тому що вона відхилятиметься від норми для чоловіків та жінок;
- те, якими психологічними якостями наділена та чи інша стать, тобто які властиві чоловіку та жінці.

Виходячи з вищесказаного, можна побачити, що гендер - це поняття, яке об'єднує і характеризує соціальні уявлення людей про чоловіка і жінку. Зміст гендеру - це статево-рольові стереотипи, які складаються з уявлень про відповідні ролі та норми в поведінці чоловіків і жінок, про психологічні властивості представників різних статей.

Сама по собі категорія гендеру є непостійною, так як змінюється в культурному і історичному контексті. Те, що саме люди вкладають в зміст поняття «бути чоловіком» або «бути жінкою», змінюється від покоління до покоління, є різними для різних, расових, релігійних, етнічних груп, так само, як і для різних соціальних верств населення.

Л. В. Попова відзначає, що «гендер» має більше описовий, ніж пояснювальний характер, в той час, як поняття «гендерна система» та «гендерний контракт» більше підходять для пояснення наявного стану речей. [7]

Як вважає І. С. Кон [7] вважає, що стать, як і гендер є системами умовних позначень, які формують певний порядок відносин для людей, їхнє ставлення до різних проявів сексуальності, і навіть визначають форми уявлення себе іншим у різних практиках соціального взаємодії.

Саме ж дослідження гендерних уявлень еволюціонує від власне жіночих досліджень до власне гендерних.

Виділяють 3 етапи гендерних уявлень:

1-й етап «алармістський» - андроцентричне відхилення в суспільних науках; критика інтерпретаційних можливостей соціальних теорій з чоловічої точки зору; дефектність традиційної епістемології.

2-й етап «феміністської концептуалізації» - орієнтація в феміністській теорії і практиці.

3-й етап «постфеміністський» - паралельно чоловічі дослідження, необхідність аналізу того, як гендер конструюється і відтворюється в соціальних процесах.

На сучасному етапі свого розвитку гендерні дослідження характеризуються широким, але слабо структурованим полем концептуалізації та дефініцій.

Л. Б. Шнейдер писав[8], що виділяють три напрями сучасних гендерних досліджень:

1. Гендер як інструмент соціального аналізу.
2. Розуміння гендеру в рамках жіночого дослідження.
3. Гендер як культурологічна інтерпретація.

Соціологи ж розглядають гендер як безумовно соціальний конструкт, в основі якого лежить три групи характеристик:

- біологічна стать;
- статево-рольові стереотипи, поширені в тому чи іншому суспільстві;
- «гендерний дисплей» - різноманіття проявів, пов'язаних з запропонованими суспільством нормами чоловічого і жіночого дії і взаємодії.

Як зазначає Д. Маєрс багатокомпонентна структура гендеру визначається чотирма групами характеристик [7]:

1. біологічна стать,
2. гендерні стереотипи,
3. гендерні норми,
4. гендерна ідентичність.

Гендерні ролі нормативні, соціальні та виявляється у поведінці людей. Вони завжди пов'язані з визначеною нормативною системою відношень, яку особистість засвоює і закріплює у своїй людській свідомості та виявляє у

поведінці. Частина норм людина впроваджується у свою свідомість через телебачення та літературу, низку інших – наставлення батьків.

Гендерна соціалізація – процес, з якого людина навчається моделям поведінки, цінностям, відповідним поняттям «чоловіче», і «жіноче».

Т. С. Баранова, М. М. Богомолова, В. М. Павленко розглядають процеси гендерної соціалізації [6]:

— по - перше, в концепціях, розроблених у межах відомих психологічних напрямків (психоаналітичний, біхевіористичний , когнітивний) : це теорії соціального навчання, моделювання, статевої типізації і теорія когнітивного розвитку;

— по-друге, в спеціально розроблених концепціях до пояснень механізмів засвоєння статевої ролі дітьми у процесі соціалізації: це такі теорії, як нова психологія статі та теорія гендерної схеми.

Найбільш популярна теорія гендерної схеми С. Бем [6]. Гендерна схема – це когнітивна структура, мережа асоціацій, яка функціонує як найвища структура.

Основними психологічними механізмами гендерної соціалізації є: усвідомлення, розуміння статевої соціальної ролі (теорія когнітивного розвитку), соціальні підкріплення (теорія соціального навчання та статевої типізації), гендерні схеми (теорія гендерної схеми), соціальні очікування (нова психологія статі), процес ідентифікації (психоаналітична теорія).

Американський психолог Р. Хартлі виділяє чотири основних способи конструювання дорослими гендерної ролі дитини: соціалізація через маніпуляції, вербальна апеляція, каналізація, демонстрація діяльності [8].

Як соціальна категорія поняття гендер включає у себе гендерні стереотипи як емоційно забарвлені ,спрощені, стійкі образи поведінки й рис характеру чоловіків і жінок. Ці стереотипи ми можемо спостерігати в різних сферах життя: в міжособистісному спілкуванні, міжгруповій взаємодії, самосвідомості.

Більшість психологів розглядають гендерні стереотипи свідомості як «істинні», як відносний соціальний консенсус, застосований під час вирішення різноманітних проблем, які не мають однозначних підтверджень і об'єктивних критеріїв. На думку Ф. Л. Джес [7], гендерні стереотипи, були «істинними», і тому трансформуються в цінності й формують нормативні образи «істинної» фемінності - маскулінності. Гендерні стереотипи визначають відповідні статусні характеристики чоловіків і жінок, закріплюючи при цьому домінування чоловіків, і дискримінацію жінок.

В. Є. Каган, І. С.Клецина [6] виділяють 3 групи гендерних стереотипів:

— до першої ставляться стереотипи маскулінності - фемінності. У стереотипному поданні маскулінності приписують « активно-творчі» характеристики, інструментальні риси особистості. Фемінність навпаки сприймається як «пасивно - репродуктивний початок», що виявляється в експресивних особистісних характеристиках, як-от залежність, тривожність, низька самооцінка, емоційність. Маскулінні характеристики протиставляються фемінним, розглядаються як протилежні, взаємодоповнюючі.

— друга ж група гендерних стереотипів включає у собі ставлення до розподілі соціальних (сімейних і фахових) ролей між чоловіками, й жінками. Для жінки найвизначнішою соціальною роллю є роль домогосподарки, матері. Чоловікам пропонується включенність на суспільне життя, професійна успішність, відповідальність забезпечення сім'ї. Найбільш значимими соціальними ролями у житті чоловіка є саме професійні ролі.

— третю групу гендерних стереотипів визначається специфікою змісту праці. Відповідно до традиційними уявленнями передбачається, що жіночий працю повинен носити виконавський, обслуговуючий характер, бути частиною експресивній сфери діяльності. Для чоловіків можлива творча й керівна робота, їхню самовіддану працю визначається інструментальної у сфері діяльності.

Гендерні стереотипи в сьогоденні виступають так би мовити генеральними договорами про взаємодію між двома статтями. Позитивом дії гендерних стереотипів Дж. Мані і П. Такер [56] вважають підтримку міжособистісного статевого порозуміння . Негативний вплив стереотипів залежить від негативного впливу на самореалізацію жінок і чоловіків, та є бар'єром у розвитку індивідуальності(на думку Дж. Майерса) [56].

Виходячи з вище сказаного можна побачити що, гендерні стереотипи виконують роль схем, внаслідок яких ми з більшою ймовірністю помічаємо і запам'ятовуємо приклади, які є підтвердженням наших стійких переконань щодо гендерів. Гендерні схеми перебувають «у взведенному стані» і завжди готові до управління процесами обробки інформації, із якою стикається суспільство, говорячи про гендерні розбіжності.

Гендерна ідентичність – усвідомлення особистістю своєї приналежності до чоловічій чи жіночій статті. Це компоненти «Я» людини, які він переживає на рівні усвідомлення своєї приналежності до будь-якої групи. Соціальна ідентичність – це результат процесу соціальної ідентифікації особистості, під яким ми маємо на увазі процес визначенні себе через членство до відповідної соціальної групі. Вона виконує важливі функції як на особистісному рівні та і у груповому. Але як вважає В. А. Отрут [38] особистість реалізує базисну потребу в груповій приналежності, які забезпечують впливу на групу, захист, оцінку, можливості самореалізації та інше. Згідно з ним гендерна ідентичність – це аспект самосвідомості, що описує переживання людиною себе, як представника певного статі. Статева приналежність це категорія, у якій дитина осмислює своє власне «Я». У кожному суспільстві від різностатевих дітей очікують різного поведінки й по-різному звертаються із нею, відповідно до цим у будь-якому суспільстві хлопчики й дівчатка поводяться неоднаково. Гендерна соціалізація дитини починається буквально з народження, коли батьки та інші дорослі, визначивши паспортну стать дитини починають навчати його гендерної ролі хлопчика чи дівчинки.

Саме ж поняття «гендерна система» включає різні компоненти і по-різному визначається різними авторами. Шведська дослідниця Хірлман позначає гендерну систему як сукупність відносин між чоловіками і жінками, включаючи неформальні і формальні норми та правила, визначені відповідно цілями, місцем, і положенням статей у суспільстві [33]. Гендерна система - це інститути, поведінка і соціальні взаємодії, які приписуються згідно з відповідною статтю.

Крім терміна «гендерна система» використовується термін «гендерний контракт». Гендерна система являє собою сукупність контрактів. Вона передбачає гендерний вимір публічної та приватної сфери. Є відносно стійкою і відтворюється різними соціалізованими механізмами. Поняття «гендерний контракт» застосовується до аналізу активності і проявів суб'єктивності людини на його власних умовах з урахуванням індивідуальних особливостей [38]. Освіта гендеру йде через кілька процесів, причому формування статевих відмінностей є тільки одним з них.

Джоан Екер виділяє п'ять взаємодіючих гендерних програм [38]:

- побудова поділу праці, дозволеної поведінки в залежності від статевої приналежності, фізичного простору, місця перебування;
- створення символів і образів, які закріплюють, виражають, пояснюють або іноді протистоять цьому поділу;
- відмінності у взаємодіях жінка-чоловік, жінка-жінка, чоловік-чоловік, які проявляються в мові, в черговості ведення діалогу, в продовження тем для обговорення, її переривання, у невербальних компонентах поведінки;
- формування гендерних компонентів індивідуальної ідентичності, або інакше гендерних особистісних структур;
- залучення гендеру у фундаментальні процеси створення і концептуалізації соціальних структур.

До загальних соціально-психологічних тенденцій зараховують такі показники "чоловічих" і "жіночих" образів [6]:

- обираючи заняття, чоловік цікавиться передусім предметним змістом діяльності і можливістю просування в ній, жінка надає більшого значення емоційному клімату, міжособистісним взаєминам;
- хлопчики більше цікавляться точними науками і технікою, дівчатка - мистецтвом і гуманітарними предметами;
- чоловічий стиль спілкування є активнішим, предметнішим, загальнішим і конфліктнішим, ніж жіночий;
- для чоловіків зміст спільної діяльності важливіший за індивідуальну симпатію до партнерів по спілкуванню, для жінок — навпаки;
- чоловіки більш схильні до екстенсивного групового спілкування, жінки — до утворення замкнутих мікрогруп;
- чоловіки спілкуються емоційно стриманіше, а жінки — вільніше і повніше (зокрема й вербально) виявляють свої почуття та емоції, в них раніше виникає потреба поділитися з ким-небудь своїми переживаннями, здатність до емпатії;
- чоловіки проявляють агресивність відкрито, жінкам властива прихована ворожість;
- ігри дівчаток відбуваються в менших групах, і в них менше агресивності;
- у розмові чоловіки частіше концентруються на завданнях, жінки — на взаєминах;
- розмови чоловіків частіше є інформативними, жінкам важливіше поділитися власними роздумами;
- жінки більш схильні описувати себе як емпатійних, здатних зрозуміти почуття інших;
- чоловіки є ініціаторами більшості ділових відносин, що, як правило, властиве особам з більш високим соціальним статусом;
- виступаючи лідерами у ситуаціях, де немає жорсткого поділу ролей, чоловіки схильні до авторитарності, жінки — до демократичності;

- чоловікам краще вдається директивний, проблемно-орієнтовний стиль керівництва, жінкам — стиль соціального лідера, який створює "дух команди";
- чоловіки більше, ніж жінки, надають значення перемогам, домінуванню над іншими;
- якщо в організації прийнятий демократичний стиль спілкування та керівництва, жінки-лідери цінуються так само високо, як і чоловіки;
- за авторитарного стилю оцінка жінки-лідера не така вагома, оскільки краще сприймається "сильне" чоловіче керівництво, ніж "нав'язливе" жіноче;
- чоловічий стиль спілкування характеризує турбота ' про незалежність, жіночий — про взаємну залежність та ін.

Кожне суспільство, кожна культура виробляють певний комплекс ознак, яким повинна відповідати поведінка представників кожної статі. Такі ознаки представлені у кожному суспільстві у вигляді статево-рольових стереотипів маскулінності і фемінності, зміст яких обумовлений розподілом праці в суспільстві, рівнем його розвитку, релігією, звичаями, культурою. Статево-рольові стереотипи – це мотиви, типи поведінки, цінності, що розглядаються як більш прийнятні для представників однієї статі, ніж для іншої. Статево-рольові стереотипи суспільства визначають стиль поведінки чоловіків (хлопчиків) і жінок (дівчаток) і, таким чином, відображають зразки, через які ми сприймаємо і реагуємо на представників кожної із статей.

Статево - рольові уявлення безпосередньо впливають на формування статевої ролі і статевої ідентичності, виступаючи в якості когнітивної структурної частини даних елементів психологічної статі. На основі статево-рольових уявлень і стереотипів, засвоєння статевої ролі ідентичності формується статева самосвідомість індивіда

2.2. Формування статево- рольових уявлень хлопчиків та дівчаток дошкільного віку у контексті впливу ціннісних гендерних ціннісних пріоритетів батьків

Психологічно стать складається в процесі становлення особистості дитини, формування самосвідомості ,образу самого себе. На усвідомлення своєї статі впливають як біологічні, так і соціальні чинники. Так як перші уявлення про мужність та жіночність, статеві відмінності, несхожі ролі, що їх виконують батько і мати, виникають у дитини під час спілкування з батьками, то для гармонійного розвитку особистості необхідно, щоб дитина набула досвіду взаємостосунків з обома батьками через адекватні моделі материнської та батьківської поведінки. Цей досвід позначається на подальших взаємостосунках між статями. А для повноцінного формування особистості дитини необхідно, щоб батько та мати повністю прийняли на себе відповідні ролі чоловіка та жінки, матері та батька.

Все, що відбувається в сім'ї справляє істотний вплив на ранню статево - рольову соціалізацію дітей. Ставлення до статі дитини з боку батьків уже з самого її народження створює ніби особливий світ, сприйнятливіший для розвитку за жіночим або чоловічим типом.

На думку багатьох дослідників[57], розвиток дитини до 2 - 3 років – це період природного раннього симбіозу між нею та матір'ю, період первинної статевої ідентифікації для дітей обох статей. Це призводить до того, що перед хлопчиками постає проблема переключення від ідентифікації з матір'ю на чоловічу роль. Цей процес може ускладнюватись відносною незрозумілістю моделі батька за умови, що батько менше часу проводить з дітьми, ніж мати, якщо мати намагається утримати симбіотичні стосунки з дитиною за межами природного симбіозу. «Відрив» хлопчика від матері і перехід його до батька має принципове значення для розвитку його чоловічості. Адже батько є для сина основним взірцем статевої ідентифікації,

тому його присутність для хлопчика надзвичайно важлива. Про те, і дівчинки контракт із батьком має не менше значення, оскільки позитивне ставлення до чоловіків у дорослому житті жінки розпочинається саме із позитивного ставлення до батька [34]. Тепло і доброзичливість як матері, так і батька є міцною основою для ставлення статевої ідентифікації. Позитивне ставлення дитини до своєї статі розвивається лише тоді коли вона відчуває однакову безпеку і в материнських, і в батьківських обіймах. Відсутність батька може спричинити значні труднощі у статевому розвитку дитини, яка в цьому випадку не має до кого перейти. Холодна, а тим більше агресивна позиція батька є причиною того, що дитина боїться відірватися від матері і зблизитися з ним. Відсутність батька або така його поведінка, що викликає лише страх, завдає шкоди статевої ідентифікації як хлопчика так і дівчинки. У хлопчика розвивається негативне ставлення до своєї статі, страх бути чоловіком, у дівчинки – страх перед чоловіками [34]. Дитині важко відірватися від матері не лише тоді, коли батько поводить неправильно. Мати своєю неадекватною позицією може також ускладнити цей процес. Цьому перешкоджає насамперед власницька материнська любов. Егоїстична мати, котра прагне дитини виключно для себе, усіма силами намагається перешкодити дитині відійти від неї.

Цікавою є також думка О. Захарова [22], який вважає, що у дитини до 5 років виражена потреба в емоційному контакті та любові з батьком протилежної статі. Така любов, симпатія розповсюджується не тільки на батьків, але й на інших представників тієї ж статі, включно з однолітками. Ставлення до дітей різних статей є зовсім іншим, хоча ця різниця часто, не усвідомлюється. Це проявляється ще до народження дитини. Батьки чекають на дитину, хлопчика або дівчинку, намагаючись за положенням плоду, за його рухами вгадати стать дитини. Як правило, батьки хочуть мати дітей обох статей, але хлопчиків хочуть мати значно частіше ніж дівчаток. Особливо ця тенденція виражена у батьків, причому, сім'ї, які мають дівчаток, більш схильні до продовження дітонародження, ніж сім'ї, які мають хлопчиків [11].

Уже в цей період на формування батьківського ставлення до дитини впливає фактор бажаності - небажаності її народження. Деякі дослідження свідчать, що психосоматична дезінтеграція людини може базуватися у ставленні жінки до ще ненародженої дитини. За даними І. Лангемейер, З. Матейчик небажані хлопчики менш інтелігентні, в них більш низький рівень домагань, небажані дівчатка демонструють тенденцію домінування, вони більш самостійні, успішніше досягають своїх цілей [11]. На думку російського психолога О. Захарова, недолік любові відчувають ті діти, стать яких не відповідає очікуваній. Хлопчика тоді люблять, якщо він виправдовує очікування: тихий та непомітний у поведінці. А коли він свавільний та впертий, то наражається на підкреслене неприйняття з боку батьків: роздратування та невдоволення. У цьому випадку значно більше і фізичних покарань. При появі замість хлопчика дівчинки невдоволення батьків досить часто викликане м'якістю характеру дівчинки, її підвищеною емоційною чутливістю, ніжністю та вразливістю[11]. У результаті, більшість батьків приймають стать дитини, але в деяких випадках спостерігаються прояви байдужості тільки тому, що замість дівчинки з'явився хлопчик; іноді - незадоволеність, яка довго позначається на ставленні

Мати і батько виконують різноманітні функції у статево - рольовій соціалізації дітей, кожен із батьків у своїх стосунках із дітьми схильний більше рахуватися з особистістю дитини своєї статі та позицією дитини іншої статі. Мати при спілкуванні з донькою орієнтується на її психологічні властивості, а батько намагається реагувати на поведінку доньки, керуючись позиційними аспектами. На думку Д. Берісон, розвиток у дитини статево - рольових стереотипів більш пов'язаний з соціалізуючим впливом батьків протилежної статі, ніж з впливом одного з батьків спільної статі, тобто батько іншої статі в більшій мірі підкріплює зумовлену культурою стереотипну поведінку дитини [22].

Отже, чільне місце у формуванні статево-рольової позиції та соціалізації поведінки дитини належить сім'ї і тому найважливішими завданнями статевої соціалізації в сім'ї визначені [30]:

- формування правильної статевої ідентифікації дитини і гетеросексуальної установки;
- виховання жіночності і мужності;
- статева просвіта та сексуальне виховання формування досвіду нестатевої любові;
- підготовка до виконання подружніх, батьківських ролей у майбутній власній сім'ї.

Так, батьки з раннього дитинства конструюють гендерну роль дитини різними способами:

- соціальними маніпуляціями, наприклад, вибором одягу;
- вербальною апеляцією – підкреслювання властивостей, що відповідають гендерним стереотипам відповідно, до яких вони прагнуть розвивати свою дитину;
- вибором іграшок, що відповідають статі”;
- демонстрацією та очікуванням відповідних видів домашньої діяльності .[36]

Батьки впливають на формування гендерної ролі за допомогою розподілу різних типів домашніх обов'язків: дівчатка допомагають прибирати у квартирі, хлопчики допомагають батьку у дворі біля будинку. Виховання в рамках традиційних уявлень сприяє розвиткові в дівчаток більшої симпатії й здатності глибше зрозуміти почуття інших людей, а в хлопчиків – здатності приховувати й придушувати свої почуття. У процесі соціалізації заохочують прагнення дівчаток до спілкування, до розвитку взаємин та прив'язаності, а у хлопчиків – здатність передбачувати і контролювати оточення. В результаті для дівчаток як майбутніх жінок взаємодія і залежність від оточення стає більш значущою, ніж для хлопчиків як майбутніх чоловіків.

Відомо, що глобальні погляди на жінку в чоловіка формуються його матір'ю, першою та найближчою йому у період дитинства жінкою. Це стосується й формуванню всіх сторін взаємодії у подальшому з протилежною статтю – від уявлень про зовнішню красу до поведінки. Отже саме матір є для зростаючого хлопчика первинним еталоном жінки у всіх відношеннях. І від того, що матір жінка закладає у систему цих уявлень свого сина, особливо у перші 4- 6 років його життя, буде залежати його ставлення до жіночої статі у подальшому житті.

Негативно відбиваються на розвитку дитини й безстатеве виховання в сім'ї, коли батьки не докладають зусиль для формування її повноцінної статевої ідентичності, помилково вважаючи, що це прийде само собою. Так шкідливим у вихованні майбутнього сім'янина є явище, яке вчені назвали «неправильною статевою орієнтацією». Батьки часом не роблять жодних відмінностей у вихованні хлопчиків і дівчаток, придушують у дитині прояви її статевої незалежності: насамперед висміюють прагнення дівчинки до нарядів і прикрас та інше. У результаті дитина може прийняти нав'язаний їй «нетиповий» стиль поведінки, що порушує її життєву і сімейну адаптацію.

Дослідження показують, вихованням дівчаток батьки переважно опікуються більше, ніж хлопчиків, дівчаткам ніж хлопчикам роблять компліменти, що стосуються їхньої зовнішності. Від доньок батьки здебільшого чекають, що вони будуть лагідними, тендітними, а від синів – що ті будуть агресивними і атлетичними. Зазвичай, хлопчиків не виховують у сім'ї, як майбутніх батьків чи чоловіків – а тільки як мужніх, витривалих людей. Дівчинку ж готують бути дружиною і матір'ю. [23].

Загалом є такі типові помилки батьків у статевому вихованні дітей:

- неврахування вікових особливостей дітей (нерозуміння їх), а значить і неправильний підбір виховних засобів;
- добір матеріалу в бесідах з дітьми на дану тематику;
- педагогіка «залякування», що призводить до формування різноманітних комплексів;

- виховання у дітей надмірної сором'язливості;
- неправильні реакції батьків на такі дії дітей, як підглядання, оголення, мастурбацію;

Грунтовні дослідження проведені сексологами, психологами та соціологами: Боднарчуком О. І. , Віденко С. В. , Каганом В. Е. , Колновим Д. В. , Коном І. С., Кравцем В. П, Палієм А. Д. [19] засвідчують, що низькі ціннісні пріоритети, несформовані моральні засади статевої поведінки, збочення у статевих поняттях і між статевих стосунках нерідко беруть свій початок у несприятливих умовах батьківської сім'ї. Адже саме у сім'ї дитина набуває свого першого статевого, гендерного досвіду – досвіду спілкування між статями, засвоює норми гендерної поведінки на прикладі взаємин батьків.

Процесу статево – рольової ідентифікації дитини у сім'ї, притаманні такі якісні психологічні характеристики: (Говорун Т. В., Колесов Д. В., Кон І. С., Шарган О. М.)[27].

- батьки, інші дорослі у родині по-різному будують характер розмови залежно від статі дитини; до дівчинки використовується лагідний, ніжний, заспокійливий тон, для хлопчиків - бадьорий, нижчий за тембром, заохочувальний до активності та змагання. Різна інтонація означає різний ступінь вимогливості щодо поведінки та гри;
- дівчинці дістається значно більше погладжувальних, обіймів, поцілунків від дорослих, ніж її одноліткові хлопчиківі;
- для дівчаток обираються ніжні кольори одягу, м'які, пухнасті, округлі іграшки, для хлопчиків - яскраві, помітні здалеку та тверді іграшки з жорсткими каркасами;
- функціональне призначення іграшок, загалом ігор у хлопчиків та у дівчаток не просто різне за характером, а часом діаметрально-протилежне. Так, конструктори, автомобільна техніка, словом усе те, що рухається, крутиться, вкручується та викручується, гуде та

свистить, призначено для хлопчиків. Для дівчаток пропонують те, що можна пригорнути, прикрасити, заховати, доповнити, укомплектувати.

Так, у 4-5 річних малюків вже чітко сформовані уявлення про те, які ігри призначені для хлопчиків, а які - для дівчаток. Дівчатка грають у школу, доньок-матерів, лікаря, а хлопчики - у війну, будівництво, солдатів, міліцію, тощо. Психологи вважають, що в дівчаток, як правило однотипні, іграшки, а у хлопчиків вони різноманітні за формою та функціональним призначенням [24].

Вирішальний позитивний вплив на статеве виховання дітей справляє почуття взаємної любові та поваги у стосунках матері і батька, а також виявлення цих почуттів у їх щоденних взаєминах. Так В. О. Сухомлинський писав, що прекрасні діти виростуть у тих сім'ях, де мати і батько по-справжньому люблять одне одного і разом з тим люблять і поважають власних дітей. Спілкування батьків, в якому реалізується шанобливе, любляче ставлення одне до одного, суттєво впливає на установки дітей і молоді у сфері між статевих взаємин. Якщо у родині панують порозуміння і взаємна довіра між подружжям, між батьками й дітьми, емоційна та інтелектуальна єдність, то найімовірнішими будуть сприятливі результати виховання, порівняно висока можливість адекватної між статевої поведінки дітей.

2.3. Особливості статево - рольової позиції дітей в неповних і змішаних сім'ях

На статево – рольову соціалізацію дітей також впливає склад сім'ї, в якій вони живуть. У розлучених сім'ях діти розвиваються інакше, бо батьки одної статі - не можуть замінити обох батьків, бо немає еталона статі. І сварки між батьками за своїми психологічними наслідками є нерідко гіршими, ніж розлучення. Повторний шлюб дещо врятовує становище, бо мачуха чи вітчим у багатьох випадках позитивно впливають на статево соціалізацію дітей. Проте, в сім'ї можуть бути й сестри, і брати. Часто наявність у сім'ї старших

братів чи сестер виявляється значними факторами: старша сестра має вплив на дівчинку, а брат на хлопчика. Взаємодія сестер та братів – добра соціально-психологічна школа, яка сприяє виробленню здатності до самообмеження, вміння рахуватися з типово жіночими чи чоловічими перевагами [22].

Таким чином, саме батьки, як найперші і найближчі у житті дитини дорослі, навіують їй статево співвіднесені ігри та іграшки, по-різному с регулюють і спрямовують поведінку дівчаток та хлопчиків. Батьки заохочують дослідницьку конструкторську поведінку хлопчиків, їхнє прагнення дізнатися про іграшку більше, розібрати її, застосувати не за призначенням. У дівчаток навпаки, схвалюють традиційні, стандартні способи гри, без формування інтересу до функціонування механізмів іграшок. Хлопчиків заохочують до конкуренції, перемог, змагань. Грубе поводження, вияв агресії аби досягнути своєї мети у хлопчиків частіше сприймається – як норма, тим часом подібна поведінка дівчинки — критикується та засуджується.

Теж варто зазначити, що відсутність одного з батьків, тобто ситуація неповної сім'ї не завжди є причиною важко - виховуванності дитини, проте, за даними досліджень, чинник неповноти сім'ї нерідко є фактором ризику щодо негативних наслідків. Так, в дітей з неповної сім'ї, як правило, виникають труднощі в особистому та статево-рольовому формуванні, порушується соціальна адаптація [57].

У сучасній роботі практичних психологів з неповними сім'ями, з сім'ями заробітчан використовується термін „ миготливий батько” (або матір). Ним позначаються такі батьки, які несистематично спілкуються з дітьми – як з синами, так і з дочками. Здебільшого він час від часу вривається у їхнє особисте життя, але довірливість стосунків і стала взаємодія з дітьми за таких умов відсутня. Це, природно, хибно позначається на формуванні реалістичного образу чоловіка, особливо у дочок [57].

В. Сатир вважає [14], що проблема неповної сім'ї в тому, що дитині важко створити цілісне уявлення про чоловіків і жінок. Матері неважко

створити у нього негативне уявлення про відсутнього батька, особливо якщо розставання було пов'язане з розлученням, доглядом або чимось, що заподіює сильний біль. Жінка, що залишається з дітьми без чоловіка, повинна дуже постаратися, щоб її дитина не подумала, що «всі чоловіки погані». Хлопчик, який це чує, насилу повірить, що бути чоловіком добре.

Жінка може мати вельми одностороннє уявлення про те, що з себе представляють чоловіки. І це ускладнює її взаємини з ними. У той же час мати мимоволі може звалити на старшого сина роль чоловіка, позбавляючи його таким чином синівської позиції.

На думку В. Сатир[18], подібна ситуація дуже непроста, і тому вимагає розуміння з боку кожного її учасника і великого терпіння. Оскільки діти в неповній сім'ї не можуть спостерігати відносини між чоловіком і жінкою, то вони виростають, не маючи цілісної моделі цих відносин. Однак усі ці проблеми можна розв'язати. Жінка - мати цілком може мати адекватну, приймаючу установку стосовно чоловіків і бути досить зрілою, щоб не створювати у дітей негативного уявлення про них. Вона може допомогти своїм дітям встановити добрі й близькі відносини з дорослими чоловіками, яких вона знає і поважає.

Хлопчики в неповній сім'ї стикаються з серйозною проблемою: заласканість матір'ю або переконалися в тому, що в суспільстві панують жінки, то вони починають відчувати, що чоловіки - ніхто. Дуже часто чоловіче прагнення оберігати безпорадну матір змушує їх відмовитися від незалежного, власного життя. В наслідок чого багато хлопчиків залишаються зі своїми матерями і просто не уявляють своїх власних гетеросексуальних потягів; або ж вони повстають проти матері і тікають з дому з почуттям, що всі жінки - вороги. Почуття провини, яке їх мучить призводить до того, що вони або погано поведуться з жінками, або поклоняються їм, часто псуючи собі все життя.

Дівчинка в неповній сім'ї теж може отримати викривлене уявлення про відносини між чоловіками і жінками. Її власна статева ідентифікація може

бути дуже мінливою: вона або готова на роль прислуги - дає все і не отримує нічого натомість, або відчуває, що може все робити самостійно і бути абсолютно незалежною.

Якщо розглядати змішанні сім'ї, то багато людей намагаються жити так, ніби інші, з якими вони були раніше, не існують. У той же час всі ці люди в тій чи іншій мірі впливають на життя сім'ї. Проблеми виникають тоді, коли вони не знаходять часу, щоб поговорити, сваряться або вважають один одного ворогами.

В. Сатир звертає увагу на те, як складно жити дитині, коли кожен дорослий вимагає від нього чогось свого, відмінного від вимог інших, особливо якщо дорослі не розуміють складності його положення або якщо вони не спілкуються один з одним[43].

Якщо колишнє подружжя не приховують свої стосунки, у дитини принаймні є можливість вибору власної поведінки, і він не стає хранителем секретів дорослих. Подібна проблема часто виникає між розведеними батьками, які як і раніше вважають один одного ворогами і використовують дітей як шпигунів.

Для дитини дуже корисно, коли оточуючі його дорослі щирі і відповідають за те, що вони думають і відчувають. Бути відкритим з кимось зовсім не означає неодмінно любити цю людину. Від колишнього подружжя не можна очікувати, що вони будуть як і раніше любити один одного, але вони не повинні нав'язувати дитині вирішення своїх проблем. Можливо, найважливіше питання, що виникає в змішаній родині, - як звільнити дитину від тягара проблем дорослих[52].

Сам факт того, що сім'я змішана, зовсім не є перешкодою для хорошої сімейного життя. Щоб це зробити, необхідно усвідомлювати безліч можливих складнощів і долати їх реалістичними і адекватними способами. І те, що відбувається в сім'ї, залежить в першу чергу від відносин між людьми.

Отже, можна констатувати, що провідною причиною негативних наслідків у статевому вихованні дітей є відсутність в їхніх сім'ях позитивних

зразків статево-рольового становлення для ідентифікації за чоловічим або жіночим типом. В результаті цього, виникає погане знання осіб протилежної статі, взаємонеповага і взаємонепорозуміння, вбачання у представників протилежної статі переважно негативних якостей. Негативний зразок поведінки формує негативне ставлення до жінки, зокрема до дівчат.

Відсутність уваги, чуйності з боку батьків, яку так цінують і хочуть мати (особливо дівчатка), підштовхують дітей на пошук цих якостей в оточуючих. Постійне напруження у спілкуванні з обома батьками створює певні психологічні бар'єри між ними і дітьми, перешкоджає засвоєнню позитивних зразків міжстатевих стосунків.

РОЗДІЛ 3.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ГЕНДЕРНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ОСОБИСТОСТІ БАТЬКІВ НА ФОРМУВАННЯ СТАТЕВО – РОЛЬОВИХ УЯВЛЕНЬ ДИТИНИ

3.1. Методи й методики дослідження впливу гендерних характеристик особистості батьків на статево – рольові уявлення дитини

У відповідності з поставленою метою, завданням, гіпотезою дослідження було проведено емпіричне дослідження, яке дозволило здійснити аналіз впливу гендерних характеристик особистості батьків на формування статево – рольових уявлень дітей.

Дослідження проводилося в ДНЗ №133 «Струмочок» АТ «Мотор Січ» з 10 березня по 27 березня 2015 року. Досліджуванні підбиралися методом вільної вибірки. В дослідженні приймали участь 30 дітей віком 5-6 років та 57 батьків. Для визначення впливу гендерних характеристик особистості батьків на формування статево – рольових уявлень дітей було використано теоретичні, емпіричні, проєктивні, асоціативні та діагностичні методи.

Дана робота була виконана в декілька етапів. Першим етапом була саме постановка проблеми експериментального дослідження, в нашій дипломній роботі це зв'язок між двома змінними: гендерними характеристиками особистості батьків і статево – рольовими уявленнями дитини. Наступним етапом була обробка наукової літератури з визначення таких базових питань як : статево – рольові уявлення, особистість дитини, вікова динаміка формування статево – рольових уявлень, гендер,гендерні характеристики особистості, гендерні пріоритети батьків, повні і змішані сім'ї. Цей етап представлений в теоретичній частині дипломної роботи. Третім етапом було складання плану дослідження (1 - вибір методик для

діагностики; 2 - формування вибірки для дослідження; 3 — проведення дослідження; 4 - аналіз отриманих даних; 5 - співставлення даних методик; 6 — інтерпретація результатів і їх фіксація). Наступний етап це безпосередньо формування вибірки — в нашому дослідженні вибір проводився методом вільної вибірки. П'ятим етапом було безпосередньо проведення дослідження, він включав в себе підготовку до експерименту, інструктування і мотивування випробуваних і власне дослідження. Шостим етапом була первина обробка даних, яка включала в себе: складання таблиць, перетворення форм інформації. І останнім етапом була інтерпретація результатів і підведення підсумків.

В експериментальному дослідженні для підтвердження висунутої нами гіпотези було використано такі методи:

1)емпіричні: спостереження, анкетування(методика «маскулінності–фемінності» С. Бем;

2)проективні: методика виявлення статево-рольової орієнтації дітей старшого дошкільного віку «Намалюй себе» А.М. Прихожан , З. Васіляускайте; методика «Намалюй людину» Гудинаф - Харріса, , методика «Малюнок сім'ї»;

3) асоціативні: методика «Вільні асоціації», методика «Сходинки»;

4)діагностичні: методика «Статевовікова ідентифікація » Н. Л. Білопільської, методика «Бесіда з дитиною » (А.М. Щетиніна, О.І. Іванова); методика « Спостереження за поведінкою дитини » (Н. Є. Татаринцева));

Для визначення гендерних характеристик особистості батьків була використана методика С. Бем «маскулінність – фемінність»

Значення методики:

- діагностика психологічної статі особистості;
- виявлення рівня андрогінності, фемінності, маскулінності.

Методика була запропонована Сандрою Бем для діагностики психологічного статі і визначає ступінь андрогінності, маскулінності і

фемінності особистості. Опитувальник містить 60 тверджень (якостей), на кожне з яких випробуваний відповідає «так» або «ні», оцінюючи тим самим наявність або відсутність у себе названих якостей. Опитувальник може застосовуватися і у формі експертного рейтингу. В такому випадку оцінка випробуваного по представленим якостям здійснюється компетентними судьями людьми, які добре знають випробуваного (чоловік, дружина, батьки та ін).

Для визначення статево – рольових уявлень дітей старшого дошкільного віку було використано комплекс методик:

1. Методика виявлення статево-рольової орієнтації дітей старшого дошкільного віку «Намалюй себе» А.М. Прихожан, З. Василюскайте.

Мета: визначити особливості емоційно-ціннісного ставлення до себе у дітей старшого дошкільного віку.

Методика може проводитися як фронтально, так і індивідуально. Для виконання завдання дитині дається шість кольорових олівців - синій, червоний, жовтий, зелений, коричневий, чорний і аркуш білого паперу, складеної навпіл (книжечкою). Дитині потрібно намалювати трьома обраними ним олівцями "поганого хлопчика/дівчинку", рештою трьома олівцями "хорошого хлопчика/дівчинку" і всіма олівцями - себе "Я".

При інтерпретації даних використовуються як проєктивні критерії, так і показники, що базуються на методі прямого шкалювання.

Проводиться:

1) аналіз "автопортрета": основні деталі, повнота зображення, додаткові деталі, ретельність промальовування, ступінь прикрашання, статичність малюнка тощо;

2) аналіз інших проєктивних показників по "автопортрета", у тому числі щодо розміру малюнка, його розташування на аркуші (семантика простору), за співвідношенням окремих частин малюнка тощо;

3) зіставлення "автопортрета" дитини з малюнками "хорошого" і "поганого" однолітків;

4) аналіз поправок, перекреслювання, перемальовування.

Остаточний висновок робиться тільки на підставі зіставлення якісних характеристик малюнка і даних бесіди.

Є проєктивної методикою вибору.

2.Методика «Намалюй людину» Гудинаф-Харріса

Мета: визначення індивідуальних рис особистості; встановлення орієнтовного рівня розумового та психічного розвитку дитини. Методика використовується як частина комплексного дослідження.

Неусвідомлювані компоненти статево - рольової ідентифікації складно виявити експериментальними дослідженнями, тому для їх вивчення зазвичай використовують проєктивні методики. Особистість дитини розвивається завдяки активності, переживанням, мовленню, мисленню, які є ніби проєкцією оточення. Однак дитина може свідомо керувати психічними процесами, наприклад, «одягаючи маски», за якими її складно буде впізнати. На противагу решті психологічних методів, саме проєктивні методики дослідження особистості дають змогу послідовно розкрити глибинні, неусвідомлювані детермінанти самовираження, які не можуть відкрито проявлятися під час комунікації. Оскільки статево - рольова ідентифікація формується на основі статево - рольових уявлень (як усвідомлюваних, так і не усвідомлюваних), то фемінна, маскулінна чи андрогінна орієнтації свідчать про відповідні змістові характеристики таких уявлень, тобто їх фемінну, маскулінну чи андрогенну спрямованість. Проєктивна методика «Намалюй людину» дає змогу дослідити особливості статево - рольової ідентифікації дитини. Дитині пропонується намалювати людину в повний ріст, як вона його собі уявляє.

Інтерпретація результатів: концентровані переживання під час малювання людської фігури свідчать про тісний зв'язок малюнка з особистістю, що його створила. Під час малювання відбувається відбір, що включає ідентифікацію за посередництвом проєкції й інтроекції. Тіло і Я дитини становлять основну точку відліку будь-якої діяльності. Малювання

дитини, включно зі «схемою тіла», є природним засобом вираження її тілесних потреб і конфліктів. Оскільки більшість бажань, конфліктів, компенсацій і соціальних установок соматично закріплені, це відображається у феномені само проєкції в малюнках людської фігури.

Малюнок — це часткове представлення дитиною самої себе, тому під час інтерпретації результатів методики слід урахувати:

- розмір фігури;
- розташування фігури на аркуші;
- натиск, послідовність малювання окремих частин тіла;
- малювання рук, ніг;
- форми та розміри частин тіла, поза фігури, зображення у профіль чи в анфас;
- забарвлення, використання фону.

Також джерелом особливостей розвитку дитини є символічні цінності, на кшталт капелюха, взуття, прикрас тощо, які проєктуються в малюнку дитини на фігуру людини. На основі аналізу критеріїв інтерпретації дитячих малюнків, а також досліджень щодо вивчення статево - рольової ідентифікації дітей старшого дошкільного віку, науковцями виокремлено такі найбільш значимі й інформативні параметри інтерпретації дитячих малюнків:

- особа, зображена на малюнку (хлопчик чи дівчинка, чоловік чи жінка);
- кількість використаних кольорів на малюнках кожного етапу дослідження;
- кількість зображених деталей тіла;
- декоративні деталі одягу, прикраси;
- абсолютна величина фігур на малюнках;
- розташування фігури на аркуші паперу;
- деталі зображуваної фігури, які вказують на оцінювання дитиною представників своєї і протилежної статі;

- витирання і перемальовування деталей малюнка може бути пов'язано як із

- негативним ставлення до об'єкта зображення, так і з позитивним, тому

- вирішальне значення має кінцевий результат;
- додаткові предмети на малюнку, його фон;
- ставлення до зображуваного об'єкта проявляється в прийнятті дитиною

- завдання;
- час виконання кожного етапу методики;
- бесіда з дитиною за змістом малюнка.

Бесіду з дитиною варто проводити після завершення малюнку. У змісті кожного малюнка можуть проявлятися певні неусвідомлювані, витіснені мотиви, особливості внутрішніх переживань і ставлень. Бесіда дає змогу експериментатору отримати додаткову інформацію про специфіку статево - рольової ідентифікації дитини, її ставлення до представників тієї чи тієї статі, а також до себе як статево визначеної особистості. Також під час малювання варто фіксувати в протоколі витирання і перемальовування, паузи більше 30 сек., емоційні реакції дитини та її спонтанні коментарі.

3.Методика «Малюнок сім'ї»

Мета: з'ясувати особливості сімейних взаємин (у сприйнятті дитини). Тест допомагає виявити ставлення дитини до членів своєї сім'ї, то, як він сприймає кожного з них і свою роль у сім'ї, а так само ті взаємини, які викликають в ньому тривожні і конфліктні почуття. Дитині пропонується намалювати свою сім'ю,але при цьому не пояснюючі кого малювати,якщо дитина запитує кого слід малювати, то слід сказати,що треба малювати того кого ти бачиш членом своєї сім'ї.

Під час аналізу оцінюються розмір постатей, особливості їх розміщення на малюнку, послідовність зображення, поза, вираз облич,

деталізованість малюнків. Зіставляється склад намальованої та реальної сім'ї дитини.

Показниками сприятливої сімейної ситуації є: зображення всіх членів сім'ї, спільна діяльність членів сім'ї або контакт між ними (руки стикаються), адекватне співвідношення між ними за розміром (дитина менша за батьків, але різниця не дуже велика).

4.Методика «Вільні асоціації»

Асоціативний експеримент в психології застосовують з різною метою і, відповідно, він має різні варіанти проведення. Методика вільних асоціацій передбачає виникнення у дитини асоціативних зв'язків зі словами-стимулами, запропонованими практичним психологом. Завдяки цьому типу експерименту дитина може без жодних обмежень проектувати реакції на слова-стимули. Щоб дослідити уявлення дитини про себе як носія певної статевої ролі, до традиційного переліку слів-стимулів, було внесено такі: тато, мама, юнак, дівчина, хлопчик, дівчинка, чоловік, жінка.

Інтерпретація результатів: асоціативний експеримент проводять із залученням великої кількості респондентів, щоб на основі їхніх асоціацій можна було сформулювати таблицю частотного розподілення слів-реакцій на кожне слово-стимул.

5.Методика «Сходинок»

Методику «Сходинок» науковець Соф'я Якобсон запропонувала як модифікований варіант методики «Самооцінка» Дембо - Рубінштейн. Обладнанням для методики є малюнок, на якому зображено п'ять сходинок, а також подано перелік із п'яти понять — «чоловік», «жінка», «дівчина», «хлопець», «я». Дитині пропонують розставити усі поняття на «сходинах» за принципом: на найвищій — статева роль, яка є для неї є комфортною у спілкуванні а на найнижчій — найменш приваблива.

6.Методика «Статевовікова ідентифікація » Н. Л. Білопільської

Мета: оцінити можливості дитини ідентифікувати свій справжній, минулий і майбутній статево - віковий статус.

Методика призначена для дослідження рівня сформованості тих аспектів самосвідомості, які пов'язані з ідентифікацією статі і віку.

Призначена для дітей від 4 до 12 років з нормальним і аномальним інтелектуальним розвитком .

Стимульний матеріал. Використовуються два набору карток, на яких персонажі чоловічої або жіночої статі зображені у різні періоди життя від дитинства до старості. Кожен такий набір (чоловічий і жіночий варіанти) складається з 6 карток. Зовнішність зображеного на них персонажа демонструє типові риси, відповідні певній фазі життя та відповідній їй статево - віковою ролі: дитинству, дошкільному віку, шкільного віку, юності, зрілості і старості.

Процедура. Дослідження проводиться наступним чином. Перед дитиною на столі у випадковому порядку розкладаються всі 12 картинок (обидва набори). В інструкції дитині пропонується показати, якому образу відповідає його уявлення про себе в даний момент. Потім дитина показує те зображення, яке відповідає тому, якою вона була раніше. Потім дитина послідовно викладає зображення, якою вона буде, коли виросте. Далі дитині пропонується викласти послідовно представника іншої статі відповідно до віку. Після проведення дитині пропонується визначити самий привабливий і не привабливий образ. Згідно цього і робиться інтерпретація співвідношення дитини до відповідної статі і віку.

7.Методика «Бесіда з дитиною» (А.М. Щетиніна, О.І. Іванова)

Мета: виявити особливості уявлень дітей про статевиx ролях, про себе як про представника певної статі і своїх теперішніх та майбутніх статевиx ролях.

Інструкція до проведення інтерв'ю. Бесіда проводиться індивідуально з кожною дитиною і полягає їх двох блоків питань. Перший блок об'єднує з 1 по 6 питання, мета яких виявити уявлення дитини про свій спосіб «Я - хлопчик» або «Я - дівчинка » та особливості ідентифікації дитини зі своєю

статтю, позитивному або негативному ставленні дитини до своєї статевої ролі. Другий блок об'єднує з 7 по 13 питання.

Мета: виявити уявлення дитини про свою справжню статеву роль.

Обробка даних. Про низький рівень розвитку образу "Я - хлопчик" або "Я дівчинка" будуть свідчити: нестійкість статі, його оборотність, тобто дитина допускає можливість перетворення в хлопчика чи дівчинку; наявність емоційно нестабільного ставлення до себе, оцінка себе як не дуже хорошої (хорошою) або ж посилення на негативні оцінки його якостей дорослими; відсутність уявлень про свої майбутні статево - рольових функціях в суспільстві та сім'ї; невизначені уявлення про особливості поведінки хлопчиків і дівчаток у середовищі однолітків та сім'ю. Уявлення дитини про себе як про представника певної статі можна вважати середнім рівнем розвитку в тому випадку, якщо дитина: знає, що підлога незворотній, тобто не можна з хлопчика перетворитися на дівчинку і навпаки; оцінює себе позитивно і лише окремі якості вважає в собі поганими, якщо такими їх вважають інші; має знання про те, як ведуть себе хлопчики і дівчатка і називає деякі їх відмітні ознаки (одяг, зростання, деякі якості, поведінка); називає деякі функції хлопчика і дівчинки в сім'ї в даний час і в майбутньому. Про високий рівень сформованості статевого образу дитини свідчать: знання незворотності статі; емоційно позитивне ставлення до себе в цілому і виконання своїх статево - рольових функцій в сім'ї; подання про відмінності хлопчиків і дівчаток та особливості їхнього статево - рольової поведінки; знання ряду своїх статево - рольових функцій в майбутньому і позитивне їх прийняття. Відповіді дитини докладно записуються в таблицю (кількість стовпців таблиці відповідає кількості діагностованих дітей).

8.Методика «Спостереження за поведінкою дитини» (Н. Є. Татаринцева)

Мета: виявити особливості статево - рольової поведінки хлопчиків і дівчаток у різних видах дитячої діяльності.

Об'єктом спостереження є дії дітей у грі, на прогулянці, в роздягальні, в процесі догляду за тваринами і рослинами в групі тим самим, виявляються жіночі та чоловічі ознаки і якості особистості.

У процесі спостереження психолог зазначає такі моменти:

1) З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.

2) У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.

3) Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.

4) Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).

5) У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.

6) Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.

7) Як веде себе по відношенню до протилежної статі.

Спостереження психолог фіксує в щоденнику спостережень у вільній формі. На підставі своїх спостережень психолог заповнює таблицю «Особливості поведінки дітей у грі». Анкета заповнюється на кожну дитину групи, із зазначенням імені, прізвища і віку дитини.

3.2 Результати дослідження впливу гендерних характеристик особистості батьків на статево – рольові уявлення дитини та їх інтерпретація

Провівши дослідження нами було виявлено певні закономірності у формуванні статево – рольових уявлень дітей під впливом гендерних характеристик особистості батьків.

Нами було анкетовано 57 респондентів, серед них 30 жінок і 27 чоловіків (див. Додаток Б).

Так за даними методики «маскуліності – фемінності» С. Бем було виявлено, що : андрогінність мають 39% відсотків опитуваних, серед них 21% жінок і 18% чоловіків; маскуліність мають 30% респондентів (7% жінок і 23% чоловіків); фемінність у 31% опитуваних (23% жінок і 6% чоловіків).

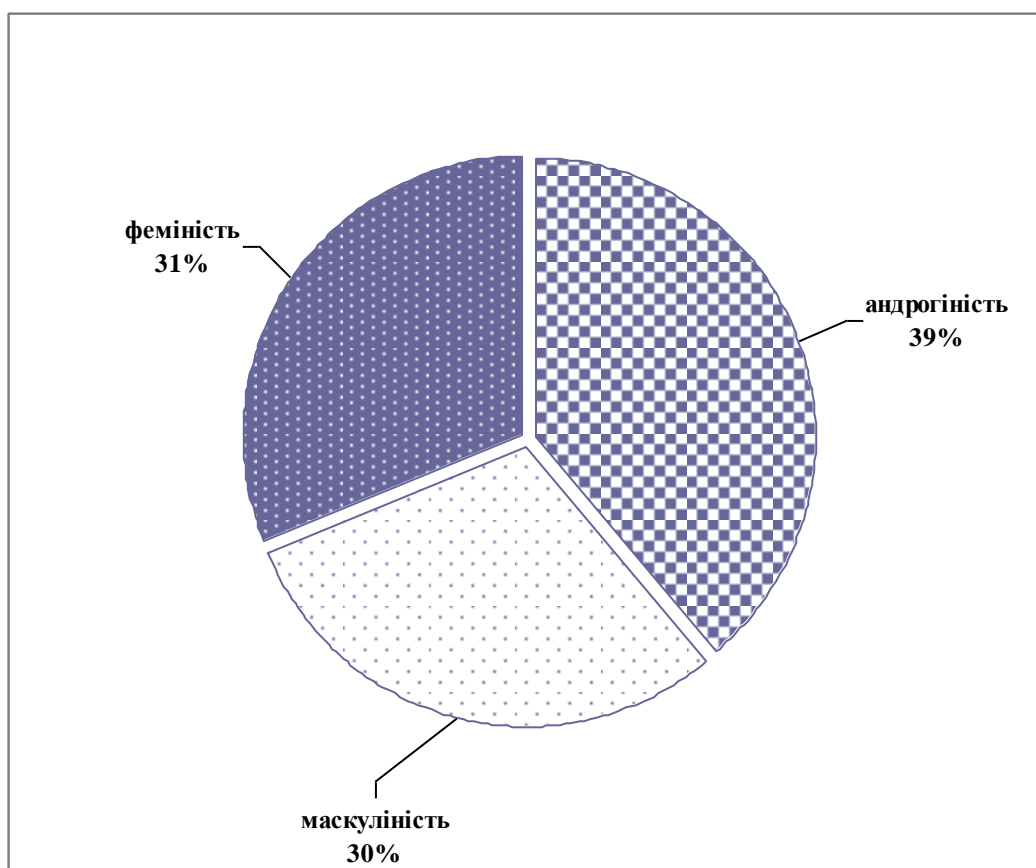

Рис. 3.1. Рівень кількісного розподілу андрогінності, маскуліності та фемінності у батьків

Отже ми можемо зробити висновок, що ті респонденти в яких переважає ступінь маскуліності володіють в більшій мірі типово чоловічим рисами до яких традиційно належать такі, як незалежність, наполегливість, домінантність, агресивність, схильність до ризику, самостійність, впевненість у собі та ін.

Тож у кого переважає фемінність мають вираженість типово жіночих рис. І до них належать такі, як поступливість, м'якість, чутливість, сором'язливість, ніжність, сердечність, здатність до співчуття, співпереживання та ін. Соціальні стереотипи фемінності менше стосуються польових сторін особистості й успішності ділової кар'єри, але при цьому приділяють значну увагу емоційним аспектам.

Згідно з існуючими уявленнями індивід не обов'язково є носієм чітко вираженої психологічної маскуліності або фемінності. Тому в тих у кого переважає андрогіність можуть бути на паритетних засадах представлені істотні риси як маскуліного, так і феміного типів. При цьому передбачається, що у андрогіна ці риси представлені гармонійно і взаємодоповнюють одне одного. Вважається, що така гармонійна інтеграція маскуліних і феміних рис підвищує адаптивні можливості андрогіного типу. При цьому велика м'якість, стійкість в соціальних контактах і відсутність різко виражених домінантно-агресивних тенденцій у спілкуванні ніяк не пов'язані зі зниженням впевненості в собі, а навпаки проявляються на тлі збереження високої самоповаги, впевненості в собі і самоприйняття.

Як вже говорилося раніше для того щоб у дитини визначити статево – рольові уявлення треба провести комплекс методик, так, як однієї не буде достатньо. Тому були використані асоціативні, діагностичні та проєктивні методики. В дослідженні приймали участь 30 дітей (20 хлопчиків і 10 дівчаток).

На основі аналізу даних, отриманих з використанням вищенаведених методик, буде визначається рівень розвитку статево – рольових уявлень дітей.

- *Високий рівень:* дитина чітко знає свою стать, називає її ознаки (атрибутивні та поведінкові); має уявлення про соціальні статево - рольові функції в сьогоденні і майбутньому (буде мамою, татом); називає ознаки фемінних і маскулінних якостей особистості хлопчика та дівчинки; усвідомлює незворотність своєї статі; висловлює позитивне ставлення до себе як до хлопчика або дівчинку (пишається своєю приналежністю до цієї статі і виконанням соціально необхідних статево - рольових функцій); виявляє бажання бути хорошим хлопчиком (дівчинкою); виявляє позитивне ставлення до представників протилежної статі; постійно демонструє чоловічі (жіночі) способи поведінки у різних ситуаціях.

- *Середній рівень:* дитина знає свою стать, але з працею називає його ознаки (атрибутивні та поведінкові); має нечітке уявлення про соціальних статево - рольові функції в сьогоденні і майбутньому; називає лише 2-3 якості хлопчика або дівчинки; усвідомлює незворотність своєї приналежності до певної статі, але легко погоджується на уявну зміну статі; знає свою статево роль, але проявляє індиферентне ставлення як до своєї приналежності до статі, так і до відповідності якостей хлопчика або дівчинки; виявляє ознаки негативного ставлення до однолітків протилежної статі: нестабільний у прояві маскулінних або фемінних способів поведінки.

- *Низький рівень:* дитина знає свою стать і деякі його атрибутивні та поведінкові ознаки; виявляє нестійке уявлення про свої соціальні статево - рольові функції в сьогоденні і відсутність знань про них в майбутньому; не знає якостей хлопчиків або дівчаток і відповідних їм способів поведінки; допускає можливість зміни статі; нерідко дає собі як хлопчикові або дівчинці негативні оцінки; виявляє негативне чи недовірливе ставлення до представників протилежної статі; вкрай нестійкий в прояві адекватних підлозі способів поведінки в різних ситуаціях.

Першою із використаних методик є методика «Сходинки», яка дає можливість визначити прийняття чи не прийняття дитиною своєї соціальної ролі та інших соціальних ролей.

Згідно з даними даної методики для 20 дітей (67%) з них 13 хлопчикам(44%) і 7 дівчаткам(23%) комфортніше і ближче образ «Я»; для 3 дітей (10%; 2 хлопчикам(7%) і 1 дівчинці(3%)) ближчий образ «Чоловік»; для 6 дітей (20%; 5 хлопчикам(17%) і 1 дівчинці(3%)) комфортніший образ «Хлопчик»; для 1 дитини – дівчинки 3% ближче образ «Дівчинки», а образ «Жінки» ніхто не вибрав.

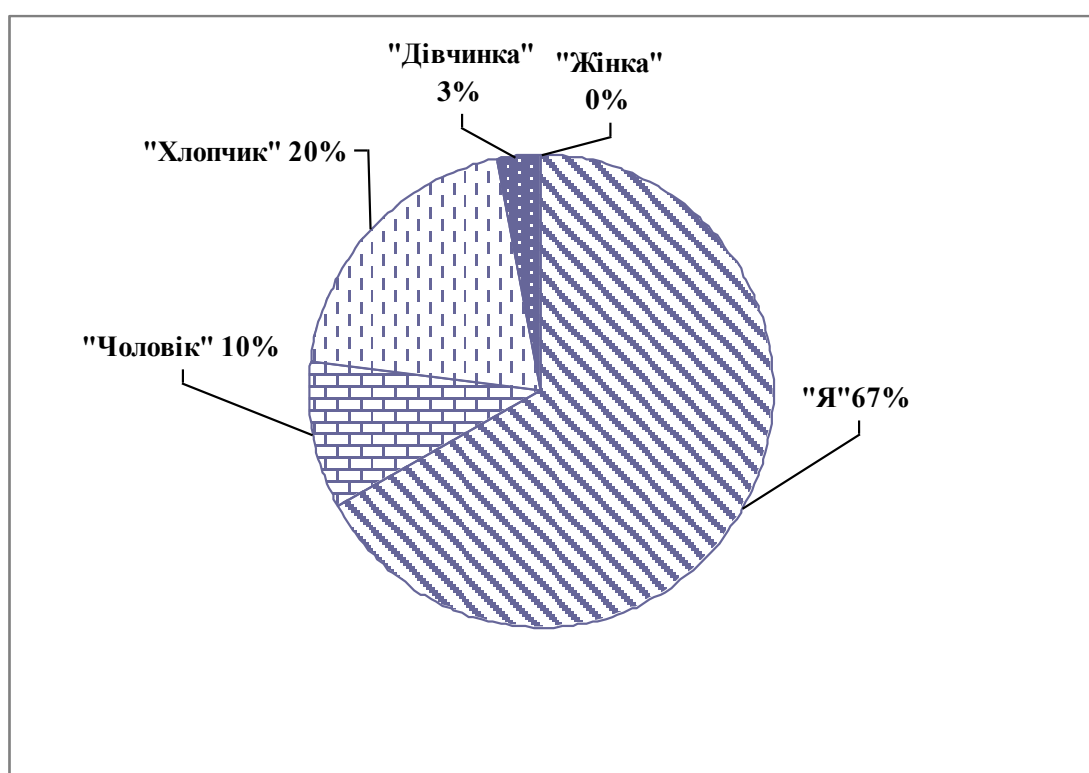

Рис. 3.2. Рівень кількісного розподілу привабливого образу

Що ж стосується тих образів в яких дитині некомфортно, то можна побачити таку статистику 6 дітей (20%; 3 хлопчиків(10%) і 3 дівчинок (10%)) некомфортний образ «Я»; для 5 дітей (17%; 2 хлопчиків (7%), 3 дівчинок (10%)) не подобається образ «Чоловіка»; для 10 дітей (33%; 9 хлопчикам(30%), 1 дівчинці (3%)) некомфортний образ «Жінки»; для 5 дітей (17%; 3 хлопчикам(10%), 2 дівчаткам (7%)) не подобається образ «Хлопчика»; для 4 дітей (13%; 3 хлопчикам(10%), 1 дівчинці (3%)) некомфортний образ «Дівчинки».

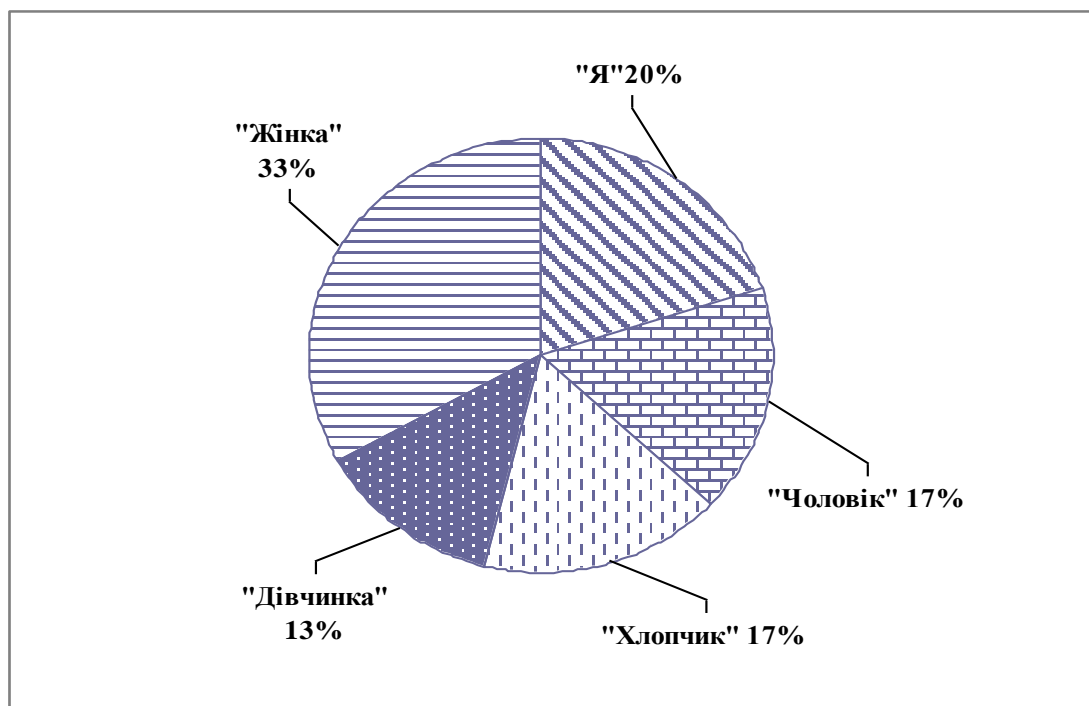

Рис. 3.3. Рівень кількісного розподілу не привабливого образу

З даної методики можна зробити висновок, що більшість дітей приймають і одобрюють свою соціальну роль, тобто вони мають високий рівень статево – рольового уявлення про «Я - образ» і таких дітей 20 (67%), 4 дитини мають середній рівень розвитку статево – рольового уявлення про «Я - образ» — 13% дітей і 6 дітей – 20 % мають низький рівень уявлення про «Я - образ».

Наступною є асоціативна методика «Вільні асоціації» за допомогою якої ми визначимо слова асоціації у дітей на представників різних статей. Так, як методика використана як частина дослідження, то ми будемо використовувати лише її частину, а саме асоціації дітей на слово – стимули.

В таблицях, що представлені нижче показано кількісний розподіл асоціацій дітей на слова стимули. В ході нашого дослідження були взяті такі слова – стимули: тато, мама, юнак, дівчина, хлопчик, дівчинка, чоловік, жінка.

Тато	Кіл-ть дітей
мама	10
тато	3
війна	1
гра	1
Женя	1
робота	6
ходить	1
спортсмен	1
муж	1
я	1
морозиво	1
квітка	1
Ваня	1
людина	1

Табл. 3.1. Рівень кількісного розподілу слова – стимулу «тато»

мама	кіл-ть дітей
тато	13
їжа	1
моя	1
Аня	1
братик	1
квітка	4
робота	3
жінка	1
машина	1
мама	1
Валя	1
йде	1
спорт	1

Табл. 3.2. Рівень кількісного розподілу слова – стимулу «мама»

дівчина	кіл-ть дітей
чоловік	5
дівчинка	9
мама	2
юнак	1
хлопчик	7
товариш	2
заміж	1
гарна	1
дитина	1
дядя	1

Табл. 3.3. Рівень кількісного розподілу слова – стимулу «дівчина»

юнак	кіл-ть дітей
король	1
хлопчик	5
дівчинка	6
юнак	5
тато	2
магазин	1
чоловік	4
робота	1
сильний	1
юнга	1
телефон	1
мій	1
допомога	1

Табл. 3.4. Рівень кількісного розподілу слова – стимулу «юнак»

хлопчик	кіл-ть дітей
дівчинка	15
гарний	1
я	1
юнак	3
йде	1
українець	2
садок	1
хлопчик	2
дядя	1
мама	1
товариш	1

Табл. 3.5. Рівень кількісного розподілу слова – стимулу «хлопчик»

дівчинка	кіл-ть дітей
хлопчик	18
Катя	1
чоловік	2
гарна	2
дівчинка	2
гра	1
жінка	1
українка	1
дівчина	1
сидить	1

Табл. 3.6. Рівень кількісного розподілу слова – стимулу «дівчинка»

чоловік	кіл-ть дітей
дівчинка	1
жінка	11
людина	1
чоловік	3
тато	4
юнак	1
хлопчик	2
муж	1
гарний	1
мужик	1
свадьба	1
тітка	1
мама	1
товариш	1

Табл. 3.7. Рівень кількісного розподілу слова – стимулу «чоловік»

жінка	кіл-ть дітей
чоловік	16
мама	4
тато	2
наречений	1
дівчина	1
дядя	1
товариш	1
бігун	1
муж	1
дівчинка	1
мужик	1

Табл. 3.8. Рівень кількісного розподілу слова – стимулу «жінка»

Отже за вказаними в таблицях даними ми можемо побачити, що у дітей частіше всього статево – рольові слова стимули асоціюються з :

1. Представниками іншої статі;
2. Представниками своєї статі, але в різний період життя;
3. З соєю статево – рольовою роллю в певний період життя.

Найскладніше було дітям підбирати слова – стимули до понять «юнак» і «дівчина» з чого можна зробити висновок, що дана роль на цей проміжок часу є незрозумілою або неприйнятною дітьми. Найчастіше діти використовували протилежну стать для позначення слова стимулу, звідси ми

можемо зробити висновок, що діти розуміють взаємозв'язок між двома статями, та приймають його. З всього сказаного вище можна зробити висновок, що більшість дітей мають середній рівень усвідомлення себе, як представника відповідної статті.

Наступною методикою, яка була проведена з дітьми була методика «статеву – рольової ідентифікації» за Н. Л. Білопільської, яка дає оцінити можливості дитини ідентифікувати свій справжній, минулий і майбутній статеву - віковий статус.

За даними цієї методики можна побачити наступне 19 дітей оцінюють свій справжній статеву - віковий статус як школяра(63%), і 11 дітей – як дошкільника (37%). Минулий і майбутній статеву – віковий статус своєї та протилежної статті майже всі діти ідентифікували правильно. Виникли труднощі лише в : Глеба М., він пропустив юнака і старуху, Ледовських Є. пропустив дівчину, а Назаров О. поміняв місцями жінку і дівчину.

Що ж стосується привабливого та не привабливого образу для дітей то тут думки у дітей розійшлися. 8 дітей (27%) вважають привабливим образ школяра, серед них 5 хлопчиків(17%) і 3 дівчинки (10%); для 6 хлопчиків (20%) привабливий образ чоловіка; 3-м хлопчикам(10%) привабливий образ дошкільника; 5 хлопцям (17%) привабливий образ юнака; 6 дівчатам (20%) подобається образ дівчини; 1 дівчинці(3%) – образ жінки і 1 хлопцю(3%) образ старої людини.

Непривабливим для більшості дітей є образ старої людини, а саме він не подобається 20 дітям(68%) з них 12 хлопчиків (40%) і 8 дівчаток(28%); 5 дітям(17%) не подобається маленька дитина, серед них 4 хлопці (14%) і 1 дівчинка(3%);2 хлопчикам(6%) не подобається образ чоловіка і 2 хлопчикам (6%) не подобається образ школяра. Одна дівчинка(3%) не має не привабливого образу.

З обробки даної методики можна зробити висновок, що більшість дітей правильно ідентифікують свій теперішній, майбутній і минулий статеву – віковий статус. Виникли труднощі лише в 3 дітей, а це 10%, тому ми можемо

сказати що в них середній рівень розвитку статево – вікової ідентифікації, решта 27 дітей(90%) мають високий рівень статево – вікової ідентифікації.

Згідно до проведеної методики «Бесіда з дитиною» (А.М. Щетиніна, О.І. Іванова) яка представлена в додатку Ж можна побачити, що діти мають різний рівень розвитку образу "Я - хлопчик" або "Я дівчинка". Про низький рівень розвитку образу "Я - хлопчик" або "Я дівчинка" будуть свідчити: нестійкість статі, його оборотність, тобто дитина допускає можливість перетворення в хлопчика чи дівчинку; наявність емоційно нестабільного ставлення до себе, оцінка себе як не дуже хорошої (хорошою) або ж посилення на негативні оцінки його якостей дорослими; відсутність уявлень про свої майбутні статево - рольових функціях в суспільстві та сім'ї; невизначені уявлення про особливості поведінки хлопчиків і дівчаток у середовищі однолітків та сім'ю. Уявлення дитини про себе як про представника певної статі можна вважати середнім рівнем розвитку в тому випадку, якщо дитина: знає, що стать незворотна, тобто не можна з хлопчика перетворитися на дівчинку і навпаки; оцінює себе позитивно і лише окремі якості вважає в собі поганими, якщо такими їх вважають інші; має знання про те, як ведуть себе хлопчики і дівчатка і називає деякі їх відмітні ознаки (одяг, зростання, деякі якості, поведінка); називає деякі функції хлопчика і дівчинки в сім'ї в даний час і в майбутньому. Про високий рівень сформованості статевого образу дитини свідчать: знання незворотності статі; емоційно позитивне ставлення до себе в цілому і виконання своїх статево - рольових функцій в сім'ї; подання про відмінності хлопчиків і дівчаток та особливості їхнього статево - рольової поведінки; знання ряду своїх статево - рольових функцій в майбутньому і позитивне їх прийняття. Кількісний розподіл показаний на рис. 3.4.

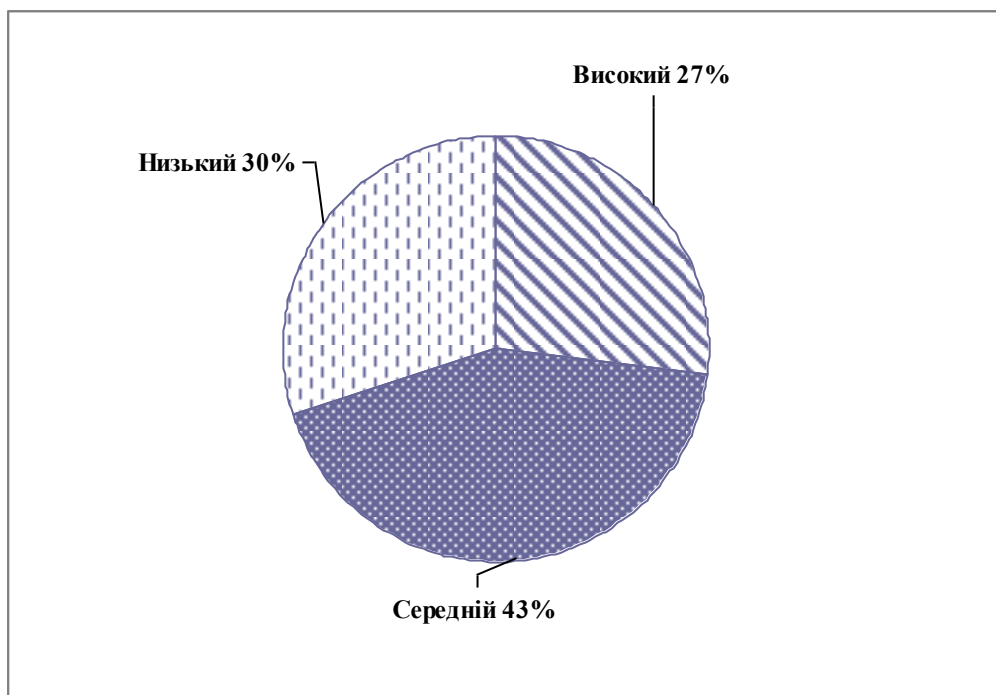

Рис. 3.4. Рівень розвитку образу "Я - хлопчик" або "Я дівчинка"

Отже можна зробити висновок, що низький рівень розвитку мають 9 хлопчиків (30%), серед них Афанас'єв Микита, Витрішко Богдан, Глеба Максим, Дончик Сергій, Дюкарев Руслан, Лєдовських Єгор, Назаров Олександр, Плечун Герман, Ревуцький Андрій. Середній рівень мають 13 дітей (43%), серед них Агеєв Влад, Вовк Єгор, Гладкий Кирило, Гончаренко Кирило, Іванісов Іван, Єпіфанова Вероніка, Лисенко Денис, Лисогор Кирило, Козлова Ангеліна, Кученко Сергій, Мартиненко Ростислав, Швиоров Діма, Шепель Даша. Високий рівень мають 8 дітей (27%), серед них Бірюкова Ліза, Зельдіс Ілля, Драная Даша, Дубяга Жєня, Маловичко Катя, Мороз Ольга, Попій Кіра, Щєрбина Настя, Бірюкова Ліза.

Останньою діагностичною методикою є методика «Спостереження за поведінкою дитини» (Н. Є. Татаринцева), яка дозволяє виявити особливості статево - рольової поведінки хлопчиків і дівчаток у різних видах дитячої діяльності. Дані з даного спостереження можна переглянути в додатку 3. Згідно із цією методикою ми зробили висновки стосовно статево – рольової поведінки дітей під час гри і зробили наступні висновки, які представлені в таблиці 3.9.

№ п\п	П.І.Б.	Рівні
1.	Агєєв В.	високий
2.	Глеба М.	високий
3.	Драная Д.	високий
4.	Дубяга Є.	високий
5.	Єпіфанова В.	високий
6.	Лисогор К.	високий
7.	Маловичко К.	високий
8.	Мороз О.	високий
9.	Попій К.	високий
10.	Швиров Д.	високий
11.	Щербіна Н.	високий
12.	Бірюкова Л.	середній
13.	Гладкий К.	середній
14.	Гончаренко К.	середній
15.	Вовк Є.	середній
16.	Зельдіс І.	середній
17.	Іванісов І.	середній
18.	Лєдовських Є.	середній
19.	Лисенко Д.	середній
20.	Козлова А.	середній
21.	Кученко С.	середній
22.	Мартиненко Р.	середній
23.	Назаров О.	середній
24.	Шепель Д.	середній
25.	Афанас'єв М.	низький
26.	Витрішко Б.	низький
27.	Дончик С.	низький
28.	Дюкарев Р.	низький
29.	Плечун Г.	низький
30.	Ревуцький А.	низький

Табл. 3.9. Рівень розподілу рівнів статево – рольової поведінки дітей.

З даної таблиці ми бачимо що високий рівень мають 11 дітей (37%), середній рівень – 13 дітей (43%), низький – 6 дітей (20%). Високий рівень мають діти, які легко себе поведуть з представниками своєї статті та протилежної, прагнуть до нового, дотримуються правил поведінки з представниками іншої статті. Середній рівень притаманний дітям, які частково приймають участь в спільній діяльності з дітьми своєї статті або протилежної. Що ж стосується низького рівня, то діти, які його мають майже

не прагнуть дізнаватися нічого нового, опосередковано приймають участь в грі та в більшості випадків не вміють знаходити спільну мову з однолітками протилежної статті. З огляду на вищесказане ми можемо побачити, що більшість дітей усвідомлює і приймає особливості статево – рольової поведінки себе, як представника відповідної статті, та вміють спілкуватися та грати в різноманітні ігри з представниками інших статей.

Також для визначення статево – рольових уявлень дітей старшого дошкільного віку нами було використано проєктивні методики, які дозволили побачити сприйняття дитиною себе, оточуючих та сою сім'ю.

Першою методикою яку ми використали була методика А. М. Парафіян і З. Василюскайте «Намалюй себе» за допомогою якої ми виявляли рівень самооцінки дітей.

Інтерпретація малюнків дітей робилася за певною схемою:

1. Аналіз "автопортрета": наявність всіх основних деталей, повнота зображення, кількість додаткових деталей, старанність їх промальовування, "разфарбованість", статичність малюнка або представленість фігурки в русі, включення себе в який-небудь сюжет-гру" і т. п.

Вихідна кількість балів - 10. За відсутність якої-небудь деталі з основних знімається 1 бал. За кожну додаткову деталь, "разфарбованість", представленість у сюжеті або русі нараховується 1 бал. Чим більше балів, тим позитивніше ставлення до малюнка, тобто до себе (норма 11-15 балів). Навпаки, відсутність необхідних деталей вказує на негативне або конфліктне ставлення.

2. Зіставлення "автопортрета" з малюнком "хорошого" і "поганого" однолітків за параметрами:

— розмір "автопортрета" (приблизно збігається з "хорошим" - нараховується 1 бал, набагато більше - 2 бали, збігається з "поганим" - мінус 1 бал, набагато менше - мінус 2 бали, менше "хорошого", але більше "поганого" - 0,5 бала).

— кольори, використані в "автопортреті" (більше синього

жовтого і червоного кольору - 1 бал, більше чорного зеленого і коричневого кольору - мінус 1 бал, кольорів приблизно порівну – 0 балів).

— повторення на "автопортреті" деталей малюнків "хорошого" або "поганого" (одяг, головний убір, іграшки, квіти, рогатка і т. д.). Загальна кількість в цілому більше збігається з "гарним" дитиною нараховується 1 бал, повне збіг – 2 бали. Загальна кількість більше збігається з "поганим" дитиною - мінус 1 бал, повне збіг - мінус 2 бали. Тих і інших приблизно порівну - 0 балів.

— загальне враження схожості "автопортрета" малюнок "хорошого" - 1 бал, на малюнок "поганого" - мінус 1 бал. Кількість набраних балів: 3-5 балів - адекватне позитивне ставлення до себе, більше - завищена самооцінка, менше - занижена самооцінка, негативний результат (0 і менше) - негативне ставлення до себе, можливо, повне неприйняття себе.

3. Розташування "автопортрета" на аркуші. Зображення малюнка внизу сторінки - мінус 1 бал, якщо до цього і фігурка зображується маленької - мінус 2 бали. Таке становище свідчить про депресивному стані дитини, наявності у нього почуття неповноцінності Найбільш несприятливим є розташування фігурки в нижніх кутах листа та зображеної в профіль (як би прагне втекти з аркуша) - мінус 3 бали. Малюнок розташований в центрі аркуша або трохи вище - 1 бал, малюнок дуже великий, займає практично весь лист - 2 бали, додатково до останнього ще й розташований анфас (обличчям до нас) - 3 бали

Також враховується аналіз поправок, перекреслювання, перемальовування, якщо вони є — їх вираженність вказують про конфліктне, тривожне ставлення дитини до намальованого персонажу, а також аналіз процесу малювання, технічних особливостей малюнка.

Норма для дитини 14-17 балів, відповідно якщо менше, то занижена самооцінка, якщо більше – завищена.

На основі даної схеми ми визначили кількість отриманих балів кожною дитиною і представили її в таблиці 3.10.

№ п\п	Прізвище, ім'я дитини	Кількість балів по 1 ознаку	Кількість балів по 2 ознаку	Кількість балів по 3 ознаку	Загальна кількість балів
1.	Агеев Владислав	12	2	5	19
2.	Афанас'єв Микита	8	5	4	17
3.	Бірюкова Єлизавета	10	3	4	17
4.	Вовк Єгор	8	2	-1	9
5.	Витрішко Богдан	7	3	5	15
6.	Гладкий Кирило	8	3	4	15
7.	Глеба Максим	6	1	1	8
8.	Гончаренко Кирило	9	1	4	14
9.	Дончик Сергій	6	1	3	10
10.	Драная Дар'я	10	3	4	17
11.	Дубяга Євгенія	13	3	4	20
12.	Дюкарев Руслан	8	2	4	14
13.	Зельдіс Ілля	6	2	1	8
14.	Єпіфанова Вероніка	7	2	2	11
15.	Іванісов Іван	7	4	2	13
16.	Козлова Ангеліна	13	2	2	17
17.	Кученко Сергій	8	2	2	12
18.	Ледовських Єгор	5	-1	2	6
19.	Лисенко Денис	9	2	2	13
20.	Лисогор Кирило	8	-2	2	8
21.	Маловичко Катерина	10	3	4	17
22.	Мартиненко Ростислав	8	4	2	14
23.	Мороз Ольга	8	2	5	15
24.	Назаров Олександр	7	2	2	11
25.	Плечун Герман	7	4	4	15
26.	Попій Кіра	9	4	4	17
27.	Ревуцький Андрій	7	0	3	10
28.	Швириков Дмитро	7	4	4	15
29.	Шепель Дар'я	9	-2	2	9
30.	Щербіна Анастасія	10	3	4	17

Табл. 3.10. Рівень розподілу балів за методикою «Намалюй себе»

Згідно даної методики ми можемо побачити, що 15 дітей (50%) позитивно ставляться до себе, 2 дитини (6%) мають завищену самооцінку, 13 дітей (44%) мають занижену самооцінку. Тобто ті діти в яких низький рівень самооцінки, не усвідомлюють себе як представника відповідної статті.

Наступною проективною методикою є методика «Намалюй людину» Гудинаф – Харріса. Ця методика не є спеціально розробленою для діагностики статево-рольової ідентифікації, проте, в ній є окремі елементи діагностики статевої ідентифікації особистості, які ми і досліджували.

При інтерпритації методики ми використовували такі критерії:

1. Критерій. Хто зображений на першому малюнку (хлопчик чи дівчинка, дядя чи тьотя). Інформативним в дитячих малюнках є те, людину якої статі намалювала дитина. Припускається, що ознака не адекватної статево-рольової ідентифікації буде підтверджуватись, якщо дитина намалює людину протилежної статі. При адекватній статево-рольовій ідентифікації, позитивному ставленні до себе як до представника певної статі діти будуть малювати особу своєї статі.

2. Критерій. Кількість використаних кольорів на малюнках кожного етапу дослідження. Як правило, позитивне емоційне ставлення до представників своєї статі, до себе супроводжується більшою концентрацією уваги при їх зображенні, що в результаті позначається на використанні більшої кількості кольорів, наданні переваги яскравим барвам. Таким чином, ознака неадекватної статево-рольової ідентифікації буде підтверджуватись, якщо дитина буде надавати перевагу у виборі кількості кольорів, їх яскравості при малюванні осіб протилежної статі.

3. Критерій. Кількість зображених деталей тіла. Все, що сказане про кількість використаних кольорів, в повній мірі стосується і кількості зображених деталей тіла кожного малюнка. Основні деталі тіла які відображають діти в малюнках, такі: голова, тулуб, руки, ноги, пальці на руках, ступні (або взуття), шия, волосся на голові, рот, ніс, очі, брови, вуха.

4. Критерій. Декоративні деталі одягу, прикраси.

5. Критерій. Абсолютна величина фігур на всіх малюнках. Як правило, діти з адекватною статево-рольовою ідентифікацією, позитивним ставленням до своєї статевої належності, малюють себе і осіб своєї статі значно більшими, ніж представників протилежної статі.

6. Критерій. Місце розташування фігури на аркуші паперу. Якщо дитина малює себе чи особу своєї статі дуже зміщеною на аркуші, тоді як при зображенні представників протилежної статі таке зміщення не спостерігається, то це може вказувати на конфлікт у сфері статево-рольової ідентифікації.

7. Критерій. Окремі деталі зображуваної фігури також вказують на певну оцінку дитиною представників своєї і протилежної статі. Так, значно більша голова у осіб певної статі свідчить про те, що дитина приписує їх представникам більший інтелект і соціальний авторитет. Великі руки, пальці вказують на приписування дитиною особам даної статі більшої соціальної активності. Великі руки і пальці можуть вказувати на агресивність даних осіб, тому психологу необхідно з'ясувати це в запитаннях до дитини після завершення малюнка кожного етапу. Позитивна концентрація уваги дівчатками на зображенні деталей обличчя свідчить про статево-рольову ідентифікацію з особами жіночої статі. В малюнках хлопчиків цей момент може бути пов'язаний із стурбованістю своєю фізичною привабливістю, формуванням стереотипів фемінінної поведінки.

8. Критерій. Витирання і перемальовування деталей малюнка може бути пов'язане як з негативним ставленням до об'єкта, так і з позитивним. Вирішальне значення тут має кінцевий результат. Якщо витирання і перемальовування не призвело до помітно кращої графічної презентації об'єкта – можна зробити припущення про конфліктне ставлення до зображуваного об'єкта.

9. Критерій. Додаткові предмети на малюнку, фон. Діти з адекватною статево-рольовою ідентифікацією при зображенні себе і осіб своєї з ним статі будуть намагатися прикрасити об'єкт додатковими предметами: трава, дерева, сонце, квіти, іграшки.

10. Критерій. Ставлення до об'єкта малювання проявляється в прийнятті дитиною завдання. Інколи дитина відмовляється малювати хлопчика (дівчинку), мотивуючи це тим, що ніби: „Я не вмію малювати

хлопчиків (дівчаток)”. Інформативним є те, особу якої статі відмовляється малювати дитина.

11. Критерій. Час виконання завдань кожного етапу також може дати певну інформацію. При позитивному ставленні до об’єкта зображення дитина приділяє більше часу на його малювання і, навпаки негативне ставлення до предмета малювання проявляється в поспішності виконання завдання.

12. Критерій. Бесіда з дитиною за змістом малюнка проводиться після завершення кожного етапу дослідження. В змісті кожного малюнка можуть проявлятися певні неусвідомлювані, витіснені мотиви, особливості внутрішніх переживань. За допомогою бесіди, експериментатор може отримати додатково інформацію про специфіку статево-рольової ідентифікації, ставлення до представників тієї чи іншої статі, до себе, як статево визначеної особистості.

Результати обробки результатів представлені в таблиці 3.11.

№ п/п	Прізвище, ім'я дитини	Хто зображений	Кіл-ть кольорів	Кіл-ть деталей	Декоративні деталі	Величина	Розташування
1.	Агеев Владислав	Чоловік	10;6;4	11	-	Маленькі, він менший	В центрі
2.	Афанас'єв Микита	Жінка	2;1;1	9	-	Середні	В центрі
3.	Бірюкова Єлизавета	Жінка	5;5;5	11	Заколки в волоссі	Середні	Внизу
4.	Вовк Єгор	Чоловік	5;5;5	10	-	Маленькі	Внизу
5.	Витрішко Богдан	Чоловік	2;1;1	7	-	Великі	На весь аркуш паперу
6.	Гладкий Кирило	Чоловік	3;2;6	12	-	Великі, а чоловік малий	Внизу
7.	Глеба Максим	Чоловік	4;4;5	8	-	Маленькі	В центрі
8.	Гончаренко Кирило	Чоловік	4;3;3	11	-	Середні	Нижче центру
9.	Дончик Сергій	Жінка	4;3;2	9	Сережки	Середні	В центрі
10.	Драная Дар'я	Жінка	7;5;5	8	-	Маленькі	Внизу
11.	Дубяга Євгенія	Жінка	6;5;11	10	-	Середні	Внизу
12.	Дюкарев Руслан	Чоловік	4;4;4	7	-	Маленькі	В центрі
13.	Зельдіс Ілля	Жінка	3;2;2	7	-	Маленькі	Внизу
14.	Єпіфанова Вероніка	Жінка	8;3;5	8	Батники, заколки	Середні	В центрі
15.	Іванісов Іван	Чоловік	3;2;2	8	-	Чоловік великий решта маленькі	Внизу

Табл. 3.11.1 Результати за методикою «Намалюй себе»

№ п/п	Прізвище, ім'я дитини	Хто зображений	Кіл-ть кольорів	Кіл-ть деталей	Декоративні деталі	Величина	Розташування
16.	Козлова Ангеліна	Чоловік	3;4;5	8	-	Середні, вона менша	В центрі
17.	Кученко Сергій	Чоловік	1;1;2	9	-	Маленькі	Внизу
18.	Ледовських Єгор	Жінка	6;3;7	8	Корона	Він маленький, інші середні	Внизу
19.	Лисенко Денис	Чоловік	3;4;4	10	-	Середні	Внизу
20.	Лисогор Кирило	Жінка	2;4;7	7	Бантики	Середні, він маленький	Внизу
21.	Маловичко Катерина	Жінка	4;5;4	11	-	Вона менша, інші великі	В центрі
22.	Мартиненко Ростислав	Чоловік	2;1;2	9	-	Середні, він менший	Внизу
23.	Мороз Ольга	Жінка	3;3;4	10	-	Середня, чоловік значно менший	Во центрі
24.	Назаров Олександр	Чоловік	3;3;4	7	-	Маленькі	Внизу
25.	Плечун Герман	Жінка	3;2;2	10	-	Середні	В центрі, а сам нижче
26.	Попій Кіра	Жінка	4;5;5	9	-	Середні	Внизу
27.	Ревуцький Андрій	Чоловік	4;4;5	8	-	Маленькі	В центрі
28.	Швирич Дмитро	Чоловік	1;1;1	10	-	Середні	Нижче центру
29.	Шепель Дар'я	Чоловік	4;5;4	11	-	Чоловік великий, вона сама маленька	В центрі
30.	Щербіна Анастасія	Жінка	4;3;3	10	Сукні	Середні	В центрі

Прод. Табл. 3.11.1 Результати за методикою «Намалюй себе»

№ п/п	Прізвище, ім'я дитини	Окремі деталі фігур	Витирання, пере-мальовування	Фон, додаткові предмети	Прияття зав-ня	Час вик-ня
1.	Агеєв Владислав	Довгі руки	-	Трава, дерево	+	20 хв.
2.	Афанас'єв Микита	-	-	-	+	10 хв.
3.	Бірюкова Єлизавета	В неї опущені руки	-	Трава, сонце, хмара	+	25 хв.
4.	Вовк Єгор	Довгі пальці і волосся	-	-	+	20 хв.
5.	Витрішко Богдан	Довгі ноги	зайвої людини	-	+	10 хв.
6.	Гладкий Кирило	Великий тулуб	-	Трава, квіти	+	7 хв.
7.	Глеба Максим	У чоловіка синє лице	-	Сонце, хмари, квіти, трава	+	17 хв.
8.	Гончаренко Кирило	-	-	дорога	+	10 хв.
9.	Дончик Сергій	Великий рот мами	-	-	+	10 хв.
10.	Драная Дар'я	-	Не значне	Квіти	+	15 хв.
11.	Дубяга Євгенія	Райдужне плаття, довгі ноги, велика голова в чоловіка	-	Сонце	+	20 хв.
12.	Дюкарев Руслан	-	-	Трава, сонце квітки	+	15 хв.
13.	Зельдіс Ілля	Не має рук	-	-	+	7 хв.
14.	Єпіфанова Вероніка	Райдужне волосся, прикраси	-	Сонце, хмари, серце, квітка, трава	+	25 хв.
15.	Іванісов Іван	-	-	-	+	15 хв.

Табл. 3.11.2. Результати за методикою «Намалюй себе»

№ п\п	Прізвище, ім'я дитини	Окремі деталі фігур	Витирання, перемальовування	Фон, додаткові предмети	Прийняття завдання	Час виконання
16.	Козлова Ангеліна	Довгі ноги, чоловік разом з жінкою	-	-	+	10 хв.
17.	Кученко Сергій	Велика голова	-	-	+	10 хв.
18.	Ледовських Єгор	Волося в жінки різнокольорове	-	Сонце, хмари, серця, квіти, трава	+	17 хв.
19.	Лисенко Денис	Великі пальці	-	-	+	10 хв.
20.	Лисогор Кирило	Він під райдугою	-	Хмари, сонце, серце, квіти, трава	+	10 хв.
21.	Маловичко Катерина	Вуки направленні вгору	-	-	+	15 хв.
22.	Мартиненко Ростислав	Великі кисті і пальці рук	-	-	+	7 хв.
23.	Мороз Ольга	-	-	-	+	15 хв.
24.	Назаров Олександр	Великі руки	-	-	+	5 хв.
25.	Плечун Герман	-	-	-	+	20 хв.
26.	Попій Кіра	З чоловіком зображена жінка	-	-	+	15 хв.
27.	Ревуцький Андрій	Опущенні руки, не має рота.	-	-	+	10 хв.
28.	Шви́ров Дмитро	Великі пальці рук	+, на краще	-	+	7 хв.
29.	Шепель Дар'я	Темнее обличчя	-	-	+	15 хв.
30.	Щербіна Анастасія	Довге волосся	-	-	+	23 хв.

Прод. Табл. 3.11.2. Результати за методикою «Намалюй себе»

За результатами даної методики ми можемо побачити, що більшість дітей асоціює себе як представника своєї статі і таких дітей 23 (77%) і для 7 дітей (23%) головними є представники протилежної статі. Тобто вони на даний момент грають головну роль в житті дитини і їх статево – рольові уявлення мають значний вплив на дитину.

11 дітей (37%) використали в своїх малюнках додаткові предмети, аби показати своє ставлення до представників тієї чи іншої статі. При порівнянні використання кількості кольорів можна побачити, що 12 дітей (40%) виділяють намальовану людину своєї статі, 11 дітей (37%) виділяють себе, 3 дитини (10%) виділяють представників іншої статі і 4 дитини (13%) не виділяють нікого. Всі діти прийняли і виконали завдання. 3 дитини (10%) робили виправлення, 2 із них не значне і на краще, а одна дитина закреслила зайву людину. Що ж стосується деталей тіла, то тільки 2 дитини (7%) намалювали всі головні деталі. 15 дітей (50%) розмістили свої зображення в центрі, тому ми можемо сказати, що вони адекватно себе сприймають, 1 дитина (3%) на

весь аркуш- та інші 14 дітей(47%) внизу, тому можемо сказати, що вони, на даний момент почувають себе не комфортно. Якщо порівнювати розмір постатей то більшість дітей намалювала великим чоловіка, меншою – жінку і найменшим себе, тобто ми можемо побачити, що діти адекватно представників статей і себе за віком і статевою приналежністю.

І остання методика, яку ми використали для дослідження особливостей сімейних взаємин (у сприйнятті дитини) є проєктивна методика «Малюнок сім'ї». під час інтерпретації результатів будемо використовувати наступні критерії: розмір постатей, особливості їх розміщення на малюнку, послідовність зображення, поза, вираз обличчя, деталізованість малюнків. Зіставляється склад намальованої та реальної сім'ї дитини. Показниками сприятливої сімейної ситуації є: зображення всіх членів сім'ї, спільна діяльність членів сім'ї або контакт між ними (руки стикаються), адекватне співвідношення між ними за розміром (дитина менша за батьків, але різниця не дуже велика). Обробка даної методики представлена у таблиці 3.12

№ п/п	Прізвище, ім'я дитини	Розмір постатей	Розміщення постатей на акусі	Поза, вираженість обличчя, деталізованість	Співвідношення складу реальної сім'ї та намальованої	Зображення великої кількості предметів
1.	Агеев Владислав	Він маленький, решта великі	Розміщений далеко від інших, зв'язку між членами родини немає	Мама з татом посміхаються, а діти сумні	Намалював свою сестру, якої немає	Немає
2.	Афанас'єв Микита	Тато набагато більший за інших, решта середнього розміру	Мама з татом його затуляють	Немає емоцій	Склад відповідає реальній сім'ї	Немає
3.	Бірюкова Єлизавета	Великий	Всі знаходяться разом і мають тісний зв'язок	Всі зображені веселі і задоволені	Склад відповідає реальній сім'ї	Немає
4.	Вовк Єгор	Великі	Мама з бабусею затуляють сестру, але всі тримаються за руки	Всі посміхаються, радіють,	Склад відповідає реальній сім'ї	Трава і сонце
5.	Витрішко Богдан	Він менший за інших, великі	Тісного зв'язку немає, розміщені на відстані	Всі посміхаються, радіють.	Склад відповідає реальній сім'ї	Немає
6.	Гладкий Кирило	Середнього розміру	Знаходиться трішки далі від батьків	Радість	Склад відповідає реальній сім'ї	Природа

Табл. 3.12. Результати за методикою «Малюнок сім'ї»

№ п/п	Прізвище, ім'я дитини	Розмір постатей	Розміщення постатей на акуші	Поза, вираженість обличчя, деталізованість	Співвідношення складу реальної сім'ї та намальованої	Зображення великої кількості предметів
6.	Гладкий Кирило	Середнього розміру	Знаходиться трішки далі від батьків	Радість	Склад відповідає реальній сім'ї	Природа
7.	Глеба Максим	Він маленький, решта середнього розміру	Всі знаходяться окремо одне від одного	Всі веселі, радісні	Склад відповідає реальній сім'ї	На природі
8.	Гончаренко Кирило	Всі майже однакового розміру, середній розмір	Знаходяться поруч, тримають одне одного за руки	Всі задоволені.	Склад відповідає реальній сім'ї	Тато дарує мамі квіти, всі гуляють
9.	Дончик Сергій	Всі маленького розміру	Знаходяться окремо одне від одного	Всі похмурі	Склад відповідає реальній сім'ї	Зафарбовані темні обличчя
10.	Драная Дар'я	Всі середнього росту	Вона знаходиться окремо від батьків	Всі посміхаються	Склад відповідає реальній сім'ї	Немає
11.	Дубяга Євгенія	Всі маленького розміру	Тримаються за руки, гуляють	Всі веселі, радісні, задоволені.	Склад відповідає реальній сім'ї	Стрибають на батуті
12.	Дюкарев Руслан	Всі маленького росту	Знаходяться поруч одне з одним і тримаються за руки	Немає виражених емоцій	Склад відповідає реальній сім'ї	Не має
13.	Зельдіс Ілля	Всі маленького розміру	Знаходяться окремо одне від одного	Всі похмурі	Склад відповідає реальній сім'ї	Немає
14.	Єпіфанова Вероніка	Всі однакового розміру	Знаходиться окремо від батьків, які тримаються за руки	Всі радісні, веселі	Склад відповідає реальній сім'ї	Кольорові кульки(серце, смайлик), прапор України
15.	Іванісов Іван	Всі маленького росту	Знаходяться одне від одного	Всі веселі, усміхненні.	Склад відповідає реальній сім'ї	немає
16.	Козлова Ангеліна	Великі	Всі тримаються за руки	Радісні, веселі	Замість тата намальовала виховательку	Немає
17.	Кученко Сергій	Розмір дитини значно менший від батьків	Всі роблять щось окремо	Звичайні, немає ніякої емоції	Не намалював сестру	Немає
18.	Ледовських Єгор	Всі середнього розміру	Він знаходиться ближче до матері	Дядя агресивний, хлопчик ховається за мамою	Не намалював сестер, бо вони не живуть з ними, намалював дядю, який не живе з ними	Сонце, хмари, трава, гуляють
19.	Лисенко Денис	Всі великого розміру	Тримаються за руки	Всі радісні, веселі	Склад відповідає реальній сім'ї	Немає
20.	Лисогор Кирило	Всі маленького розміру	Знаходяться окремо одне від одного	Веселі, посміхаються	Склад відповідає реальній сім'ї	Немає

Прод. табл. 3.12. Результати за методикою «Малюнок сім'ї»

№ п/п	Прізвище, ім'я дитини	Розмір постатей	Розміщення постатей на акуші	Поза, вираженість обличчя, деталізованість	Співвідношення складу реальної сім'ї та намальованої	Зображення великої кількості предметів
21.	Маловичко Катерина	Всі великого розміру	Знаходяться поруч	Радіють, веселяться, сміються	Склад відповідає реальній сім'ї	Немає
22.	Мартиненко Ростислав	Всі великого розміру	Кожен затуляє іншого	Немає емоцій	Склад відповідає реальній сім'ї	Немає
23.	Мороз Ольга	Всі маленького розміру	Знаходяться окремо одне від одного	Усміхненні, радісні	Склад відповідає реальній сім'ї	Немає
24.	Назаров Олександр	Всі маленького росту	Знаходяться на відстані одне від одного	Немає емоцій	Склад відповідає реальній сім'ї	немає
25.	Плечун Герман	Всі маленького росту	Він знаходиться окремо від інших	Всі посміхаються, веселі	Склад відповідає реальній сім'ї	Немає
26.	Попій Кіра	Всі середнього розміру	Знаходяться поруч одне з одним	Всі веселі, посміхаються	Намалювала в свою сім'ю	Бантики в дівчат, квіти
27.	Ревуцький Андрій	Всі середнього розміру	Знаходяться окремо одне від одного в різних частинах аркушу паперу	Всі посміхаються	Склад відповідає реальній сім'ї	Пішохідний перехід
28.	Швиров Дмитро	Всі дуже маленького розміру	Всі знаходяться окремо одне від одного	Немає жодних емоцій	Склад відповідає реальній сім'ї	Немає
29.	Шепель Дар'я	Вона менша за всіх, решта середнього розміру	Мама її затуляє, брат знаходиться окремо	Тільки брат веселий	Склад відповідає реальній сім'ї і ще домальований кіт	Немає
30.	Щербіна Анастасія	Всі маленького розміру	Знаходяться на відстані одне від одного	Не показують емоцій	Склад відповідає реальній сім'ї	немає

Прод. табл. 3.12. Результати за методикою «Малюнок сім'ї»

Виходячи із даних з даної таблиці ми можемо зробити висновок про так особливості сімейних взаємин як взаєморозуміння, допомога, любов до рідних в 9 сім'ях(30%), це проявляється в тому, що діти зобразили свою сім'ю поруч, всі члени родини веселі, радісні і тримаються за руки, виконують одну справу разом. За даними методики у 18 сім'ей (60%) немає тісного зв'язку з дітьми, недостатно емоційні взаємини, хоча діти і малюють посмішки, але це є проекцією бажання дитини на аркуш паперу. Під час малювання 3 дитини намалювали себе трішечки далі від батьків, це може свідчити про негаряди в

сім'ї на даний момент. Отже з даної методики ми можемо зробити висновок, що більшість дітей вважають себе ізольованими від інших членів сім'ї, що не дає можливість дитині проявити свої почуття по відношенню до близьких людей, що в подальшому може вплинути на його взаємини з представниками своєї та протилежної статті.

Отже на основі проведеного нами дослідження ми можемо визначити рівень статево – рольвих уявлень всіх дітей і порівняти їх з гендерними особливостями батьків. Дані цього порівняння приведені в таблиці 3.13, що представлена нижче.

№ п\п	Прізвище, ім'я дитини	Рівень розвитку	Мама	Тато
1.	Агеев Владислав	середній	андрогіність	маскуліність
2.	Афанас'єв Микита	низький	андрогіність	маскуліність
3.	Бірюкова Єлизавета	високий	феміність	маскуліність
4.	Вовк Єгор	низький	андрогіність	андрогіність
5.	Витрішко Богдан	низький	маскуліність	андрогіність
6.	Гладкий Кирило	середній	феміність	маскуліність
7.	Глеба Максим	середній	феміність	маскуліність
8.	Гончаренко Кирило	середній	андрогіність	феміність
9.	Дончик Сергій	низький	андрогіність	андрогіність
10.	Драная Дар'я	високий	андрогіність	андрогіність
11.	Дубяга Євгенія	високий	андрогіність	маскуліність
12.	Дюкарев Руслан	низький	феміність	андрогіність
13.	Зельдіс Ілля	середній	феміність	андрогіність
14.	Єпіфанова Вероніка	середній	феміність	феміність
15.	Іванісов Іван	низький	андрогіність	маскуліність
16.	Козлова Ангеліна	середній	феміність	маскуліність
17.	Кученко Сергій	середній	феміність	маскуліність
18.	Ледовських Єгор	низький	маскуліність	
19.	Лисенко Денис	середній	маскуліність	маскуліність
20.	Лисогор Кирило	середній	феміність	андрогіність
21.	Маловичко Катерина	високий	андрогіність	маскуліність
22.	Мартиненко Ростислав	середній	андрогіність	андрогіність
23.	Мороз Ольга	середній	феміність	маскуліність
24.	Назаров Олександр	низький	андрогіність	андрогіність
25.	Плечун Герман	низький	феміність	феміність

Табл. 3.13. Результати за проведеними методиками

26.	Попій Кіра	високий	маскуліність	
27.	Ревуцький Андрій	низький	андрогінність	маскуліність
28.	Швиров Дмитро	середній	феміність	андрогінність
29.	Шепель Дар'я	середній	феміність	
30.	Щербіна Анастасія	високий	феміність	феміність

Прод. табл. 3.12. Результати за методикою «Малюнок сім'ї»

Проаналізувавши таблицю можна зробити висновок, що у дітей з низьким рівнем розвитку статево – рольових уявлень у батьків в більшій мірі переважає андрогінність, в меншій мірі феміність і маскуліність. У дітей із середнім рівнем розвитку статево – рольових уявлень батьки в більшій мірі переважають маскуліні та фемінні риси особистості батьків, в меншій – андрогіні риси, а у дітей із високим рівнем розвитку переважають у батьків маскуліні риси особистості.

Отже з всього вищесказаного можна зробити висновок, що наша гіпотеза про те, що наше припущення про те, що гендерні характеристики особистості батьків мають значний вплив на формування статево – рольових уявлень дітей підтвердилася.

ВИСНОВОК

Поведінка кожної людини є органічно статевою. Чоловіки (хлопчики) і жінки (дівчатка) ніколи не виступають як поза статеві істоти. Не може бути повноцінної особистості поза статевою належністю, а статева належність визначає ставлення особистості до себе і оточуючих. Є певні психологічні якості, які більше виражені в представників тієї чи іншої статі, та все ж більшість цих якостей є бісексуальними, тобто, притаманні обом статям. Загальнолюдські риси, якості і властивості ширші і перекривають специфічні статеві особливості, тому можна говорити лише про переваги якихось з них в індивідів чоловічої чи жіночої статі.

Загалом, обидві статі психологічно рівноцінні, але мають взаємні переваги в певних ситуаціях або відношеннях. Зазвичай розрізняють процес формування психологічної статі і статевоу ідентифікацію.

Формування психологічної статі (статева типізація) – це реальне опанування атрибутів поведінки, особливостей емоційних реакцій, установок, уявлень, пов'язаних з чоловічою чи жіночою статевою роллю.

Статева ідентичність (статева самосвідомість) – це думка індивіда про себе як представника певної статі порівняно із статевим еталоном. Отже статеву приналежність індивіда окреслюється як складна багаторівнева система, яка складається в процесі індивідуального розвитку. Об'єктом нашого дослідження стали методи, які надають можливість дослідити такі елементи статево-рольової ідентифікації дітей, як систему статево-рольових оцінок і переваг, статево-рольові стереотипів і їх особливостей, під впливом гендерні установок батьків. Зрозуміло, що дослідження цих структур у дітей викликає багато труднощів, і тому ці методи повинні бути відносно простими, доступними, викликати зацікавлення і не втомлювати дитину. Тому нами була використана низка вправ, методик та тестів, що допомогли побачити динаміку формування

ставлення дітей старшого дошкільного віку до себе, як до представників певної статі.

Як відомо особистість розвивається не сама собою, а в процесі руху, переживання, мислення. Наші рухи, мова, мислення є ніби проекцією нас самих. Проте, ми можемо свідомо керувати нашими психічними процесами, свідомо вдягати маски, за якими нас важко буде впізнати. На противагу деяким психологічним методам, саме проєктивні методики дослідження особистості послідовно розкривають глибинні, неусвідомлювані детермінанти самовираження, які не можуть відкрито проявлятися в прямій комунікації. Багаті і концентровані переживання при малюванні людської фігури свідчать про тісний зв'язок між малюнком фігури і особистістю, що виконує цей малюнок. При малюванні починається процес відбору, що включає ідентифікацію шляхом проєкції та інтроєкції. Тіло і „Я” є найважливішою точкою відліку будь-якої діяльності. Отже, малювання людини, включаючи „схему тіла”, являє собою природній засіб вираження тілесних потреб і конфліктів людини, що виконує малюнок. Більшість наших бажань, конфліктів, компенсацій і соціальних установок соматично закріплені. Цей факт знаходить підтвердження у феномені самопроєкції в малюнках людської фігури. Малюнок – це певним чином уявлення індивідом самого себе, тому при інтерпретації також враховується розмір фігури, її розташування на аркуші, натиск, послідовність малювання окремих частин тіла, форми та розміри частин тіла, забарвленість, поза фігури, використання фону, малювання рук, ніг, намальована фігура у профіль чи анфас. Тому головними методиками, які ми проводили, були саме проєктивні, які і дали змогу виділити головні соматично закріплені реакції дітей на представників своєї та протилежної статей.

Що ж стосується поняття «гендер» то у психології – це соціальна , соціально-біологічна і культурна характеристика, що вказує на спеціальні соціально-психологічні характеристики особистості і її соціальний статус, які тісно пов'язані з соціальною статтю і сексуальністю , за допомогою яких

люди дають визначення поняттям «чоловік» і «жінка». Якщо будемо розглядати саме поняття «стать» з природної точки зору, то вона є біологічною категорією. А якщо розглянути поняття «гендер» то це – відповідний тип поведінки, особистісних властивостей особистості, система аналізу умов розвитку представників різних статей, яка посиляються на біологічно обумовленні гендерні відмінності, як на «статеві відмінності». З самого початку термін «гендер» був запозичений з лінгвістики і використовувався для того, щоб позначити різницю між біологічним і соціальним у розвитку, орієнтованому з самого початку на стать індивіда. Саме це визначення дає нам розуміння того, що в додаток до біологічної основи існують соціально детерміновані уявлення про чоловіка і жінку, які надають найбільший вплив на соціокультурний розвиток хлопчика і дівчинки, як майбутніх жінки і чоловіка.

Психологічно стать складається в процесі становлення особистості дитини, формування самосвідомості, образу самого себе. На усвідомлення своєї статі впливають як біологічні, так і соціальні чинники. Так як перші уявлення про мужність та жіночність, статеві відмінності, несхожі ролі, що їх виконують батько і мати, виникають у дитини під час спілкування з батьками, то для гармонійного розвитку особистості необхідно, щоб дитина набула досвіду взаємостосунків з обома батьками через адекватні моделі материнської та батьківської поведінки. Цей досвід позначається на подальших взаємостосунках між статями. А для повноцінного формування особистості дитини необхідно, щоб батько та мати повністю прийняли на себе відповідні ролі чоловіка та жінки, матері та батька.

Все, що відбувається в сім'ї справляє істотний вплив на ранню статево - рольову соціалізацію дітей. Ставлення до статі дитини з боку батьків уже з самого її народження створює ніби особливий світ, сприйнятливіший для розвитку за жіночим або чоловічим типом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева Г. М. Социальная психология : учеб. пособие для выш. шк. / Г. М. Андреева. – М., 2004. – 336 с.
2. Аверин О.С. Психология человека от рождения до смерти. – СПб: Еврознак, 2003– 411с.
3. Авраменкова В.В. Половая дифференциация и сексуализация детства: Горький вкус запретного плода // Вопросы психологии. – 2003. - №5. –С. 101 – 108.
4. Алешина Ю.Е. Проблемы усвоения ролей мужчины и женщины / Ю.Е.Алешина, А.С.Волович // Вопросы психологии. – 1991. – № 4. – С. 74–82.
5. Антонова Н. В. Проблема личностной идентичности в интерпритации современного психоанализа, интеракционизма и когнитивной психологии / Н. В. Антонова // Вопросы психологи. – 1996. – №1. – С. 131 – 134.
6. Бем С. Л. Линзы гендера: Трансформация взглядов на проблему неравенства полов / С.Л. Бем. – М. : Рос. Полит. Энциклопедия, 2004. – 336 с
7. Бендас, Т. В. Гендерная психология : учеб. пособ. / Т. В. Бендас. – СПб. :Питер, 2005. – 431 с.
8. Берн Ш. Гендерная психология. – СПб.: Прайм – ЕВРО-ЗНАК, 2001. – 321 с.
9. Берн Ш. Гендерная психология. Законы мужского и женского поведения. / Шон Берн. – СПб.: Прайм - Еврознак, 2007. – 320 с.
- 10.Бжиська Ю.А. Статеве виховання як невід’ємна частина морального виховання // Рідна школа. – 2002. – №4– С. 27-31
- 11.Бондарчук О. І. Психологія сім’ї : курс лекцій / О. І. Бондарчук. – К.:МАУП, 2001. – 390 с.

12. Бурлачук Л. Ф. Словарь - справочник по психологической диагностике / Л. Ф. Бурлачук, С. М. Морозов. – СПб. : Питер, 2000. – 486 с.
13. Віденко С.В. Психологія сексуальності та сексуальних стосунків. Навчальний посібник – К.: Арістет, 2003. – 312с.
14. Всемирная энциклопедия. Философия // Под. ред. А.А. Грицанова. – М.: АСТ, Мн.: Харвест, Современный литератор, 2002. – 976с.
15. Гребенщиков М.В. Основы сімейного життя. - М.: Просвещение, 1991. – 322 с.
16. Гридковець Л. М. Розвиток психосексуальної культури особистості // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. -- №3. – С. 22 – 24.
17. Говорун Т.В., Кікінеджи О.М. Гендерна психологія: Навч. посіб. – К.: Академія, 2004. – 308 с.
18. Гозман Л. Я. Процесы межличностного восприятия в семье / Л. Я. Гозман // М. : МГУ, 1981. – №4. – С. 18-24
19. Горностай П.П. Гендерна соціалізація та становлення гендерної ідентичності. Основи теорії гендеру. / Горностай П. – К., 2004. – 535 с.
20. Д.Элиум, Д.Элиум. Воспитание сына / Дон Элиум, Джоан Элиум //.–СПб.: Питер, 2003. – 256 с.
21. Дружинин В. Н. Психология семьи / В. Н. Дружинин. – М. : КСП, 1996. – 160 с.
22. Захарова М.С. Специфіка статево-рольової соціалізації дітей з неповної сім'ї як психологічна проблема // Зб. наук. праць: Філософія, соціологія, психологія; - Івано - Франківськ: Вид-во „Плай” Прикарпатського університету, Вип. 7.-4.1. – 113 с.

- 23.Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. – СПб.: Питер, 2002. – 544с Клецина И. С. Психология гендерных отношений : Теория и практика / И. С. Клецина. – СПб. : Алетейя, 2004. – 408 с.
- 24.Каган В.Е. Когнитивные и эмоциональные аспекты гендерных установок у детей 3-7 лет // Вопросы психологии. 2000. - №2. – 69 с
- 25.Каган В.Е. Половое воспитание девочки в семье.– М.: Советский спорт. 1991.– 45 с
- 26.Кравець В.П. Гендерна педагогіка. Навчальний посібник. – Тернопіль:Джура, 2003.-416с.
- 27.Крайг Г. Психология развития. СПб.: Питер, 2001. – 992с.
- 28.Кулагина Н.Ю, Коллюцкий В.Н. Возрастная психология: Полный жизненный цикл развития человека: Учебное пособие для студентов вузов. – М.: Юрайт, 2001. – 464с.
- 29.Лембрик С.П., Орбан - Лембрик Л.Е. Статеворольова соціалізація: медико-біологічний та соціокультурний аспекти аналізу // Філософія,соціалізація, психологія. – Івано - Франківськ: Видавництво „Плай” Прикарпатського національного університету, 2004 – С. 136 С.134-143.
30. Малкович, М. Психологічні особливості батьківської та материнської ідентичності / М. Малкович // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – 2010. – Том XII, частина 7.– С. 290–301
- 31.Мищеркина Е.Ю. Социокультурная концептуализация маскулинности// Вопросы психологии – 2002.- №5. – С.28-32.
- 32.Морозова О.І. Методика „Blaky Pictures” для дослідження особливостей психосексуального розвитку дітей і дорослих //Практична психологія і соціальна робота. – 2000. №6. – С.11-16.
33. Мухіна В.С. Вікова психологія: феноменологія розвитку, дитинство, отрочтво. М., 2000. 6-е вид.

- 34.Обозов Н. Н. Психологія міжособистісних відносин / Н.Н. Обозов. – К. : Основи, 1990. – 392 с.
- 35.Орбан - Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Посібник. К.:Академвидав, 2003.-448с.
- 36.Основи теорії гендеру / відп. ред. М. М. Скорик. – К. : К. І. С., 2004. – 536 с.
- 37.Палій А., Левко Р. Намалюй себе ...Методика виявлення статево-рольової орієнтації дітей старшого дошкільного віку // Дошкільне виховання – 1996. - №11. – С. 22-23.
- 38.Попова Л. В. Гендерные аспекты самореализации личности : учеб. пособие к спецсеместру / Л. В. Попова. – М. : Прометей, 1996. – 42 с.
- 39.Постовий В.З., Кравченко Т.М., Міщенко М.В. Гармонія і дисгармонія стосунків батьків і дітей у сучасних родинах // Рідна школа. – 2001.Липень. – С. 33-37.
- 40.Практикум по гендерной психологии / под ред. И. С. Клециной. – СПб. : Питер, 2003. – 480 с.
- 41.Реан А.А. Психология изучения личности: учебное пособ. / А.А. Реан – СПб., 1999. – 307 с.
- 42.Репина Т. А. Анализ теории полоролевой социализации в современной и западной психологии / Т. А. Репина // Вопросы психологии. – 1987. – № 2. – С. 59 – 65.
- 43.Репина Т.А. Проблема полоролевой социализации детей. – М.: МПСИ, 2004. – 288с.
- 44.Савіна М.І. Статево-рольова ідентифікація дитини // Соціальний працівник. – 2006. - №23. – С. 2-27
- 45.Сатир В. [Психотерапия](#) семьи / В. Сатир. – СПб. : Ювента, 1999. – 248с.

46. Семеченко В. А. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: навч. посіб. / В.А.Семеченко, В. С. Заслуженюк. – К. : Веселка. 1998. – 178 с.
47. Словарь гендерных терминов / под. ред. А. А. Денисовой; Региональная общественная организация «Восток – Запад: Женские Инновационные Проекты». – М. : Информация XXI век, 2002. – 256 с.
48. Татенко В.О. Зігмунд Фрейд і теорія сексуальності // Рад. Школа. – 1990. - №2 – С.31-36.
49. Титаренко Т. Поняття „стать” у психології особистості // Психолог. – 2003. – лютий №6. – С.13-15.
50. Титаренко Т.М. Хлопчики та дівчатка: психологічне становлення індивідуальності. – К.: Знання, 1989. – 48с.
51. Ткалич М. Г. Гендерна психологія : прогр. лекційного курсу та плани семінар. Занять для спец. «Психологія» / М. Г. Ткалич; за наук. ред. Л. М. Карамушки. – К. : Міленіум, 2004. – 44 с.
52. Фрейд З. Очерки по психології сексуальності – К.: Здоров'я., 1990 – 144с.
53. Фрейд З. Психология бессознательного: сб. произв. /Зигмунд Фрейд. – М.: Просвещение, 1989. – 448 с.
54. Харчев А. Г. Современная семья и ее проблемы / А. Г. Харчев. – М., 1978. – 328 с.
55. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хтелл, Д. Зиглер. – СПб. : Пітер, 2001. – 272 с.
56. Чекалина А. А. Гендерная психология : учеб. пособие / А. А. Чекалина. – М. : Осъ - 89, 2009. – 240 с.
57. Шнейдер Л. Б. Личностная, гендерная и профессиональная идентичность: теория и методы диагностики / Л. Б. Шнейдер. – М. :Москов. психолого - социальный ин - т, 2007. – 128 с.

Методика дослідження «маскільності - фемінності» С. Бем

Методика була запропонована Сандрою Бем для діагностики психологічного статі і визначає ступінь андрогінності, маскулінності і фемінінності особистості.

Опитувальник містить 60 тверджень (якостей), на кожне з яких випробовуваний відповідає «так» чи «ні», оцінюючи тим самим наявність або відсутність у себе названих якостей. Опитувальник може застосовуватися і у формі експертного рейтингу. У такому випадку оцінка випробуваного за представленими якостям здійснюється компетентними суддями - людьми добре знають випробуваного (чоловік, дружина, батьки та ін.).

Текст опитувальника

1. Вірить у себе
2. Вміє поступатися
3. Здатний допомогти
4. Схильний захищати свої погляди
5. Життєрадісний
6. Похмурий
7. Незалежний
8. Сором'язливий
9. Совісний
10. Атлетичний
11. Ніжний
12. Театральний
13. Напористий
14. Ласий на лестоці
15. Удачливий
16. Сильна особистість
17. Відданий
18. Непередбачуваний
19. Сильний
20. Жіночний
21. Надійний
22. Аналітичний
23. Вміє співчувати
24. Ревнивий
25. Здатний до лідерства
26. Піклується про людей
27. Прямий, правдивий
28. Схильний до ризику
29. Розуміє інших
30. Потайний
31. Швидкий в прийнятті рішень
32. Той що вміє співпереживати

- 33.Щирий
- 34.Покладається тільки на себе (самодостатній)
- 35.Здатний утішити
- 36.Марнославний
- 37.Владний
- 38.Має тихий голос
- 39.Привабливий
- 40.Мужній
- 41.Теплий, сердечний
- 42.Урочистий, важливий
- 43.Має власну позицію
- 44.М'який
- 45.Вміє дружити
- 46.Агресивний
- 47.Довірливий
- 48.Малорезультативною
- 49.Схильний вести за собою
- 50.Інфантильний
- 51.Адаптивний, пристосовуючийся
- 52.Індивідуаліст
- 53.Не любить лайок
- 54.Не систематичним
- 55.Має дух змагання
- 56.Люблячий дітей
- 57.Тактовний
- 58.Амбітний, честолюбний
- 59.Спокійний
- 60.Традиційний, схильний до умовностям

Ключ до тесту

маскулінна («так»): 1, 4, 7, 10, 13, 16, 19, 22, 25, 28, 31, 34, 37, 40, 43, 46, 49, 52, 55, 58

фемінінність («так»): 2, 5, 8, 11, 14, 17, 20, 23, 26, 29, 32, 35, 38, 41, 44, 47, 50, 53, 56, 59

За кожне збіг відповіді з ключем нараховується один бал. Потім визначаються показники фемінінності (F) і маскулінності (M) у відповідності з наступними формулами.

F = (сума балів за фемінінності): 20

M = (сума балів за маскулінності): 20

Основний індекс IS визначається як:

$$IS = (F - M) * 2,322$$

Якщо величина індексу IS укладена в межах від -1 до +1, то роблять висновок про андрогінності. Якщо індекс IS менше -1, то робиться висновок про маскулінності. А якщо індекс IS більше +1 - про фемінінності. При цьому, у разі коли IS менше -2,025 говорять про яскраво вираженою маскуліністю. А якщо IS більше +2,025 - говорять про яскраво вираженою феміністю.

Додаток Б

Дані за методикою «маскуліність - феміність»

№ п\п	Прізвище, ім'я дитини	Маскуліність		Феміність		IS	
		мама	тато	мама	тато	мама	тато
1.	Агеєв Владислав	13	17	13	12	0	-2,15
2.	Афанас'єв Микита	15	17	16	14	0,43	-1,29
3.	Бірюкова Єлизавета	10	16	13	12	1,29	-1,72
4.	Вовк Єгор	16	14	17	12	0,43	-0,86
5.	Витрішко Богдан	18	15	10	16	-3,45	0,43
6.	Гладкий Кирило	8	13	11	10	1,29	-1,29
7.	Глеба Максим	6	16	16	11	4,31	-2,15
8.	Гончаренко Кирило	13	17	15	13	0,86	-1,72
9.	Дончик Сергій	14	15	15	13	0,43	-0,86
10.	Драная Дар'я	15	12	16	10	0,43	-0,86
11.	Дубяга Євгенія	13	15	11	11	-0,86	-1,72
12.	Дюкарев Руслан	5	13	16	12	4,74	-0,43
13.	Зельдіс Ілля	10	13	14	14	1,72	0,43
14.	Єпіфанова Вероніка	11	10	17	14	2,58	1,72
15.	Іванісов Іван	14	17	14	13	0	-1,72
16.	Козлова Ангеліна	7	18	15	13	3,45	-2,15
17.	Кученко Сергій	8	15	15	6	3,01	-3,88
18.	Лєдовських Єгор	19		16		-1,29	
19.	Лисенко Денис	16	17	11	13	-2,15	-1,72
20.	Лисогор Кирило	8	12	17	14	3,88	0,86
21.	Маловичко Катерина	14	18	15	12	0,43	-2,58
22.	Мартиненко Ростислав	15	12	14	14	-0,43	0,86
23.	Мороз Ольга	11	16	14	10	1,72	-2,58
24.	Назаров Олександр	13	13	14	14	0,43	0,43
25.	Плечун Герман	8	9	18	17	4,31	3,45
26.	Попій Кіра	18		14		-1,72	
27.	Ревуцький Андрій	11	8	13	11	0,86	1,29
28.	Шви́ров Дмитро	9	8	17	10	4,31	0,86
29.	Шепель Дар'я	5		15		4,31	
30.	Щербіна Анастасія	7	11	15	14	3,45	1,29

Додаток В

Дані за методикою «Сходинки»

№ п\п	Прізвище, ім'я дитини	1 сходинка	2 сходинка	3 сходинка	4 сходинка	5 сходинка
1.	Агеев Владислав	чоловік	жінка	хлопець	дівчина	я
2.	Афанас'єв Микита	хлопець	жінка	дівчина	чоловік	я
3.	Бірюкова Єлизавета	я	хлопець	чоловік	жінка	дівчина
4.	Вовк Єгор	чоловік	хлопець	я	дівчина	жінка
5.	Витрішко Богдан	я	хлопець	дівчина	жінка	чоловік
6.	Гладкий Кирило	я	хлопець	чоловік	дівчина	жінка
7.	Глеба Максим	хлопець	чоловік	дівчина	я	жінка
8.	Гончаренко Кирило	я	хлопець	чоловік	дівчина	жінка
9.	Дончик Сергій	хлопець	я	чоловік	дівчина	жінка
10.	Драная Дар'я	я	дівчина	жінка	хлопець	чоловік
11.	Дубяга Євгенія	дівчина	хлопець	жінка	чоловік	я
12.	Дюкарев Руслан	хлопець	я	чоловік	жінка	дівчина
13.	Зельдіс Ілля	я	хлопець	жінка	чоловік	дівчина
14.	Єпіфанова Вероніка	чоловік	жінка	хлопець	дівчина	я
15.	Іванісов Іван	я	дівчина	жінка	чоловік	хлопець
16.	Козлова Ангеліна	хлопець	жінка	чоловік	дівчина	я
17.	Кученко Сергій	я	дівчина	хлопець	чоловік	жінка
18.	Ледовських Єгор	я	хлопець	дівчина	жінка	чоловік
19.	Лисенко Денис	я	чоловік	дівчина	жінка	хлопець
20.	Лисогор Кирило	я	жінка	чоловік	дівчина	хлопець
21.	Маловичко Катерина	я	дівчина	жінка	чоловік	хлопець
22.	Мартиненко Ростислав	я	дівчина	хлопець	чоловік	жінка
23.	Мороз Ольга	я	дівчина	хлопець	жінка	чоловік
24.	Назаров Олександр	я	чоловік	хлопець	дівчина	жінка
25.	Плечун Герман	хлопець	чоловік	дівчина	жінка	я
26.	Попій Кіра	я	хлопець	чоловік	дівчина	жінка
27.	Ревуцький Андрій	я	хлопець	жінка	чоловік	дівчина
28.	Швишов Дмитро	я	хлопець	дівчина	чоловік	жінка
29.	Шепель Дар'я	я	дівчинв	жінка	чоловік	хлопець
30.	Щербіна Анастасія	я	дівчина	жінка	хлопець	чоловік

Додаток Г

Таблиця Г.1

Дані за методикою «Вільні асоціації»

№ п\п	Прізвище, ім'я дитини	Тато	Я	Держава	Юнак	Мама
1.	Агеєв Владислав	мама	діти	країна	король	тато
2.	Афанас'єв Микита	тато	ти	країна	хлопчик	тато
3.	Бірюкова Єлизавета	мама	він	Україна	дівчина	тато
4.	Вовк Єгор	війна	ти	Україна	хлопець	їжа
5.	Витрішко Богдан	гра	діти	Україна	хлопчик	моя
6.	Гладкий Кирило	Женя	Любов Миколаївна	Київ	юнак	Аня
7.	Глеба Максим	мама	діти	Україна	тато	братик
8.	Гончаренко Кирило	мама	ти	Росія	юнак	тато
9.	Дончик Сергій	тато	діти	країна	юнак	тато
10.	Драная Дар'я	робота	сім'я	україна	хлопчик	квітка
11.	Дубяга Євгенія	робота	квіти	Україна	тато	тато
12.	Дюкарев Руслан	ходить	Руслан	Україна	магазин	робота
13.	Зельдіс Ілля	спортсмен	тато	Україна	чоловік	спорт
14.	Єпіфанова Вероніка	робота	садок	країна	робота	робота
15.	Іванісов Іван	мама	він	країна	дівчинка	тато
16.	Козлова Ангеліна	муж	вчителька	Україна	чоловік	жінка
17.	Кученко Сергій	я	навчання	країна	дівчинка	тато
18.	Ледовських Єгор	робота	заняття	країна	сильний	робота
19.	Лисенко Денис	мама	ти	Україна	юнак	тато
20.	Лисогор Кирило	робота	троянда	море	дядя	квітка
21.	Маловичко Катерина	морозиво	любов	Рома	юнга	машина
22.	Мартиненко Ростик	квітка	я	Україна	телефон	квітка
23.	Мороз Ольга	мама	діти	Україна	хлопчик	тато
24.	Назаров Олександр	тато	вихователь	Україна	чоловік	мати
25.	Плечун Герман	Ваня	я	держава	юнак	Валя
26.	Попій Кіра	робота	гра	Україна	мій	йде
27.	Ревуцький Андрій	чоловік	я	король	допомога	квіти
28.	Шви́ров Дмитро	мама	Ви	Україна	дівчинка	тато
29.	Шепель Дар'я	мама	людина	народ	дівчинка	тато
30.	Щербіна Анастасія	мама	вихователь	Україна	дівчина	тато

Дані за методикою «Вільні асоціації»

№ п/п	Прізвище, ім'я дитини	Батьківщина	Дім	Україна	Чоловік	Країна
1.	Агеєв Владислав	діти	люди	країна	дівчинка	місто
2.	Афанас'єв Микита	Росія	діти	дім	жінка	Росія
3.	Бірюкова Єлизавета	Запоріжжя	дім	Запоріжжя	жінка	Запоріжжя
4.	Вовк Єгор	Україна	дім	країна	людина	Україна
5.	Витрішко Богдан	Україна	дім	країна	чоловік	Україна
6.	Гладкий Кирило	дім	дім	Україна	тато	країна
7.	Глеба Максим	мама	дім	країна	юнак	планета
8.	Гончаренко Кирило	Росія	дім	Росія	жінка	Україна
9.	Дончик Сергій	Україна	люди	народ	хлопчик	Україна
10.	Драная Дар'я	Україна	діти	країна	жінка	Україна
11.	Дубяга Євгенія	веселка	дім	державка	муж	живу в ній
12.	Дюкарев Руслан	Україна	живу	країна	тато	Україна
13.	Зельдіс Ілля	Україна	дім	Батьківщина	тато	Батьківщина
14.	Єпіфанова Вероніка	дім	стоїть	Україна вперед	гарний	Україна
15.	Іванісов Іван	Україна	батьки	Батьківщина	жінка	Україна
16.	Козлова Ангеліна	тато	стоїть	люди	мужик	Україна
17.	Кученко Сергій	Україна	люди	країна	жінка	Україна
18.	Ледовських Єгор	Україна	стоїть	люди	свадьба	Україна
19.	Лисенко Денис	Україна	ринок	Запоріжжя	чоловік	Запоріжжя
20.	Лисогор Кирило	тато	хатина	Росія	тьотя	Україна
21.	Маловичко Катерина	бокс	кіт Том	Україна має талант	Мама	Катя
22.	Мартиненко Ростислав	квіти	скло	Росія	товариш	Росія
23.	Мороз Ольга	Україна	діти	країна	жінка	Україна
24.	Назаров Олександр	тато	дім	люди	чоловік	Україна
25.	Плечун Герман	Батьківщина	дім	Україна	хлопчик	країна
26.	Попій Кіра	Україна	стоїть	народ	жінка	Україна
27.	Ревуцький Андрій	Україна	хатина	українець	тато	місто
28.	Шви́ров Дмитро	Україна	сад	країна	жінка	Україна
29.	Шепель Дар'я	дід	людина	Росія	жінка	Росія
30.	Щербіна Анастасія	Українка	сім'я	державка	жінка	Україна

Дані за методикою «Вільні асоціації»

№ п\п	Прізвище, ім'я дитини	Українець	Хлопчик	Дівчина	Українка	Жінка
1.	Агеєв Владислав	українка	дівчинка	чоловік	українець	чоловік
2.	Афанас'єв Микита	хлопчик	гарний	дівчинка	дівчинка	чоловік
3.	Бірюкова Єлизавета	українка	дівчинка	чоловік	українець	чоловік
4.	Вовк Єгор	хлопчик	дівчинка	чоловік	дівчинка	чоловік
5.	Витрішко Богдан	хлопчик	дівчинка	дівчинка	гарна	мама
6.	Гладкий Кирило	Україна	я	мама	мама	мама
7.	Глеба Максим	Запоріжжя	юнак	юнак	Україна	чоловік
8.	Гончаренко Кирило	українка	дівчинка	хлопчик	українець	чоловік
9.	Дончик Сергій	хлопчик	дівчинка	дівчинка	дівчинка	чоловік
10.	Драная Дар'я	українка	дівчинка	хлопець	українець	чоловік
11.	Дубяга Євгенія	хлопчик	юнак	мама	дівчинка	мама
12.	Дюкарев Руслан	українець	юнак	товариш	українка	чоловік
13.	Зельдіс Ілля	Батьківщина	дівчинка	дівчинка	Батьківщина	тато
14.	Єпіфанова Вероніка	хороший	їде	заміж	дівчинка	мама
15.	Іванісов Іван	українка	дівчинка	хлопчик	українець	чоловік
16.	Козлова Ангеліна	хлопчик	українець	українка	дівчина	наречений
17.	Кученко Сергій	хлопчик	дівчинка	гарна	дівчинка	чоловік
18.	Ледовських Єгор	Україна	садок	дитина	Україна	дівчина
19.	Лисенко Денис	українка	хлопчик	дівчинка	українка	тато
20.	Лисогор Кирило	українка	дядя	тьотя	українка	дядя
21.	Маловичко Катерина	українка	мама	дівчинка	українець	чоловік
22.	Мартиненко Ростислав	українка	товариш	товари-ші	українець	товариш
23.	Мороз Ольга	українка	дівчинка	хлопчик	українець	чоловік
24.	Назаров Олександр	українка	українець	дядя	українець	мужик
25.	Плечун Герман	українець	хлопчик	жінка	українка	дівчинка
26.	Попій Кіра	українка	дівчинка	чоловік	українець	чоловік
27.	Ревуцький Андрій	Україна	дитина	дівчинка	чоловік	бігун
28.	Швиоров Дмитро	українка	дівчинка	хлопчик	українець	чоловік
29.	Шепель Дар'я	українка	дівчинка	хлопчик	українець	муж
30.	Щербіна Анастасія	українка	дівчинка	хлопець	українець	чоловік

Дані за методикою «Вільні асоціації»

№ п\п	Прізвище, ім'я дитини	Мій	Моя	Земля	Дівчинка	Ти
1.	Агеєв Владислав	твій	твоя	міста	хлопчик	я
2.	Афанас'єв Микита	мій	моя	вона	хлопчик	я
3.	Бірюкова Єлизавета	моя	мій	Україна	хлопчик	я
4.	Вовк Єгор	твій	твоя	квіти	хлопчик	я
5.	Витрішко Богдан	моя	мій	квіти	хлопчик	я
6.	Гладкий Кирило	твій	не моя	не земля	Катя	хлопчик
7.	Глеба Максим	твій	країна	планета	чоловік	юнак
8.	Гончаренко Кирило	твій	моє	вода	хлопчик	я
9.	Дончик Сергій	твій	твоя	планета	хлопчик	я
10.	Драная Дар'я	твій	твоя	квіти	хлопчик	я
11.	Дубяга Євгенія	хлопчик	мама	тверда	гарна	гарна
12.	Дюкарев Руслан	дім	машина	рослини	хлопчик	він
13.	Зельдіс Ілля	дім	мама	планета	хлопчик	хлопчик
14.	Єпіфанова Вероніка	твій	твоя	тверда	гарна	я
15.	Іванісов Іван	мій	мій	острів	хлопчик	я
16.	Козлова Ангеліна	твій	твоя	трава	хлопчик	я
17.	Кученко Сергій	твій	твоя	земля	дівчинка	я
18.	Ледовських Єгор	моя	моя	планета	гра	гра
19.	Лисенко Денис	твій	мій	планета	хлопчик	я
20.	Лисогор Кирило	я	мій	Україна	хлопчик	тьотя
21.	Маловичко Катерина	моя	мій	земля	жінка	Любов Микола- ївна
22.	Мартиненко Ростик	телефон	кішка	квітка	українка	українець
23.	Мороз Ольга	твій	твоя	планета	хлопчик	я
24.	Назаров Олександр	моя	мій	планета	дівчина	я
25.	Плечун Герман	мій	моя	діти	дівчинка	Герман
26.	Попій Кіра	твій	твоя	планета	чоловік	він
27.	Ревуцький Андрій	робот	картина	планета	сидить	гра
28.	Шви́ров Дмитро	твій	твоя	планета	хлопчик	я
29.	Шепель Дар'я	моя	мій	рослина	хлопчик	він
30.	Щербіна Анастасія	твій	твоя	планета	хлопчик	я

Додаток Г

Дані за методикою «Статеву – рольова ідентифікація» за Н. Л. Білопільської

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище, ім'я дитини: Агєєв Владислав

Вік: 5 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
2	1	3	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Школяр	Стара людина
Пояснення дитини:	Подобається ходити в школу	Тому що він старий

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище, ім'я дитини: Афанас'єв Микита

Вік: 5 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Школяр	Стара людина
Пояснення дитини:	Носить ранець	Тому він старий

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Бірюкова Єлизавета

Вік: 6 років

Стать: жіноча

Соціальний статус: дошкільниця

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільниця	Школяр	Дівчина	Жінка	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільник	Школярка	Юнак	Чоловік	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Школярка	Стара людина
Пояснення дитини:	Є портель,ходить в школу	Не хочу бути старою, зрілий вік

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Вовк Єгор

Вік: 5 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
2	1	3	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Школяр	Стара людина
Пояснення дитини:	Вчиться	Тому що він старий

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище, ім'я дитини: Витришко Богдан

Вік: 6 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Чоловік	Мала дитина
Пояснення дитини:	Він вже дорослий	Він ще маленький і нічого не вміє

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище, ім'я дитини: Гладкий Кирило

Вік: 6 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
2	1	3	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Дошкільник	Чоловік
Пояснення дитини:	Він грається, займається, вчиться	Не люблю працювати

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Глеба Максим

Вік: 5 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
3	2	1		4	5
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Чоловік	Стара людина
Пояснення дитини:	Як мій тато,ходить на роботу	Тому що він старий

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Гончаренко Кирило

Вік: 6 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
2	1	3	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Чоловік	Стара людина
Пояснення дитини:	Гарний	Тому що він старий

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище, ім'я дитини: Дончик Сергій

Вік: 6 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Юнак	Стара людина
Пояснення дитини:	Великий і сильний	Тому що він старий, погано ходить

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище, ім'я дитини: Драная Дар'я

Вік: 6 років

Стать: жіноча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільниця	Школьниця	Дівчина	Жінка	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільник	Школьник	Юнак	Чоловік	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Дівчина	Стара людина
Пояснення дитини:	Гарна	Тому що вона стара

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Дубяга Євгенія

Вік: 65 років

Стать: жіноча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільниця	Школьниця	Дівчина	Жінка	Стара людина
2	1	3	4	5	6
Мала дитина	Дошкільник	Школьник	Юнак	Чоловік	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Школярка	Стара людина
Пояснення дитини:	Вона ходить в школу,носе рюкзак	Старенька, повільно ходить

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Дюкарев Руслан

Вік: 5 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
2	1	3	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Дошкільник	Школяр
Пояснення дитини:	Може грати	Навчається

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Зельдіс Ілля

Вік: 6 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Юнак	Стара людина
Пояснення дитини:	Він гарний	Він старий

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Єпіфанова Вероніка

Вік: 6 років

Стать: жіноча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Школярка	Немає такого
Пояснення дитини:	В неї є портфель	

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Іванісов Іван

Вік: 5 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Юнак	Мала дитина
Пояснення дитини:	Він працює,самостійний	Він маленький

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Ледовських Єгор

Вік: 6 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3		4	5

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Чоловік	Стара людина
Пояснення дитини:	Він високий, ходить на роботу	Він старенький, ходить повільно

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Лисенко Денис

Вік: 6 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
2	1	3	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Чоловік	Стара людина
Пояснення дитини:	Він ходить на роботу, працює	Повільно ходить

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Лисогор Кирило

Вік: 6 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Школяр	Стара людина
Пояснення дитини:	Він навчається	Він старенький

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Козлова Ангеліна

Вік: 5 років

Стать: жіноча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Дівчина	Стара людина
Пояснення дитини:	Вона носе спідницю,в неї гарне волосся, одяг та взуття	Тому що старенька людина не може навіть ходити

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Кученко Сергій

Вік: 6 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Чоловік	Мала дитина
Пояснення дитини:	Він сильний	Маленька

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Маловичко Катерина

Вік: 6 років

Стать: жіноча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
2	1	3	4	5	6
Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Жінка	Мала дитина
Пояснення дитини:	Вона гарна, ходє в туфлях, має гарний одяг	Вона маленька

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Мартиненко Ростислав

Вік: 6 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
2	1	3	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Юнак	Стара людина
Пояснення дитини:	Він високий	Він старий

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Мороз Ольга

Вік: 6 років

Стать: жіноча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Дівчина	Стара людина
Пояснення дитини:	Вона доросла	Вона старенька

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Назаров Олександр

Вік: 6 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	5	4	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Стара людина	Чоловік
Пояснення дитини:	Повільно ходить, постійно в спокої	Велике волосся, швидко старіє

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Плечун Герман

Вік: 5 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
3	1	2	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	3	2	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Дошкільник	школяр
Пояснення дитини:	Він грає в м'яч	Бо він навчається

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Попій Кіра

Вік: 5 років

Стать: жіноча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Дівчина	Стара людина
Пояснення дитини:	Вона гарна	Вона стара

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище, ім'я дитини: Ревуцький Андрій

Вік: 6 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
2	1	3	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Дошкільник	Стара людина
Пояснення дитини:	Він може грати	Він старий

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище, ім'я дитини: Швиров Дмитро

Вік: 6 років

Стать: чоловіча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Школяр	Стара людина
Пояснення дитини:	Він навчається	Він старий

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Шепель Дар'я

Вік: 6 років

Стать: жіноча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
2	1	3	4	5	6
Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Дівчина	Стара людина
Пояснення дитини:	Вона гарна,носить гарний одяг	Вона стара

Дата обстеження: 17 березня

Прізвище,ім'я дитини: Щербіна Анастасія

Вік: 6 років

Стать: жіноча

Соціальний статус: дошкільник

I. Побудова послідовності

Мала дитина	Дошкільниця	Школярка	Дівчина	Жінка	Стара людина
3	2	1	4	5	6
Мала дитина	Дошкільник	Школяр	Юнак	Чоловік	Стара людина
1	2	3	4	5	6

II. Що переважає у дитини

	Образ, який приваблює	Той, що не подобається
Вибір:	Дівчина	Стара людина
Пояснення дитини:	Вона гарна	Вона старий

Додаток Ж

Таблиця Ж.1

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Агеєв Владислав

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик. Мама сказала і в мене коротке волосся я не граюсь ляльками,а граю у футбол.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	У хлопців коротке волосся, у дівчат – довге, хлопчики люблять червоний колір, дівчата — фіолетовий,дівчата носят рожевий одяг.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	Дівчата не носять і не люблять синій колір, не люблять гонок, а хлопці це полюбують.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так. Тому що дівчата люблять ляльок, а не м'яч.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Хлопчики полюбують грати у футбол, дівчата— ні, хлопчики не полюбують возоти коляски, дівчата люблять дітей.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, поту що я їх дуже сильно люблю.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Футболістом,хорошим, добрим, всім допомагати.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Дуже добрим, не злим, не грубим, допомагати всім
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Хорошим, добрим, зі всіма товаришувати

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Афанас'єв Микита

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, батьки сказали.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	У хлопчиків штани у дівчаток спідниці, волосся різне.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По волоссі, по одязі, граються різними іграшками.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так. Бо в дівчат довге волосся.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Ні.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, я їх слухаю.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Гарним, дорослим.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Гарним, дорослим, самостійним.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Хорошим, піклуватися про всіх, любити всіх.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Бірюкова Єлизавета

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Дівчинка. Бо у дівчаток довге волосся,меня це сказали мама і тато.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	У дівчаток довге волосся і вони гарні, у хлопчиків не такий гарний одяг як у дівчаток.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	У дівчаток довге волосся, вони носять сукні, у хлопчиків коротке волосся, вони носять штани та шорти.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, тому що мені подобається бути дівчинкою, робити зачіски.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Я дивлюся на їх одяг і волосся.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, хорошою, тому що я себе гарно веду.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Гарною, веселою, доброю.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Тіткою, дружиною, мамою.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Тіткою, дружиною, мамою.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Доброю, хорошою, всім допомагати, гарною.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Хорошою, доброю, гарною.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Вовк Єгор

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, я ношу одяг хлопчиків і в мене коротке волосся.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	По одягу, по волоссю.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По одягу, по волоссю.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, не хочу бути дівчинкою.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Так, по зовнішнім ознакам, одягу та зачісці.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, тому що я слухняний.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Хорошим, слухняним, гарним.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Хорошим, люблячим.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Люблячим дітей.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Витрішко Богдан

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, я народився хлопчиком, в мене хлоп'яче ім'я.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	У хлопчиків немає бантиків, у дівчаток є. Дівчата люблять квіти, хлопчики сильні, волосся різне, дівчатка грають ляльками, а хлопці в чоловічі ігри.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	У хлопчиків немає косичок і волосся в них тонке і маленьке, а у дівчат довге.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, тому що в них косички, бантики, та грають в нудні ігри.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Волоссям, у дівчаток бантики, ігри різні.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, не знаю.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Добрим, багатим, сильним.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Дорослим, самостійним, багатим, турбуватися про всіх, допомагати мамі.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Дорослим, тим, що допомагає, піклується про дітей, не б'є, вміти заспокоювати.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Гладкий Кирило

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, бо хлопчики сильні, вони не ходять у сукнях.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	У хлопчиків і дівчаток, різні голоси, різні ігри.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	Незнаю.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Дуже, не знаю.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Ні.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, тому що я слухняний.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Сильним.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Не знаю.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Сильним, здоровим.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Глеба Максим

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, тому що я хлопчик, я таким народився.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	Хлопчики сильніші, дівчатка ні, хлопчики гарно пишуть і слухаються.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	Дівчаткам заплітають волосся, хлопчики сильні, дівчатка гарні, хлопчики розумні.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Може бути.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, не хочу нею бути.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Ні.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, тому що пишу гарно, слухаюсь.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Дорослим, сильним
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Завжди сильним, дорослим, гарним.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Сильним, хорошим, завжди давати мамі гроші.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Гончаренко Кирило

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, тому що я сильний і в мене немає косичок.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	Хлопчики сильні, дівчатка слабкі, у дівчаток є косички, дівчатка носять заколки.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По волоссю та аксесуарам.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, тому що дівчатка слабкі.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Ні.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, я себе гарно поведжу.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Сильним
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Гарним, сильним, добрим.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Хорошим, добрим, гарним.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Дончик Сергій

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, мама сказала.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	Дівчатка – гарні, а хлопчики – круті.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	Тому що мама так захотіла.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, це нудно.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Не знаю.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, я маму слухаю.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Великим, як зараз.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Гарним, не знаю.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Великим, хорошим.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Драная Дар'я

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Дівчинка, тому що я не схожа на хлопчика.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	Всім.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По волоссю, одягу, зачесці та поведінці.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, вони погано себе ведуть.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Так, по зовнішності та поведінці.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, я їх слухаю.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Гарною, талановитою, вихованою.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Тіткою, жінкою, мамою.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Тіткою, жінкою, мамою.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Гарною, високою, жіночною.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Доброю, люблячою, тією, що піклується про дітей.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Дубяга Євгенія

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Дівчинка, тому що мама назвала мене дівчачим іменем.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	У дівчаток довгі коси, у хлопчиків – короткі, у дівчаток в одязі ковточки, спідниці, сукні, а у хлопчиків не має.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По волоссю, одязі.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Дуже, тому що дівчатка не люблять бути хлопчиками.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Хлопчики носять хлопчачу одязу, а дівчата – дівчачу.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Поганою, не вихованою, тому що я погано себе поведжу.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Слухняною, гарною, щоб мама не сварила.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Тіткою, жінкою, мамою.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Тіткою, жінкою, мамою.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Доброю, сильно гарною, щоб любили всі хлопчики.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Доброю до своєї дочки, годувати маленьких дітей, дуже гарною, все встигати.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Дюкарев Руслан

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, я ношу штани і в мене коротке волосся.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	По волоссю, одягу, у дівчаток є прикраси.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По одягу.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, дівчата слабкі.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Ні.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, я гарно себе поведжу.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Хорошим, слухняним, добрим.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Дорослим, сильним, хорошим, веселим.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Любити дітей, хорошим, лагідним.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Зельдіс Ілля

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, тому що знаю.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	По - зовнішності, по - голосу, волоссю, одягу.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По - одягу, по – волоссю, прикрасам.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, не хочу бути.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Так, ми різні.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, тому що я слухняний.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Дорослим, розумним, сильним, тим, який вміє давати сдачу.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Дорослим, сильним, гарним, хорошим.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Любити маму, піклуватися про всіх.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Єпіфанова Вероніка

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Дівчинка, я народилася дівчинкою.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	Одягом, у хлопчиків не має косичок, а у дівчаток є.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	Хлопчики носять костюми, дівчатка нв, у них різне волосся, аксесуари..
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, у хлопчиків не має довгого волосся.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Ні.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, не знаю.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Гарною, дорослою, слухняною.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Тіткою, жінкою, мамою.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Тіткою, жінкою, мамою
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Гарною, дорослою.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Гарною, дорослою, слухняною.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Іванісов Іван

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, я веду себе як хлопчик.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	Да вони різні зовні, носят різну одягу і зачіски.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По одягу, волосам, обличчю.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, вони слабкі і потребують допомоги.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Так, вони зовні відрізняються і по поведінці.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, я нікого не ображаю.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Самостійним, сильним.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядькою, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Високим, успішним, працюючим, самостійним.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Добрим, піклуватися про дітей, люблячим.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Ледевських Єгор

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, тому що я народився у мами з животика.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	Хлопчики гуляють з дівчатками, хлопчики грають в м'яч, у хлопчиків коротке волосся, люблять дівчаток, дівчатка гуляють з хлопчиками.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По волоссяю, не знаю.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, тому знову не буду хлопчиком.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Не знаю.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Ні, тому що я балуюсь.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Хорошим, не балуваним, слухняним, гарно себе поводити.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Як мій тато.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Як мій тато.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Лисенко Денис

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, в мене коротке волосся.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	у хлопчиків коротке волосся, у дівчаток велике.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	У хлопчиків коротке волосся, хлопчики сильні.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, не хочу заплітатися, їсти повільно.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Різне волосся, хлопчики сильніші.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Ну майже, тому що іноді сварять.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Сильним, гарним, швидким.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Гарним, швидким, охайним.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Розумним, сильним, швидким.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Лисогор Кирило

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, мені це сказали батьки.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	По одягу, волосся, прикрасам, іграшкам.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По одягу, волосся.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, не хочу бути дівчинкою.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Так, зовнішністю, одягом, волоссям.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, я допомагаю мамі.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Слухняним, хорошим, добрим.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Сильним, мужнім, гарним.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Добрим, улюбленим, терплячим.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Козлова Ангеліна

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Дівчинка, бо дівчатка люблять гарні ковточки, носять сукні, у дівчаток довге волосся і вони носять косички або хвостики.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	Волоссям: у дівчаток довге волосся, а у хлопчиків – коротке, хлопчики полюбляють машини, дівчата – ляльок, дівчата полюбляють сукні, а хлопчики – рубашки.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	У дівчаток довге волосся, у хлопчиків – коротке, по одягу, по обличчю.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, тому що дівчинці буде сумно, якщо вона буде хлопчиком.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	У дівчаток бантики, туфлі, сукні, у хлопчиків – коротке волосся, штани, батьки так говорять.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, тому що я слухняна.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Школяркою, водити машину.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Тіткою, жінкою, мамою.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Тіткою, жінкою, мамою.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Гарною, розумною, грати в бадмінтон.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Дорослою, такою як моя мама.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Кученко Сергій

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, тому що в мене коротке волосся та інший одяг.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	У хлопчиків штани, у дівчаток спідниці, у дівчаток косички, сережки у хлопчиків немає.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По волосся (коротке, довге), по одязі, по поведінці.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, дівчатка слабкі і не носять штани.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Так, по голосу, по зовнішності.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, я допомагаю всім.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Слухняним, дорослим, хорошим.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Дорослим, веселим, хорошим, працюючим.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Люблячим, тим, що піклується.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Маловичко Катерина

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Дівчинка, я народилася дівчинкою, так сказала мама.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	Волоссям, одягом, прикрасами, іграми.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По голосу, зовнішності, волоссю, одягу.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, тому що в хлопчиків коротке волосся і я не хочу розмовляти чоловічим голосом.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Одяг, волосся, голос, іграшки, прикраси.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, тому що коли роблять зауваження я це розумію.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Дорослою, гарною, милою.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Тіткою, жінкою, мамою.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Тіткою, жінкою, мамою.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Гарною, доброю, милою, не крикливою, привітною, працюючою на заводі.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Доброю, щоб чоловік кохав, любити своїх дітей чистим серцем, гарною, допомагати всім.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Мартиненко Ростислав

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, тому що я виглядаю як хлопчик.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	Хлопчики сильніші за дівчат та носять інший одяг.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	У дівчаток довше волосся, у хлопчиків коротше і одяг у них різний.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, дівчатка маленькі.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Так, по зовнішності,одягу, волосам.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, тому що я слухняний.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Хорошим, дорослим, веселим.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Дорослим, успішним, гарним, сильним.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Люблечим, тим, який піклується.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Мороз Ольга

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Дівчинка, тому що я знаю.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	Ну вони зовні і взагалі різні.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По волоссю – коротке, довге, по одягу – спідниці, шорти.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, вони грубі і баловані.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Так, по зовнішності і все взагалі різне.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, я їх слухаюсь і у всьому всім допомагаю.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Хорошою, доброю, розумною, гарною.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Тіткою, жінкою, мамою.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Тіткою, жінкою, мамою.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Гарною, доброю, щоб всі хлопці мене любили.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Хорошою, доброю, гарною.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Назаров Олександр

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, тому що мене батьки народили.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	У хлопчиків немає косичок, хлопчики граються хлопчачими іграшками, дівчата ходять на роботу на завод.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	Хлопчики сильніші за дівчаток, швидкіші, відрізняються також волоссям та одягом.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Не засмутився, мені все рівно ким бути.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	У дівчаток все дівчаче, а в хлопчиків все хлоп'яче.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Ну вважають хорошим, я гарно одягаюсь, гарний.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Сильним, не таким як дівчата, бо їх можна вбити.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Сильним, охайним, багатим, хорошим, швидким, хитрим.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Гарним, добрим, охайним.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Плечун Герман

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, не знаю.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	Не знаю.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	Не знаю.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, не хочу бути.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Не знаю.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Ні я балуюсь.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Школяром, футболістом.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Татом.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Не знаю.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Попій Кіра

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Дівчинка, тому що я знаю, мама казала.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	У хлопчиків штани, у дівчаток – спідниці, у дівчаток довге волосся.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По одезі, обличчю, волоссяю.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, тому що хлопчики балувані.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Так, по зовнішності, голосу, одягу, волоссяю.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, я слухняна.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Гарною, коханою, хорошою.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Тіткою, жінкою, мамою.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Тіткою, жінкою, мамою.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Гарною, коханою, багатою.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Хорошою, красивою, люблячою.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Ревуцький Андрій

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, тому що я сильний і зовнішність різна
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	Одягом, прикрасами, іграшками.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По волоссю та різному одягу.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, дівчата слабкі.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Ні.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, я гарно себе поведжу.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Хорошим, дорослим, розумним.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дядьком, чоловіком, татом.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Успішним, дорослим, гарним.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Люблячим, хорошим, піклуватися про рідних.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Швиров Дмитро

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Хлопчик, я схожий на хлопчика.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	Да, вони різні.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По волоссю, одягу, іграшках, імені.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Да, вони слабкі.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Да, по обличчю, голосу, одягу.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, я слухняний.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	дорослим, сильним, розумним.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Дядьком, чоловіком, татом.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Дорослим, сильним, розумним.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Гарним, високим, розумним, добрим.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Люблячим, піклуватися про всіх.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Шепель Дар'я

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Дівчинка, по одягу, по волоссю.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	Волоссям, одягом, дівчата слабкіші, хлопчики сильніші.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По одягу, по волоссю.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, тому що вони сильні.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Ні.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, тому що не балуюсь.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Хорошою, доброю.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Тіткою, жінкою, мамою.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Тіткою, жінкою, мамою.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Гарною, доброю.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Хорошою, не злою, гарною.

Дані за методикою «Бесіда з дитиною» (А. М. Щетиніна, В. О. Іванова)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Щербіна Анастасія

№ п/п	Запитання	Відповіді
1.	1. Скажи, хто ти: хлопчик чи дівчинка? Звідки ти це знаєш?	Дівчинка, я не схожа на хлопчика.
2.	2. Чим хлопчики відрізняються від дівчаток (дівчинки від хлопчиків)?	Одягом, волоссям, іграшками, обличчям.
3.	3. За якими зовнішніми ознаками можна дізнатися, що це хлопчик (дівчинка)?	По обличчю, одержі.
4.	4. Чи може бути так, що ти ляжеш ввечері спати хлопчиком (дівчинкою), а вранці прокинешся дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
5.	5. А якби це було можливо, ти хотів (ла) би заснути хлопчиком(дівчинкою), а прокинутися дівчинкою (хлопчиком)?	Ні.
6.	6. Ти б дуже засмутився (засмутилася), якби став дівчинкою (хлопчиком)? Чому?	Так, хлопчики, балувані.
7.	7. Чи знаєш ти, чим відрізняються хлопчики від дівчаток?	Волоссям, обличчям, голосом, зовнішністю.
8.	8. Дорослі вважають тебе хорошим хлопчиком (дівчинкою)? Чому ти так думаєш?	Так, я хороша дівчинка.
9.	9. Яким би ти хотів стати хлопчиком (дівчинкою)? Чому?	Хорошою, гарною.
10.	10. Коли ти виростеш, ким ти будеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою ?	Тіткою, жінкою, мамою.
11.	11. Ким ти хочеш бути, коли виростеш: дядьком або тіткою, чоловіком або дружиною, татом чи мамою?	Тіткою, жінкою, мамою.
12.	12. Яким би ти хотів (ла) стати чоловіком (жінкою)?	Гарною, високою, розумною, доброю, хорошою.
13.	13. Яким би ти хотів (ла) стати татом (мамою)?	Гарною, люблячою, розуміючою інших.

Додаток К

Таблиця К.1

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Агеєв Владислав

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками і дівчатками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Лідерські або грає з дітьми на рівних
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Грає з дівчатками на рівних.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги вихователю
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового, нестандартного, самостійно шукає рішення до ситуацій.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Легко спілкується, захищає.

Таблиця К.2

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Афанас'єв Микита

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	Чаще грає з хлопчиками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, настільно - друковані
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Опосередкованно бере участь в ігровій діяльності.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Другорядні ролі.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає діло, яке потребує дії знайомими способами і за заданим планом
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Не проявляє інтерес до нового та нестандартного
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Соромоться, іноді сторониться.

Таблиця К.3

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Бірюкова Гелізавета

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками і дівчатками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, настільно – друковані, ляльки, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Другорядні ролі.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Другорядні ролі.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує невеликих ізичних зусиль, надання допомоги вихователю та дітям.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового та нестандартного, самостійно шукає вирішення завдань.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Соромиться, лише з деякими спілкується.

Таблиця К.4

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Вовк Єгор

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Не любить грати з іншими, частіше грає самостійно.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Опосередкованно грає з дівчатками.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу де може допомогти вихователю, та діло, що вимагає переміщенні в просторі.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Не проявляє інтерес до нового.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Піклуються, поступається, іноді може з ними гратися.

Таблиця К.5

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Витрішко Богдан

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Приймає активну участь і іграх та театралізованій діяльності
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Не часто з ними грає, а якщо і грає то опосередковано.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує переміщення в просторі, або надання допомоги вихователю.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Іноді проявляє інтерес до нового.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Іноді може вдарити, сперечається, веде себе як із хлопчиками.

Таблиця К.6

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Гладкий Кирило

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Опосередковано грає з дітьми.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Другорядні ролі, допомагає дівчатам під час гри.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу яка потребує невеликих фізичних зусиль, надання допомоги вихователю.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Рідко проявляє інтерес до нового та нестандартного.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Піклується та допомагає їм.

Таблиця К.7

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Глеба Максим.

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Ті, в яких він може бути в центрі уваги.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Лідерські ролі.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує переміщення в просторі, та фізичних зусиль.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового та нестандартного.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Допомагає та захищає.

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Гончаренко Кирило

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Грається лише з деякими. Не лідирує.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Тактичний, однаково рівні ролі з дівчатами.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, що вимагає невеликих фізичних зусиль і вимагає дії за знайомими способами.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Прагне самостійно шукати втішення різноманітних завдань.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Допомагає їм.

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Дончик Сергій

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Опосередковано грає
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Опосередковано грає.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає діло під керівництвом по заданому плану.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Не проявляє інтерес до нового.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Спілкується легко лише з деякими, з іншими майже не спілкується.

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Драная Дар'я

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками та дівчатками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані, ляльки.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Рухливі, ті, що виділяють її із дітей.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Лідерські, є лідером.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує переміщення в просторі та допомоги вихователю та дітям.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового та нестандартного.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Вільно спілкується.

Таблиця К.11

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Дубяга Євгенія

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками та дівчатками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані, ляльки.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Лідерські ролі.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Лідерські ролі.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка вимагає переміщення в просторі, та допомагає вихователю.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового, нестандартного та самостійно шукає рішення до завдань.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Вільно спілкується.

Таблиця К.12

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Дюкарев Руслан

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	В основному другорядні ролі, які не потребують відповідальності.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Другорядні ролі, соромиться дівчаток.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, що не потребує великих фізичних зусиль, переміщення в просторі.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Не проявляє інтерес до нового.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Соромиться. Не любить гратися.

Таблиця К.13

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Зельдіс Ілля

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками і з дівчатками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Не головні ролі, а ті в яких він може допомагати іншим.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Другорядні, ті що пропонують дівчата.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує надання допомоги вихователю та дітям, або той, що вимагає дії знайомим способом.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Піклується про них, допомагає.

Таблиця К.14

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Єпіфанова Вероніка

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З дівчатками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані, ляльки.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Ведучі ролі, але в театральній ігальності не дуже активна.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Ведучі роля
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує переміщення в просторі, виконання дії за знайомим способом.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового, нестандартного.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Керує хлопчиками.

Таблиця К.15

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Іванісов Іван

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	С дівчатками
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Чаще всього грає сам, не любить, щоб на нього звертали увагу.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Ті, в яких він може їм допомагати, або ті, які йому говорять дівчата.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, в якій може допомогти вихователю, та потребує невеликих фізичних зусиль.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Не проявляє інтерес до нового.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Соромиться, але допомагає якщо потрібно.

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Ледовських Єгор

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Другорядні, ті що йому пропонують.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Грає так само як із хлопчиками.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує невеликих ізичних зусиль, та виконання дії за знайомими способами.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Захищає, допомагає.

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Лисенко Денис

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Другорядні ролі.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Другорядні ролі.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує якісного виконання дій за вже знайомим способом.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового та нестандартного.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Спілкується лише з деякими.

Таблиця К.18

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Лисогор Кирило

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками та з дівчатками
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Найчастіше ведучі ролі.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Ведуча роль, активний, полюбляє командувати.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує ізичних зусиль, переміщення в просторі та нвдвння допомоги вихователю та дівчаткам.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Найчастіше проявляє інтерес до нового, нестандартного.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Допомагає, захищає.

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Козлова Ангеліна

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З дівчатками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані, ляльки.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Не дуже активно грає, виконує другорядні ролі.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Другорядні ролі.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує надання допомоги вихователю, та дії за знайомим способом.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Соромиться.

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Кученко Сергій

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Грає з дітьми на равних, іноді може займати лідерську позицію,
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Ті, які йому пропонують.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує виконання дій знайомими способами, виконання дій за інструкцією та переміщенням в просторі.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Допомагає дівчатам.

Таблиця К.21

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Маловичко Катерина

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками і з дівчатами.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані, ляльки.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Ведучі, лідерські ролі.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Ведучі, лідерські ролі.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, що вимагає переміщення в просторі, та надання допомоги вихователю та іншим дітям, також може вибрати справу, яка потягувала самостійного виконання дій.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Часто проявляє інтерес до нового та нестандартного або самостійно шукає рішення до запропонованих завдань.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Легко спілкуються, розкута з ними.

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Мартиненко Ростислав

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками та з дівчатками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Ті, які йому пропонують інші.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Іноді може вести ведучі ролі, але частіше другорядні.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вимагає справу, яка потребує виконання дій за інструкцією, та виконання дій вже знайомим способом.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Піклується та допомагає дівчатам.

Таблиця К.23

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Мороз Ольга

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З дівчатками
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Ляльки, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Другорядні ролі, допомагає лідерам.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Ведучі, лідерські ролі.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує переміщення в просторі, надання допомоги вихователю, та дії за знайомим способом.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового та нестандартного.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Легко спілкується, знаходить багато спільних тем для розмови.

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Назаров Олександр

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Лідерські, ведучі ролі.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Лідерські, ведучі ролі.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Виконує дії, які потребують фізичних зусиль, надання допомоги та виконання дії за вже знайомим способом.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Йому все рівно з ким спілкуватися.

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Плечун Герман

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Грає опосередковано
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Грає опосередковано
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує переміщення в просторі, вимагає виконання дії знайомими способами та за інструкцією.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Не проявляє інтерес до нового.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Соромиться, не любить грати з іншими.

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Попій Кіра

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Ляльки, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Головна, ведуча, любить командувати та підчиняти собі дітей.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Командує хлопчиками.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує надання допомоги вихователю, невеликих ізичних зусиль, та якісного виконання дій.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	

Таблиця К.27

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Ревуцький Андрій

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	Частіше грає з хлопчиками
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Приймає опосередковану участь в грі.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Приймає опосередковану участь в грі.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує виконання дії знайомими способами та строго за інструкцією.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Не проявляє інтерес до нового.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Ображає, веде себе як із хлопчиками.

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Швиров Дмитро

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З хлопчиками і з дівчатками
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Машини, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Активні, ті що дозволяють швидко переміщатися в просторі.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Лідерські, ведучі ролі.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує переміщення в просторі, надання допомоги вихователю та дітям.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового та нестандартного.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Іноді ображає

Таблиця К.29

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище, ім'я дитини: Шепель Дар'я

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З дівчатками.
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Ляльки, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Ті що їй пропонують, не приймає активну участь.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Грає опосередковано.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує надання допомоги вихователю та дітям, якісного виконання дій за вже знайомими способами.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового та нестандартного.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Соромиться, почуває себе не затишно поруч з ними.

Дані за методикою «Спостереження за поведінкою дитини» (Н.Е. Татаринцева)

Дата обстеження: 18 березня

Прізвище,ім'я дитини: Щербина Анастасія

		Відповіді
1.	З ким найчастіше грає: з хлопчиками або з дівчатками.	З дівчатками та хлопчиками
2.	У які ігри або іграшки частіше грає дитина: машини, будівельні ігри, дидактичні, настільно - друковані ігри, ляльки, м'які іграшки, конструктори, сюжетно - рольові, рухливі, театралізовані, інші ігри.	Ляльки, будівельні ігри, дидактичні, настільні, конструктори, сюжетно – рольові, рухливі, театралізовані.
3.	Які ролі найчастіше бере на себе дитина в сюжетно - рольових іграх, рухливих іграх та іграх - драматизація.	Головні ролі, завжди ведуча, залучає дітей до гри.
4.	Якщо грають хлопчики - дівчатка, то які ролі бере хлопчик (дівчинка).	Ведуча роль.
5.	У трудовій діяльності вибирає справу: що вимагає фізичних зусиль, переміщення в просторі, надання допомоги педагогу або дівчинці (хлопчикові), що вимагає невеликих фізичних зусиль, що вимагає якісного виконання, що вимагає дії знайомими способами, що вимагає дії строго за інструкцією, інше.	Вибирає справу, яка потребує переміщення в просторі та надання допомоги вихователю та дітям.
6.	Найчастіше проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, що вимагає самостійного пошуку рішення або до завдань.	Проявляє інтерес до нового та нестандартного,самостійно шукає рішення до завдань.
7.	Як веде себе по відношенню до протилежної статі.	Легка в спілкуванні з ними.